

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

“YÜKSELEN DUVARLAR” SOĞUK SAVAŞ
SONRASI DEĞİŞEN SAVAŞ KAVRAMI SONUCU YENİ
GÜVENLİK ANLAYIŞI

ECENAZ TERZİ

2501180805

TEZ DANIŞMANI
DOÇ.DR. SİNAN YILDIRMAZ

İSTANBUL-2021

ÖZ

“YÜKSELEN DUVARLAR” SOĞUK SAVAŞ SONRASI DEĞİŞEN SAVAŞ KAVRAMI SONUCU DEVLETLERİN YENİ GÜVENLİK ANLAYIŞI

Ecenaz Terzi

Bu çalışmada üç ülkenin sınırlarına ördüğü duvarları ve diğer üç ülkeye etkileri incelenmiştir. Bu ülkeler Amerika, Türkiye ve İsrail’dir. Duvarın örüldüğü ülkeler ise Meksika, Suriye ve Filistin’dir. Görüldüğü gibi ülkeler arasında ya geçmişten gelen bir sorun ya da günümüzde ve son yıllardaki mülteci akınları, uyuşturucu ve terör eylemleri karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın önceki kısımlarında ise yeni güvenlik anlayışı olan duvarın yeniden nasıl gündeme geldiği araştırılmıştır. Değişen dünya düzeni ile birlikte savaş ve güvenlik kavramları da dönüşüme uğramıştır ancak bu dönüşümlerin sonucu güvenlik önlemlerinde değişimi sağlayamamıştır.

Bu güvenlik önleminin arkasında yatan nedenlerden biri de devletlerin tarihlerinden gelen psikolojik durumlardır. Terör, uyuşturucu, insan kaçakçılığı gibi unsurları öne sürerek devletler sınırlarına duvar örmektedir. Bu duvarlar mültecilerin ve sığınmacıların da geçişine engel olmaktadır. Özellikle son yıllarda artan mülteci krizine de çözüm olarak duvarlar görülmüştür. Devletler bu duvarlara milyonlarca lira harcamaktadırlar. Çalışmada devletlerin bu duvarları hangi tarihlerde inşa etmeye başladıkları, her ülkenin kendi tarihi baz alınarak yazılacak ve ülkelerin yaşadıkları terör olayları, mülteci krizleri ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi sorunlara da değinilecektir. Uluslararası hukukun ve medya organlarının da bunları nasıl haberleştirildiği, duvar ören ve örülen ülkenin insanlarına ne gibi zarar verdikleri de araştırılmıştır.

Çalışmada önce savaş, sonra güvenlik ve duvar kavramlarına bölümlerde incelenmiştir. İngilizce ve Türkçe kaynaklardan yararlanılmıştır. İnternet kaynaklarına ve gazete haberlerine de sıkça yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Amerika, Türkiye, İsrail, Güvenlik, Duvar.

ABSTRACT

“RISING WALLS” THE NEW SECURITY CONCEPT OF STATES AS A RESULT OF THE CHANGING CONCEPT OF WAR AFTER THE COLD WAR

Ecenaz Terzi

In this study, the walls of the three countries built on their borders and their impact on the three other countries were examined. These countries are the United States, Turkey and Israel. The countries where the wall is built are Mexico, Syria and Palestine. As it can be seen, it's either a problem from the past, or the current and recent years of refugee influences, drug and terrorist acts are coming to us. The earlier parts of the study has been investigated how the wall again which is of understanding new security on the agenda. War and security have also been transformed along with changing world order but the result of these transformations has not been able to change security measures.

One of the reasons behind this security measure is psychological situations from the history of the states. The states are building walls on their borders, put forward such as terrorism, drugs, human trafficking. These walls also preventing refugees and asylum seekers from passing through. In particular, the walls have been seen as a solution to the growing refugee crisis in recent years. Governments spend millions of liras on these walls. In the study, the dates on which governments began to build these walls will be written based on the history of each country itself. The study will also address issues such as terrorist incidents, refugee crises and drug trafficking in countries. It has also been investigated how international law and media bodies communicate them, how they hurt the people of the masked and knitted country. The study examined the concepts of war, then security and walls.

In each section, the concepts are examined in detail. English and Turkish sources are used. Internet resources and newspaper are often mentioned.

America, Turkey, Israel, Security, Wall.

ÖNSÖZ

Her ülkenin temel hedeflerinden birisi sınırlarını her türlü tehlikeden korumaktır. Soğuk Savaş sonrası değişen güvenlik anlayışı sonucunda devletler güvenlik kaygılarını sınırlarına duvar örerek gidermeye çalışmıştır. Çalışmada verilen örnekler ise göstermektedir ki sınıra duvar inşa etmenin tek gerekçesi güvenlik değildir. Çalışmanın pandemi sürecinde yazılması sebebiyle bazı kaynaklara erişebilmek zor olmuştur. Sınırlardaki duvarlar trendi son yıllarda yükselişte olan bir trend değildir ancak akademik çalışmalar bu alanda çalışmaya son zamanlarda dikkat çekmeye başlamıştır. Bu bağlamda özellikle Suriye Duvarı araştırılırken akademik bir çalışma bulmak kolay olmamıştır. Ancak araştırılan her duvar için sınırlardaki topluluklar, devletlerin kime/neye karşı ne sebeple bu duvarı inşa ettikleri çalışmanın kapsamını içermektedir. Tüm bunların yanı sıra çalışma psikolojik tespitlerde içermektedir.

Covid-19 virüsü sebebiyle kapanan kütüphaneler sonucunda bazı kitaplara erişmek konusunda sıkıntı yaşadım. Bu süreçte çalışmam boyunca benimle bilgi birikimini paylaşan, daima yapıcı eleştirileri ile bana yol gösteren hocam Doç.Dr. Sinan Yıldırım'a ve maddi manevi desteklerini esirgemeyen, arkama baktığımda hep en önde olan ablam ve anneme her şey için teşekkür ederim.

İstanbul-2021

Ecenaz TERZİ

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa No

Resim 1: Amerika'nın Meksika Sınırına Ördüğü Güvenlik Çitleri.....	87
Resim 2: Amerika ve Meksika Arasındaki Sınır Duvarının Harita Üzerindeki Görseli.....	93
Resim 3: Türkiye'nin Suriye'den Geçişleri Durdurmak İçin İnşa Ettiği Sınır Duvarı.....	103
Resim 4: Türkiye-Suriye Sınırında Güvenlik Duvarının Harita Üzerindeki Görseli.....	105
Resim 5: İsrail Filistin Arasındaki Batı Şeria Duvarı.....	106
Resim 6: İsrail-Filistin Arasındaki Duvarın Harita Üzerindeki Görseli.....	115
Resim 7: Sınır Duvarlarındaki Yılda Yıla Artış Grafiği.....	117

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	:Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	:Avrupa Konseyi
Bkz	:Bakınız
BM	:Birleşmiş Milletler
BMMYK	:Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
CBP	:United States Customs And Border Protection
DSÖ	:Dünya Sağlık Örgütü
FRONTEX	:Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi
GRPR	:The Global Refugee Protection Regime
IOM	:International Organization For Migration
NPT	:Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi
SPLC	:Southern Poverty Law Center
STM	:Savunma Teknolojileri Ve Mühendislik
UFSS	:Ulusal Füze Savunma Sistemleri
USBP	:United States Border Patrol
USP	:Ulusal Stratejik Plan

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
RESİMLER LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLER DÜZENİNDE GÜVENLİK KAVRAMI

1.Güvenlik ve Güvenikleştirme.....	12
2.Soğuk Savaş ve 11 Eylül Sonrası Güvenlik Anlayışı.....	22
2.1.Uluslararası Güvenlik ve Caydırma Stratejisi.....	32
2.2.Barış Ve Güvenlik.....	33
2.3.Güvenliği Sektörleri Ve Birbirleri Olan İlişkileri	36

İKİNCİ BÖLÜM

SAVAŞ KELİMESİNİN KAVRAMSAL ANALİZİ

2.Değişen Dünya Düzeninde Savaş Kavramının Dönüşümü	38
3.İkinci Dünya Savaşı Ve Soğuk Savaş	40
3.1. 11 Eylül Ve Küresel Terörün İnşası	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SINIRLARIN ORTAYA ÇIKIŞ TARİHİ

3.1.Duvar İnşa Etmek İçin Başvurulan Yöntem: Korku Diplomasisi	56
3.1.1.Sınırları Olmayan Dünya Ve Küreselleşme	59
3.1.2.Güvensizliğe Ve İnsanlığa Karşı Duvarlar	63
3.2.Geçmişten Günümüze Duvarlar	65
3.2.1.Dünyanın En Uzun Savunma Duvarı: Çin Seddi	65

3.2.2.Berlin Duvarı	66
3.2.3.Göçmenler, Mülteciler Ve Güvenlik	68
3.2.4.Psikolojik Duvarlar	72
3.2.5.Kimlik Duvarları	83
4.Amerika’nın Sınır Güvenliği: Meksika Duvarı	87
4.1.Nefret Söyleminin Meksika Sınır Duvarına Etkisi	93
5.Türkiye’nin Sınır Güvenliği, Göçler Ve Duvar	98
6.Batı Şeria Duvarı.....	106
Sonuç	117
Kaynakça	123

GİRİŞ

Savaşın değişimi konusundaki çalışmalar özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası nükleer bombaların kullanılması ile hız kazanmıştır. Aslında savaşlar tarih boyunca hep değişime uğramıştır. Ancak topyekün savaş anlayışının bugünün dünyasında etkinliğini yitirdiği söylenebilir. Soğuk Savaş'ın bitişi ile güvenlik kavramının değerlendirilme şeklinde değişiklikler görülmüştür. Kavram uluslararası ilişkiler disiplinin hakim ideolojisi olan realizmin perspektifinden çıkmıştır. Ancak realizmde değişen siyasi gerçekliğin teorisi olduğundan değişimin içinde kendine yer bulmuştur. Bu çalışmada da savaş ve güvenlik kavramları üzerinde durulacak, tarihsel süreç içerisindeki değişimleri incelenecek, güvenlik kaygısının ve sınıra örülen duvarların nedenlerinden biri olarak görülen göçmenler ve mülteciler konusundaki tartışmalara yer verilecek ve son olarak yüzyılların güvenlik önlemi olarak görülen sınırdaki duvarların güncel örnekleri ele alınacaktır.

Soğuk Savaş'ın bitişi askeri bir zafer sonucu olmadığı için bu dönem sonrasında askeri operasyonlar ve sınırlar ile ilgili çalışmalarda derin bir farklılık görülecektir. Soğuk Savaş sonrası klasik savaş anlayışından çıkılmış, tarafları devlet olmayan ve iç savaşlar sonucu bütün dünyayı ilgilendiren mülteci krizleri ile karşılaşmıştır. Özellikle Soğuk Savaş'ın bitişinin simgesi olarak yorumlanan Berlin Duvarı'nın yıkılması sadece Almanya'yı değil sanki tüm insanlığı birleştirmiş gibi yorumlanmıştır. Bu dönemdeki değişiklikler Berlin Duvarı'nın yıkılmasından ibaret değildir elbette. Duvarın yıkılmasından sonraki süreç dünyanın gidişatı hakkında daha belirleyici olmuştur. Kapitalist pazarın genişlemesi, teknolojinin ilerlemesi ve sınırların geçirgenliği tüm dünyada küreselleşme hareketi olarak tanımlanmıştır. Küreselleşme söyleminin arttığı 90'lı yılların sonunda "duvar" sembolü nasıl zirve yaptıysa 2000'li yıllar sonunda da aynı şekilde zirve yapmıştır.

Soğuk Savaş, Berlin Duvarı'nın inşaatına şahit olmuştur. Bugünün dünyasını dünya savaşlarının yaşandığı dönemdeki gibi "savaş" üzerinden tanımlamak doğru olmayacaktır ancak günümüz dünyasında da barışın hakim olduğunu söylemek çok mümkün değildir. Sorunları çözmeye başladığımızda yükselen duvarlara çarpılması

Deniz Ülke Arıboğan'ın da belirttiği üzere barışın uzunca bir süre “soğuk barış” şeklinde sürmesine neden olacaktır. Bir diğer önemli etken ise 11 Eylül sonrasında terörizm etkisinin dünya geneline yayılacak olmasıdır. 11 Eylül ile birlikte terörizm ile mücadele, güvenlik anlayışının da değişmesini sağlayacaktır. Bugün 70'den fazla ülkenin sınırları duvarlar ile çevrilidir. Ülkeler duvar inşasının temeline güvenlik söylemini koymaktadırlar. Bu nedenle ilk bölümde güvenlik söylemi üzerinde durulacak ve ulusal alandaki her problemin güvenlikleştirmesi değerlendirilecek, güvendeyiz hissiyatının nasıl oluşturulduğu ele alınacaktır.

Hem uluslararası ilişkiler disiplini hem de diğer disiplinler dünyanın diğer bölgelerini de saran bu tartışmalı duvar inşasını güvenlik merkezli incelemektedir. Bu nedenle bu sürecin nasıl oluştuğunu anlayabilmek için kamusal analiz yapmak önemlidir. Bunun için sınırdaki güvenlik sorunları nelerdir, ne gibi çözümler öne sürülmektedir, ana akım güvenlik anlayışı ne demektir sorularının cevabı satır aralarında, paragraflarda verilmeye çalışılacaktır.

Birinci bölümde çalışmanın ana konusunun anahtar kelimelerinden ve duvarın inşa edilme gerekçelerinden biri olarak görülen güvenlik kavramı analiz edilecektir. Güvenlik, insanlığın ortak taleplerinden biridir ancak bunun nasıl ve hangi araçlar kullanılarak sağlandığı meselesi de talepler kadar önemlidir. Günümüzde herhangi bir mesele hakkında fikir beyan edildiğinde o konu güvenlikleştirilmektedir. Bu bağlamda Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 11 Eylül gibi olaylar sonucunda kavramın dönüşümü incelenecek, Soğuk Savaş sonrası süreçteki savaşın dönüşümü analiz edilecek ve üçüncü bölümün anlaşılır kılınması amaçlanacaktır.

İkinci bölümde ise öncelikle savaşın farklı bakış açılarından tanımlanması yapılmıştır. Kavramın günümüze kadar gelişindeki değişimler incelenmiştir. Tarihsel bir perspektifte sunularak savaş konusunda yetkin isimlerin yorumları ile değerlendirme yapılarak günümüz savaş anlayışının da güvenlik gibi nasıl dönüştüğü ele alınacaktır.

Son olarak üçüncü bölümde ise çalışmanın ana konusunu oluşturan yükselen duvarlar araştırılacaktır. Sınırların tarihçesi, örnek olarak seçilen Amerika-Meksika, Türkiye-Suriye, İsrail ve Filistin'in tarihsel geçmişleri ve son olarak duvarların yükselmesine sebep olan süreçler incelenmiştir. Son yıllarda yaşanan ve artarak devam eden mülteci krizlerinin duvarların inşa edilmesinde neden olarak görülebilir mi, duvarların örülmesinin devletlere ne gibi bir faydası var, duvarların örüldüğü sınırlarda insan yaşamları bundan nasıl etkileniyor ve ulusal ya da uluslararası kamuoyundaki tepkiler nasıl oluşmuştur gibi sorulara cevap aranmıştır. Çalışmanın başlığındaki yükselen kelimesi bilerek seçildiğini zira duvarların uzunluğu ve yüksekliği ciddi boyutlarda olduğunu da söylemek gerekir. Bu bölümde duvarların fotoğrafları ve harita üzerindeki görselleri de eklenerek çalışma göstergebilimsel açıdan da desteklenmiştir. Duvar fotoğrafları örnek olarak seçtiğim Meksika, Suriye ve Batı Şeria duvarlarına aittir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.Uluslararası İlişkiler Düzeninde Güvenlik Kavramı

Güvenlik terimi ilk olarak Cicero ve Lucretius tarafından “securitas” olarak yaratılmış ve 1.yüzyıldan itibaren “Pax Romana” bağlamında siyasi bir kavram olarak kullanılmıştır.¹ Kavram, Latince se(olmaksızın) ve cura(endişe) kelimelerinin birleşmesinden oluşan “securitas” kelimesinden türetilmiştir. *Securitas* korku, ölüm korkusu gibi bir dizi duygunun da tarifiedir.²

Cicero’nun yazılarında securitas’ın kendisi “üzüntünün ve kederin” yokluğu olarak anlatılmıştır. Cicero’ya göre güvenliğin ön koşulu kişilerin mutluluğudur. Bu mutluluk da güvenliğin sağlanmasından kaynaklanmaktadır. Yani güvenliğin anlamı endişeden uzak olma olarak ifade edilmiştir. 17.yüzyıl iç güvenlik kavramının, dış ve askeri politikaların, uluslararası hukukun temel bir kavramı haline gelen dış güvenlikten ayrıldığı yüzyıldır. Hobbes’a göre iç güvenlik egemenin halka karşı en önemli görevidir. Wilhelm Von Humbolt’a göre devlet iç ve dış güvenliğin garantörü iken, Fichte güvenliğin devlet ve yurttaşın karşılıklı ilişkilerinden doğan bir kavram olduğunu belirtmektedir.³

Bazı yazarlara göre ise güvenlik tehditten, kaygıdan, tehlikeden uzak olma halidir. Ancak realistlere göre uluslararası ilişkilerin doğası gereği anarşik bir yapısının olması, beka ile ilgili kaygıları doğurmaktadır. Beka tüm devletlerin ulusal güvenlik kaygısı ortaya çıktığında siyasi alanda başvurduğu kavramdır. Ulusal Güvenlik kavramı ise İkinci Dünya Savaşı’nda Amerika’nın diğer ülkeler ile olan ilişkisini anlatmak için Harry Truman döneminde kongre tarafından çıkarılan “National Security Act” (Ulusal Güvenlik Yasası) 18 Ekim 1947 yılında ortaya

¹J.Frederik M. Arends,“Homeros’dan Hobbes ve Ötesine: “Güvenlik” Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları”, Çev. Burcu Yavuz, Uluslararası İlişkiler, Cilt 6, Sayı 22, 2009, s.2-3.

² A.g.m, s.5

³akt: Werner Conze, “Sicherheit, Schutz”, Werner Conze ve Reinhart Koselleck, Derleyen: Geschichtliche Grundbegriffe. Historische Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland, Stuttgart, Ernst Klett Verlag, Cilt 5, 1984, s. 831–862, a.g.e., Günter, s.3.

atılmıştır.⁴ Sonrasında ulusal güvenlik devletinin temel savaş kavramlarından biri haline de gelmiştir.

Ulusal güvenlik kavramı bir devletin kendini güvende hissetmesi ya da diğer devletlerin ona saldırmayacağını bilmesini gerektirir. Bunun dışında herhangi bir saldırı halinde kendini savunabilmesi de beklenmektedir. Bu yüzden devletler etkin askeri güçlerini her zaman hazır bulundururlar.

Ulusal güvenlik denince akla gelen en önemli iki kavram tehditler ve çıkarlardır. Ulusal güvenliğe yönelik tehditlerin her zaman somut olmadığı zaman zaman göreceli ve muğlak olduğu söylenebilir iken nelerin tehdit olarak algılanacağı konusu olayın merkezinde yer alan özneye bağlı olarak değişiklik göstermiştir.⁵ Uluslararası ilişkiler düzeninde güvenlik, Soğuk Savaş sonrası dönemde başka bir düzlemde tartışılmaya başlamıştır. Güvenlik kavramı farklı teoriler tarafından farklı alanlarda değerlendirilmiştir. Soğuk Savaş sonrası güvenlik anlayışında realizm teorisi kendini hissettirse de inşacılık gibi yaklaşımlar da sistemi etkilemeyi başarmışlardır.

Teoriler güvenlik meselesini anlamak açısından farklı yaklaşımları barındırmaktadır. Teorinin önemli bir görevi, insanların kendilerini ve dünyalarını nasıl algıladıklarını anlamaktır. Fatmagül Berktaş teoriler için; “*dünyayı anlayıp yorumlamamızı kolaylaştırır*” demiştir.⁶ 18.yüzyıldan günümüze geniş bir yelpaze sunan realizmin bu teorilerden biri olduğu söylenebilir. Realizm de incelenen başat aktör belirtildiği üzere devlettir. İkinci Dünya Savaşı’nda görülen durum teorinin hemen hemen tüm devletlerin doktrini olarak benimsendiğini göstermektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı Bloku, özellikle Soğuk Savaş’ın ilk dönemlerinde getirdiği askeri tırmanmanın çatışma alanını büyütmesinden korkar.

Bu çerçevede neoliberal uluslararası ilişkiler teorisi, iş birliği sağlamaya çalışır ve uluslararası politikanın temelini burada ararken neorealizm ise bu temelin rekabette olduğuna inanır. Neoliberalizm de devletler arası iş birliği yapılarak kolektif güvenlik

⁴Fikret Birdişli, “Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel Ve Düşünsel Temelleri”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 31 Yıl:2011/2 s.151.

⁵ A.g.e., Birdişli, s.152

⁶ Fatmagül Berktaş, **Tarihin Cinsiyeti**, 3.b., Metis Yayınları, Nisan 2010, s.8

sağlanabilir çünkü savaşın ekonomik boyutu vardır. Savaşın ekonomik boyutunun olması devletlerin iş birliğinin devam etmesini gerektirmektedir. Neorealizm de devlet kendi güvenliği için önlemler alır ve diğer devletleri düşünmez. Diğer devletlerin güvenliğini kendi güvenliğinden aşağı görür. Böylece kendi güvenliğini sağlarken başka bir güvensizliğin doğmasına sebep olur. Liberalizm de ise ortak değer bireyin çıkarı ve devletin varlığını korumaktır. Özgürlük bir başkasının özgürlüğü ile sınırlıdır. Bu nedenle liberalizm demokrasiyi temel yapı taşı olarak görür. Neoliberalizm ise gerekirse otoriter devletlerin yıkılması gerektiğini söyler. Çünkü insanların güvenliğini sağlamak bu rejimlerin ortadan kalkması ile gerçekleşir.⁷

Birçok çağdaş realist ve neorealiste göre ise devletler arasında işbirliği ortaya çıkabilir ancak bunu sürdürmek zordur. Çünkü iş birliğini zorlaştıran aldatma ihtimali ve devletlerin görece kazançlara yönelik ilgisi gibi iki unsur vardır. Devletlerin sıklıkla işbirliği yaptıklarını söylerler ancak devletler işbirliğine yönelik mutlak sınırlarının olduğunu da eklerler. Devletler ittifaklara katılır ve silahların denetimine yönelik anlaşmalar imzalarlar ancak kendi ulusal güvenlikleri konusunda her zaman dikkatli olacaklarına yönelik şerh koyarlar. 1990'ların başında Stratejik Silahları Azaltma Anlaşması (New START) imzalanırsa ya da 1995 yılında Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması'nın (The Treaty on The Non-Proliferation of Nuclear Weapons-NPT) genişletilmesine rağmen, nükleer devletler ellerinde bu silahları bulundurmaya devam etmişlerdir. Bu durumun temel nedeni aldatan tarafın mağdur tarafı bozguna uğratacağı korkusudur.⁸

Soğuk Savaş sonrası kötümser olmayan senaryo çizen teorisyenler de vardır. Barry Buzan ve Kopenhag Okulunun öncüleri devletlerin olgun davranabileceğine dikkat çeker. Bu bağlamda olgun anarşi kavramı ile karşılaşırız. Bunun anlamı devletler kendi çıkarlarına yönelik önlemler alırken komşularının çıkarlarını da göz ardı etmeyeceklerdir. Sonuç olarak artan bir farkındalık ile komşu devletlerin çıkarını zedelemeyecek ve kendi çıkarına ters düşmeyen önlemler alınabilir. Bu konuda

⁷Gizem Bilgin Aytaç, "Üçüncü Dünya Güvenliği ve İnsani Müdahale", İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2013, s.35-40

⁸John Baylis, "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", Çeviren: Burcu Yavuz, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18, Yaz 2008, s.157

İskandinav ülkeleri güzel bir örnek teşkil etmektedir. Buzan, bu açıdan ulusal güvenlikten uzaklaşıldığı ve uluslararası güvenliğe yaklaşıldığı uluslararası bir politikanın dünyaya daha faydalı olacağı görüşündedir. Konstrüktivizmin öncü isimlerinden olan Alexander Wendt 1990'lı yıllarda materyalist ve birey odaklı geleneksel uluslararası ilişkiler teorilerinin sistemi anlamada yetersiz kaldığını belirtmiştir.⁹ Konstrüktivizme göre uluslararası ilişkiler sosyal bir alan iken devletler sosyal bir varlıktır. Konstrüktivizm sadece yapıya değil kimliğe de odaklanmıştır çünkü devletler arasındaki etkileşimleri çıkar ve kimliklerin etkilediğini belirtmektedir. Aktörlerin kimliklerinin ve davranışlarının ne gibi sonuçlar doğurabileceğini incelemiştir.¹⁰

Bu nedenle Soğuk Savaş sonrası uluslararası politika realizm ideolojisini sorgulamaya başlar. Çünkü realizm detant dönemindeki nükleer silahların sınırlandırılmasını ve Avrupa'daki iş birliği ortamını açıklayamamıştır.

Sosyal inşacılık teorisinde ise klasik teorilerin aksine bireyin ve toplumun değerlerinin analiz edildiği görülür. Sosyal inşacılar güvenliği tek aktörden açıklamayıp bireyin de bu güvenlik içerisindeki payının önemli bir yer kapladığını belirtmişlerdir. Wendt, realist teorinin güvenlik sisteminde her devletin bir diğer devleti negatif güvenlik unsuru olarak tanımladığını belirtir. Yani devletler birbirlerine her zaman tehdit oluşturabilir. Neoliberalizmde ise realizmin aksine devletler işbirliğine yatkındır. Her iki anlayışta devletlerin anarşik düzen içerisinde kendi kendilerinin kurtarıcısı olduğunu savunurlar fakat işbirliği yaratabilecek kolektif güvenlik anlayışı neoliberalizme aittir.¹¹

Neorealistler ve neoliberaler devletlerin sistemdeki baskın aktör olduğunu kabul ederler ve güvenliği kendi kendine yetebilme olarak tanımlarlar.¹² Eylemleri organize edip yapıların oluşmasını sağlayan onların kolektif anlamlarıdır. Aktörler bu kolektif anlamlar üzerinden kimlikler edinirler. Her insan kardeş, öğrenci, vatandaş,

⁹Helin Sarı Ertem, "Kimlik ve Güvenlik İlişkisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: Kimliğin Güvenliği ve Güvenliğin Kimliği", Güvenlik Stratejileri Yıl: 8 Sayı: 16, s.181

¹⁰A.g.e., Ertem, s.186.

¹¹A.g.e., Aytaç, s.47-49.

¹²Alexander Wendt, "Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics", International Organization, Vol. 46, No. 2. Spring, 1992, s. 391-425.

evlat gibi kurumsal roller ile bağlantılı bir kimliğe sahiptir. Benzer şekilde devletlerin de egemen, dünyanın lideri ve emperyal güç, bölgesel güç gibi birden fazla kimliği olabilir. Çıkarlarımızın temelini içinde bulunduğumuz durumların yanı sıra kimliklerimiz de oluşturmaktadır. Aktörler ise çıkarlarını durumun şartlarına göre oluşturdukları için kimliklerinde de değişim yaşayabilirler.¹³ Bu nedenle uluslararası ilişkiler literatüründe eleştirel teori önem kazanmaya başlamıştır. Eleştirel teoriler tek bir doğru olduğu konusunda ısrar etmediğinden ve değişime açık olduklarından uluslararası ilişkiler çalışmalarında son yıllarda oldukça ilgi görmüştür. Fakat yine de günümüzde olduğu gibi 1945 sonrası dönemde de hakim düşünce ekolü realizmdir. Bu güvenliğe yönelik bütünleyici bakış açısını ayıran ise Paris Ekolüdür. Paris ekolü diğer teorilerin aksine güvenliği parçalamayı önerir ancak nasıl parçalanacağını söylemez.¹⁴ Michel Foucault, ekolün güvenlik meselesini bürokratik ve teknolojik açıdan ele aldığını söylemektedir. Paris Ekolü bu açıdan “*tedirginlik politikası*” ile ilgilenmektedir.¹⁵

Bu politika farklı aktörlerin korkularını paylaşmaktadır. Bu aktörler politikacılar, güvenlik güçleri, akademisyenler, özel güvenlik şirketleridir. Bu nedenle Paris Ekolü’nün aktör bazlı bir yaklaşım sunduğunu söylemek mümkündür. Uluslararası ilişkiler disiplininde politikalara yön veren aktörlerdir ancak Aberyswyth Ekolünün de belirttiği gibi eşitsizlikler ve baskılarda uluslararası ilişkileri şekillendirir.¹⁶ Aberyswyth Ekolü’ne göre güvenlik siyasetidir ve bunun farkına varılması gerekmektedir. Üç argümanı dayanmaktadır. Sorunlar güvenlik meselesi olmaktan çıkarılırsa bu sefer insanların güvenliğini önemsemeyecek ve tekelleşmiş bir güvenlik anlayışı ile karşılaşılacaktır. İkincisi güvenlik denilince devlet ve devletin endişeleri anlaşılmaya devam edilse de bu hep böyle devam etmeyecektir. Toplum içerisinde herkesin endişelerine yer veren bir diyalog süreci oluşturulmalıdır. Üçüncü mesele ise güvenlik sorunu olarak görülen olay güvenliğin dışına mı çıkarılmalı yoksa

¹³A.g.e., Wendt, s.398-399.

¹⁴Mine Nur Küçük, “Göç-Güvenlik Bağlantısını Yeniden Düşünmek: Eleştirel Güvenlik Yaklaşımları, Özgürleşme ve Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler”, Uluslararası İlişkiler, Çevrimiçi Erken Yayım, Temmuz 2020, s.10

¹⁵ A.g.e., s.8

¹⁶ A.g.e., s.14

sorunun siyasi boyutu da ortaya konulmalı mıdır sorusunun cevabı hem insanların hem de devletlerin güvensizlik sorununa çare olabilir.¹⁷

Uluslararası disiplin içerisinde bu eşitsizlikler ve korkular dünyaya yayılan ırkçılık, kapitalizm, cinsiyetçilik gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Örneğin AB'nin ırkçılığı barındıran göç politikaları sonucunda 2018 yılının Mayıs ayına kadarki süreçte 34.361 kişi hayatını kaybetmiştir.¹⁸ Bu duruma verilen bir diğer örnek ise 2004 yılında kurulan FRONTEX (Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi)'tir. Bu noktada göçmenlik ile güvenlik konularının birlikte değerlendirilmeye, göç meselesinin siyasallaştığı ve güvenlik tehdidi olarak görülmeye başladığı söylenebilir.¹⁹

Uluslararası ilişkiler disipliniinde realizm ve güvenlik kavramlarını tartışınca akla gelen isimlerden biri Kenneth Waltz'dur. Waltz savaşların kazanını olmadığını deprem örneği ile açıklar. Nasıl ki San Francisco'da yaşanacak bir depremin kazanını olmayacak ise savaşlarında kazanını olmayacaktır. Savaşlarda kazananın olmadığını ve 21.yüzyılda artık kazananların derecelendirildiği bir sistemin daha çok kabul edilebileceğinden bahseder. Waltz, savaşın sebebi olarak onu engelleyebilecek bir şeyin olmamasını gösterir. Savaşın nedeni olarak anarşi kavramına işaret eder.²⁰

Alexander Wendt'e göre ise anarşi uluslararası sistem içerisinde geçici bir durumdur. Devletler, toplumun ya da bireyin kimliğinden etkilenerek, dış politika hareketlerine yön verebilir. Böylece anarşinin nitelikleri arasında olan kimliğin ve çıkarların nasıl tanımlandığı konusu sistemin yapısının değiştirilmesini sağlayabilir.²¹ Wendt ile Waltz'un ortak noktalarından biri de uluslararası sistemin devlet merkezli olması düşüncesidir. Waltz, "*Man, The State and War*" adlı eserinde savaşın nedenlerini klasik filozofların bakış açıları²² üzerinden tartışmıştır. Üç farklı filozofun

¹⁷ Nebi Miş, "Güvenlikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenlikleştirilmesi", s.352.

¹⁸ It's 34,361 And Rising: How The Lit Tallies Europe's Migrant Bodycount, <<https://www.theguardian.com/world/2018/jun/20/the-list-europe-migrant-bodycount>>, (Çevrimiçi), ET:10.01.2021

¹⁹ Gizem Alioğlu Çakmak, "Avrupalılaşmanın Aşıl Tendonu: Göç Politikaları ve Yunanistan Örneği, Mukaddime, 2018, 9(Özel Sayı 1), 39-57, s.40.

²⁰A.g.e., Wendt, s.395

²¹A.g.e., Ertem, s.186.

²²Kenneth Waltz, **Man, The State and War**, Colombia University Press, 2001.

savaş ve şiddet için üç ayrı yorumu vardır. Bunlar şiddetsiz bir dünyaya geçişin mümkün olduğuna inanan Hobbescu yaklaşım, şiddete dayalı yaşamın varlığını kabul eden fakat bunu aşmanın bir yolu olduğuna inanan Kantçı yaklaşım ve son olarak şiddeti ve savaşı yok etmenin imkansız olduğunu ve sonuçlarındaki aşırılıkları azaltmanın mümkün olabileceğini söyleyen Grotiusçu yaklaşımdır.²³

Hobbesçu yaklaşımda güvenlik arzusunun devleti ve hükümeti doğurduğunu görülmektedir. Çünkü doğanın kendisinde anarşi hakimdir. Yüksek oranda kaos ve sosyal tehdit vardır. Kaosun varlığı güvenliğin sağlanması anlamına gelmektedir. Güvenliğin sağlanması bir miktar özgürlüğün feda edilmesini de ifade ettiğinden tam bu noktada hükümetler ve devletler devreye girer. Bu durumun kendi içerisinde yarattığı çelişkiyi Waltz'un söylediği şu cümleler ifade edilebilir: “*Özgürlük isteniyorsa, güvensizlik kabul edilmelidir.*”²⁴ Ancak bu fikir özgür olmayan bir yerin güvenli olup olmadığını açıklamamaktadır. Sonuçta mekan için konuşacak olursak özgürlüğün olmadığı bir bölgede güvenden bahsedilmesi ironik olabilir. Çünkü özgürlükte insan ihtiyaçlarından biri olarak görülmektedir. Bu sebeple güvenlik meselesi kendi içinde neyi kapsamalıdır konusu da akademik literatürde oldukça tartışılmıştır. Güvenliğin temel odağının bireysel güvenlik mi, ulusal güvenlik mi yoksa uluslararası güvenlik olacağı konusu uluslararası ilişkilercilerin farklı noktalara gitmesine neden olmuştur.

Güvenlik konusunda bir diğer önemli isim olan Barry Buzan ulusal güvenlik sorunun anlaşılabilmesi için güvenlik kavramının derinlemesine analiz edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kavramın yeniden tanımlanmasının farklı sonuçları olacağını da belirtmiş aynı zamanda güvenlik kavramının egemenlik ve istikrar gibi çok dar çerçevelerde yorumlandığını belirtmiştir.²⁵

²³John Baylis, “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, çev. Burcu Yavuz, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18, Yaz 2008, s. 69-85.

²⁴Bary Buzan, “People, States And Fear The National Security Problem In International Relations”, A Member Of The Harvester Group, Sussex, 1983, s.20

²⁵A.g.e., s.1-4.

Bary Buzan’a göre güvenlik göreceli bir kavramdır. Yani güvenliği uygulamanın en zor olduğu kısım insan güvenliğidir. Örneğin bankada paranız varsa ülke ekonomisi batmadığı sürece güvendedir ya da arabanız sigortaladığını müddetçe güvendedir fakat insan güvenliğini sağlamak kendi içinde kayıpları ve tehditleri (statü, özgürlük, servet kaybı) barındırdığından kolay değildir. Güvenliğin hiçbir birey için hiçbir zaman tam ve uzun süreli sağlanamayacağını her zaman insanların ekonomik tehditlerden nükleer savaşa ya da açlık gibi sorunlara maruz bırakılabileceğini söylemektedir.²⁶ Bireysel güvenliğı sağlama noktasında devletlerin ne kadar yeterli geldiğı de tartışma konusudur. Bazı vatandaşlar önlenebilir hastalıklar ve yoksulluk gibi sorunlara karşı yüksek düzeyde güvenlik önlemine sahipken diğerlerinin sahip olmasının altında yatan neden güvenliğin sadece ulusal güvenlik bağlamında tartışılmaması gerektiğini gözler önüne sermektedir. Bireysel güvenlik önlemleri kapsamında kırsal ve kentsel önlemler konuşulmaktadır. Kentte yaşayan ev sahibinin kilitler, alarmlar, çit örmeler gibi güvenlik önlemlerini çoğaltması günlük güvenlik ihtiyacını karşılarken bir yandan da hırsızlara eşyaların ne kadar değerli olduğunun reklamını yapmaktadır. Bu durum belli bir zaman sonra kısır bir döngüye dönüşmekte ve paranoyak bir toplumun oluşacağını sinyali vermektedir. Paranoya, aşırılığa kaçan güvenlik takıntısının mantık çerçevesinden çıkması halini alırken güven içinde güvensizlik ruhu gibi ironik bir durum oluşmaktadır.²⁷ Güvenliğin sürekli olarak söyleminin “ulusal güvenlik”, “ulusal sınırlar”, “ulusal kimlik” gibi söylemler etrafında şekillenmesi kavramın tartışma eksenin devlet-güvenlik anlayışından pek çıkamaması ile sonuçlanmaktadır.

Peki ya güvenlik kaygısı ile ortaya çıkan devlet daha sonra kendi vatandaşları için büyük bir tehdit kaynağı haline gelirse ne olacak? Bu durum devletin asıl gerekçesini baltalamaz mı? John Locke bu soruların cevaplarını devletin temelinin toplum ile yapılan bir sözleşmeye dayalı olduğunu dolayısıyla yönetiminin yapılabilmesinin de vatandaşlarının rızasına dayalı olduğunu söyleyerek açıklamaya çalışır. Sözleşme ile gelen bir hükümet anlayışında başından sonuna bu sorunlara engel olabileceğı düşünülür. Bu nedenle devletin vatandaşlarının çıkarına uymaması gibi bir

²⁶ A.g.e., Buzan, s.18

²⁷ A.g.e., Buzan, s.19

durumu olmayacaktır. Güvenliğin ulusal düzeyde uygulanabilmesi, yönetilenlerin rızasının aktif bir rol oynadığı bu durumun uygulanabilirliği hükümete bağlıdır. Bu da toplumun ve devletin karşılıklı rızasına dayalıdır.²⁸

1.Güvenlik ve Güvenikleştirme

Bir sorunu güvenlik açısından ele almak o sorunun bir tehdit olarak algılanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca her güvenlik tehdidi kendi içinde farklı referans noktaları barındırır. Örneğin askeri tehdide karşı alınan güvenlik önlemi ile çevre güvenliğini sağlamak için alınan önlemler ve referans noktaları farklılık göstermektedir. Güvenlik kavramını incelerken nerede durulacağına karar verilmelidir. Bu bağlamda güvenlik ve güvensizleştirme kavramları iyi analiz edilmelidir. Güvenikleştirme eleştirel güvenlik çalışmaları tarafından literatüre kazandırılmıştır.²⁹ Bu kavram Kopenhag Okulu’nun analizcilerinin Avrupa Güvenliği çalışırken oluşturdukları bir kavramdır. Sıkça belirtildiği gibi Soğuk Savaş döneminde realist/geleneksel güvenlik anlayışının hakim olması sonucu toplumsal kimlik, eşitsizlik, adaletsizlik gibi kavramların güvenlik meselesinin dışına itilmesine neden olmuştur. Bu bağlamda Kopenhag Okulu’da bireyi ilgilendiren her konunun güvenlik meselesi haline gelmesi gerekliliğine vurgu yapmıştır. Okulun öncü isimlerinden olan Ole Waever’e göre kavram politik olarak iyi veya arzu edilen her şeyin eş anlamlısı haline gelmemesi için dile önem verilmelidir.³⁰ Bir olaya yönelik durum tehdit olarak algılanırsa güvensizlik oluşmuş demektir. Bu durum dil sayesinde olur. Çünkü dilin çevrelediğinin ötesinde metafizik bir gerçeklik yoktur. Güvenlik tehditleri söylem yoluyla oluşturulur.³¹

Bu duruma en güzel örneği ABD’nin 11 Eylül sonrası Bush’un “şer eksen” ve “haçlı seferleri” ifadelerini kullandığı konuşması oluşturur. Çünkü bu söylem Müslümanlara yönelik baskıyı ve güvensizliği oluşturmaya oldukça açık ifadeler barındırmaktadır. Bu nedenle güvenikleştirilen alanlardan biri de kimlikler olur.

²⁸ A.g.e., Buzan, s.22

²⁹Fulya Hisarlıoğlu, “Güvenikleştirme”, Güvenlik Yazıları Serisi, No.24, Ekim 2019, s.1 https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/Guvenliklestirme_FulyaHisarlioglu_v.1.pdf

³⁰ Ole Waever, “Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi”, Çeviren: Birgül Demirtaş, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18, Yaz 2008, s. 155.

³¹ A.g.e., Hisarlıoğlu, s.2

Kimlik sürekli değişen, istikrarsız ve subjektif çelişkili bir şey olmasına rağmen konu güvenlik ve tehdit olduğunda uzun zamandır var olan verili bir şeymiş gibi savunulmaya başlar. Toplumsal güvenlik gündemi farklı aktörler tarafından belirlenir. Toplumsal güvenliğe yönelik tehditler göç, savaş, açlık, ekonomik kriz, salgın ve nüfusun azalmasıdır.³² Özellikle 2011 yılında Ortadoğu’da çıkan krizler ve savaşlar neticesinde karşılaşılan mülteci “akını” deneyimleri güvenlik olgusunu, “*kimin güvenliği, ne anlamda güvenlik ve hangi olası tehditler gibi sorular*”³³ üzerinden tartışmaktadır.

Kopenhag Okulu ise askeri tehditleri güvensizlik olarak görmemektedir. Güvenliğin sektörler halinde incelenmesinin nedeni sektörler arasındaki özel ilişki tiplerinin tanımlanmasının gerekliliğidir. “*Bu sektörler, askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel güvenlidir.*”³⁴ Bu sektörlerin her biri güvenliğin farklı altyapılarını oluşturmaktadırlar. Weaver’in bahsettiği güvenlikleştirme teorisi bir kamusal sorunun nasıl ve neden güvenlik sorununa dönüştüğü ile ilgili bir alan açmaktadır. Sorunun siyasal alana dahil olması ile devletin de dikkati çekilir ve böylece güvenlik tehdidi olarak algılanmaya başlayan bu sorun kamusal tartışmanın konusu haline gelir. Bu sorun için bütçe ayrılır, kaynak aktarılır ve böylece sorun güvenlik alanının içine dahil edilir. Weaver’e göre daha çok güvenlik demokratik açıdan sorunludur. Bir meseleyi siyasallaştırmak demek onu görünür hale getirmek demektir. Birçok ülkede güvenlik meselesi ulusal güvenlik bağlamında ele alındığı için, ülkenin iktidarı söylemini iç politik amaçlar üzerine inşa edebilir ve demokratik alanı daraltarak, kısıtlamalar ve kontroller sağlama imkanını elde edebilir.³⁵

Ancak bu durum şartlara bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Sorunların güvenlikleştirme konumuna yükselmeden depolitize edilmesi gerekirken iktidarlar siyasal alanda bu durumu kendi lehlerine çevirmeye çalışmaktadırlar. Sorunların bir anda güvenlik meselesi haline gelmesi aktörlerin söylemleri ile birlikte gerçekleşir. Bu noktada Kopenhag okulu, tehdit olarak algılanan bir meseleyi güvenlik dışına

³² A.g.e., Waever, s.159.

³³ Doğuş Şimşek, Ahmet İçduyu, Uluslararası Göç, Politika ve Güvenlik, Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı 140, 2017, s.6

³⁴ Nebi Miş, Güvenlikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenlikleştirilmesi, s.347.

³⁵ A.g.e., s.348-349.

çıkarılması stratejisinin yaygınlaşması gerekliliğini savunmaktadır. Çünkü devlet bir meseleyi güvenlik sorunu olarak algılsa onu bekası için tehdit olarak görmeye başlar ve o konuya öncelik verir. Devletler ve iktidarlar bu sayede bir anda o sorunu önlemek için “özel haklara” ya da “olağanüstü hallere” ihtiyaç duymaya başlarlar. Önü alınamayan bu durum güvenlikleştirici sürecin başlamasına neden olur. Aşama aşama otorite, özgürlüklerin kısıtlanması ve şiddetin meşrulaşması gibi durumlarla karşılaşılır. Kopenhag Okuluna göre, bu gibi durumlarda tehdit olarak algılanan durumun güvenlik gündeminden çıkarılması ve normal bir politik süreçte tartışılması gerekmektedir.³⁶

Aberystwyth Ekolü ve Kopenhag Okulu paralel düşünceler içindedir ancak tehdit olarak algılanan sorunların güvenlik dışına çıkarılması konusunda farklı düşünceler barındırırlar. Aberystwyth Ekolü’ne göre sorunun güvenlik dışına itilmesi çözüm değildir. Bu durumda da insanların güvenliğini düşünmeyen güvenlik elitlerinin tekeline bırakılmış olur. Siyasi açıdan güvenliğin tartışılması demek güvenlik politikalarının sorgulanabilmesini sağlamak demektir. Güvenlik meselesinde insanların endişeleri dinlenmeli ve ortak bir paydada tartışma zemini içinde diyalog süreci yaratılmalıdır. Aberystwyth Ekolü’ne göre ise bu noktada analistin görevi “*sesi duyulmayanların sesini duyabilmektir.*”³⁷ Kopenhag Okulu iktidarın öteki söylemini de inceleyebilme imkanı verir. Ulusal güvenlik söylemi çerçevesinde derin bir düşmanlık hissi üzerine inşa edilen ötekinin varlığı güvenlikleştirici aktörlerin bilinçli tercihidir. Ortaya çıkan bu tehdidin varoluşsal bir tehdit olarak görülmesi, olağanüstü önlemlerin alınmasını sağladığı gibi sınır dışındaki eylemleri de meşrulaştıran bir mekanizmaya dönüşür.³⁸

Güvenlik tehdidi olarak görülen mesele güvenlik problemi olarak ele alınmazsa da politika geliştirilemez. Burada asıl sorun güvenlik aktörlerinin konuya nasıl yaklaştığıdır. Bu aktörler güvenlik talep eden kişileri marjinal ya da güçsüz olarak görürse sesin bastırılması ile konunun güvenlik meselesinden çıkmasına sebep olacaktır. Sonuç olarak güvenlik elle tutulur somut bir olgu olmadığı gibi nicel olarak

³⁶ A.g.e., Miş, s.351.

³⁷ A.g.e., s.352.

³⁸ A.g.e., s.355.

da ölçülemez. Bu yüzden önce tanımını yapabileceğimiz ve herkes tarafından kabul edilmiş bir güvenlik anlayışının olmadığını kabul ederek başlamak gerekir. Bunun nedeni Pınar Bilgin'in belirttiği gibi tüm zamanlar ve mekanlar için tek bir güvenlik anlayışının olmaması ve siyasi ve toplumsal olayların kişilerin ve toplumların güvenlik anlayışını etkilemesinden kaynaklanmaktadır.³⁹ Örneğin: Amerika'nın Kanada'ya olan siyasi bakış açısı ile Irak'a bakışı aynı değildir. Fakat bunlara rağmen genel güvenlik tanımları yapılabilir.

Devletler bazında askeri anlamda gücün artması hala güvenliğin artacağı⁴⁰ anlamına gelse de toplum bazında bu güvenlik anlayışı farklıdır. Bu bağlamda devletlerin son yıllarda savunma harcamalarını artırdığı görülmektedir. Ülkelerin savunma maliyetlerindeki harcamalardaki yükselişi anlayabilmek için öncelikle dünyadaki ve Türkiye'deki savunma sanayindeki gelişmeleri incelemek gereklidir. Dünyada savunma sanayisi ve üretimi birkaç ülke tarafından yürütülmekte ve en büyük 100 savunma sanayi firmasının 43'ü tanesi ABD'de bulunmaktadır.⁴¹ 1989 yılından 11 Eylül 2001 yılına kadar ki süreçte savunma harcamaları dünyadaki ılımlı süreçten etkilenmiş ve gerilemiştir. Fakat sıkça belirtildiği üzere 11 Eylül sonrası dönemde küresel aktörlerin terörle mücadele, askeri harcamalar konusunda aldıkları kararlar tekrar revize edilmiştir. Terörle mücadele başlığı altında askeri harcamalar iki kat artmıştır. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (The International Institute for Strategic Studies-IISS) dünya genelindeki savunma harcamalarını Münih Konferansı'nda açıklamıştır. Açıklamaya göre dünya genelinde bir önceki yıla oranla 2019 yılında askeri harcamalar ortalama %4 oranında artmıştır. Bu oran son 10 yılın en yüksek artışı olarak kayıtlara geçerken en yüksek artışı %6 ile ABD ve Çin sağlamıştır. Rapora göre savunma harcamalarını en çok artıran ülkeler ABD, Suudi Arabistan, Çin ve Rusya'dır. ABD'nin savunma harcamalarını 53 milyar 400 bin dolar arttırdığını bu rakamında tüm Avrupa ülkelerinin bütçesinden dört kez büyük olduğu vurgulanmaktadır. ABD'nin ülke tarihindeki en yüksek savunma bütçesi de 2020 yılı

³⁹ Pınar Bilgin, "Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları," Stratejik Araştırmalar 8(14), Ocak 2010, s.72.

⁴⁰ J. Ann Tickner, "Hans Morgenthau's Principles of Political Realism: A Feminist Reformulation", Millennium, Journal of International Studies, Vol.17, No.3, s.433

⁴¹ Şennur Sezgin, Selami Sezgin, "Dünya'da ve Türkiye'de Savunma Sanayi: Genel Bir Bakış," ASEAD Cilt 5, Sayı 12, Yıl 2018, s.2

için 738 milyar dolar olarak Trump tarafından imzalanmıştır.⁴² Bu açıdan ABD savunma ihracatında diğer ülkelere oranla orantısız üstünlüğe sahip tek ülkedir. Çin ve Türkiye’de sırasıyla on yıl içerisinde %83 ve %65 oranlarında harcamalarında artışlar yaptılar.⁴³ Artan tehdit duygusu kaynaklı olduğu görülen harcamalarda Avrupa ülkelerinin temel güvensizliğin Rusya olduğu öne sürülmüştür. Avrupa ülkelerinde de savunma harcamaları %4,2 arttı.⁴⁴

Stockholm Barış Araştırmaları’nın (Stockholm International Peace Research Institute-SIPRI) raporuna göre ise 15. sırada yer alıyor ve tüm dünyada askeri harcamalar 2016 yılında 1.68 trilyon iken⁴⁵ şimdi ise 1.8 trilyon dolara ulaşmış durumda.⁴⁶

Türkiye bu sıralamada yerini korumasına karşın bir önceki yıla oranla askeri harcamalarında %24 artış göstermesi ile en fazla artış gösteren ülke sıralamasında ise birinci sırada yer almıştır.⁴⁷ Bu durumda Türkiye’nin Suriye politikası ve ülke içindeki üst üste terör saldırılarının etkisi olduğu yorumu yapılabilir. Türkiye, savunma harcaması bakımından dünya ortalamasının üzerinde bir harcama yapmaktadır. Bunda elbette ki coğrafi açıdan tehdit altında bulunmasının önemi büyüktür. Türkiye’ye derinlemesine baktığımızda ise 2000’lere kadar savunma sanayindeki üretimin düşük olduğu ve savunma sanayine paralel olarak silah ithalatı gibi alanlarda artışların gözlemlendiği bilinmektedir. Bu bağlamda savunma sanayinin gelişmesinden de kısaca bahsetmemiz gerekir.

⁴²<<https://www.defensenews.com/congress/2019/12/19/pentagon-finally-gets-its-2020-budget-from-congress/>>, (Çevrimiçi), ET:7.04.2020.

⁴³ SIPRI Fact Sheet, Trends In World Military Expenditure, 2018, 2019 April, s.3

⁴⁴<<https://www.dw.com/tr/savunma-harcamalar%C4%B1nda-son-10-y%C4%B1l%C4%B1n-en-y%C3%BCksek-art%C4%B1%C5%9F%C4%B1/a-52384480>>, (Çevrimiçi), ET: 07.04.2020

⁴⁵<<https://www.dw.com/en/global-defense-spending-increases/a-38551201>>, (Çevrimiçi), ET:17.04.2020.

⁴⁶ Tülay Baran, “Türkiye’ de Savunma Sanayi Sektörünün İncelenmesi ve Savunma Sanayi Sektörü Harcamalarının Ekonomi Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi,” Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4 (2), 2018, s.64

⁴⁷<<https://www.dw.com/tr/sipri-t%C3%BCrkiye-askeri-harcamalar%C4%B1-y%C3%BCzde-24-art%C4%B1rd%C4%B1/a-48523367>>, (Çevrimiçi), ET: 10.10.2020.

Savunma sanayinin gelişimini 19.yüzyıla dayanmaktadır. Kapitalist endüstrinin yükselişi ile birlikte silah sanayi uluslararası özelliğe sahipken İkinci Dünya Savaşı sonrasında kapitalist ekonomiler hızla militarize olmuş ve savunma sanayi ulusal boyuta geçiş yapmıştır. Savaş sırasında gelişen ihtiyaçlar yeni sektörlerin oluşturulmasının gerekliliğini de ortaya koymuştur. Bu gelişim ülkeler arasında savunma sanayi anlamında da rekabeti arttırmıştır. Dünya genelinde bu sektörde birincilik ABD'ye aitken, Avrupa'da birincilik dünyada ikincilik alan ülke ise İngiltere olmuştur. Türkiye ise savunma sanayinde dünyadaki listeye ASELSAN, ROKETSAN, TUSAŞ(TAI) ve son olarak 2017 yılında giren STM (Savunma Teknolojileri, Mühendislik ve Ticaret)⁴⁸ ile birlikte dört firmasını koymayı başarmıştır.⁴⁹ Türkiye'nin savunma sanayi mirasını Osmanlı İmparatorluğu'ndan almıştır. Cumhuriyet tarihinin ilk yıllarında savunma sanayi açısından yabancılara bağlı olsa da bu durum Türk Hava Kurumu'nun 16 Şubat 1925 tarihinde hava araçları üretmek üzere kurulması ile değişmeye başlamıştır. Türkiye için savunma sanayindeki dönüm noktalarından biri de Kıbrıs Krizi ile ABD'nin Türkiye'ye silah ambargosu uygulaması olmuştur. Bu kriz Türkiye'nin bağımsız savunma sanayi politikaları uygulamasını teşvik etmiştir. Günümüzde de Türkiye savunma sanayi AR-GE'sine yaptığı harcamalar her geçen yıl arttırmaktadır.⁵⁰

Bütün bu savunma harcamaları her devletin güvenliğe ihtiyaç duyduğunu ve bunun da hala savunma sektörüne yapılacak yatırımlar ile sağlanacağını düşünmektedirler. Sürekli artan savunma harcamaları uluslararası ilişkilerde sıkça duyulan bir kavram ile karşılaşılmasına yol açmaktadır. Güvenlik ikilemi bu durumu tanımlamaktadır. Güvenlik ikilemi devletlerin kendilerini tehdit altında hissettiği zaman aldıkları önlemler ile ilgilidir. Düşüncesi basit olan bu kavram uygulamaya konulduğu zaman devletleri karşı karşıya getirebilecek kadar önemlidir. Devletler, tehdit olarak algıladığı uluslararası bir ortamda kendisinin güvenliğini sağlayacak önlemler alabilir ya da önlemlerini arttırabilir. Dış tehdit olarak gördüğü unsurlardan

⁴⁸ "Sınırsız Teknolojiler Güvenli Yarınlar" sloganı ile yola çıkan ve dünyanın en büyük 50 savunma sanayi firması arasında yer alma amacı taşıyan kuruluş Bkz. <https://www.stm.com.tr/tr/biz-kimiz/hakkimizda>.(Çevrimiçi) ET:10.10.2020.

⁴⁹ A.g.e., Sezgin, s.12

⁵⁰ A.g.e., Sezgin, s.15-16

korunmak için silah yığınağı, artan savunma harcamaları, nükleer silahların ar-ge çalışmalarının yapılması ya da ulusal füze savunma sistemlerinin geliştirilmesini sağlayabilir. Uluslararası düzende taraflardan birinin bu önlemleri alması durumunda karşı tarafın bunu nasıl algılayacağı durumu güvenlik ikilemi kavramını doğurmaktadır.⁵¹ Wendt, bunu şu cümleler ile ifade eder: *“devletlerin...birbirlerinin niyetleri hakkında en kötü ihtimal varsayımlarında bulunduğu ve sonuçta çıkarlarını kendini koruma bağlamında tanımladıkları bir sosyal yapı olduğunu söyler.”*⁵²

Devletlerin birbirlerine olan güvensizliği farklı anlamlar içerebilir. Örneğin dost ülke olarak görülen ülkenin askeri kapasitesi tehdit olarak algılanmaz iken düşman olarak görülen ülkenin en ufak bir eylemi dahi ülkeyi rahatsız edebilmektedir.⁵³ Herkesin potansiyel düşman olarak algılandığı bu sistemde, savunma amacıyla alınan her önlem her an saldırıya dönebilecek bir tehditi içinde barındırmaktadır. Örneğin Ulusal Füze Savunma Sistemleri’ni (UFSS) ele alalım. Bu sistem savunucuları tarafından savunma amaçlı kullanılacağı belirtilerek anlatılmaktadır. Ancak hiçbir devlet karşı tarafın niyetini elindeki savunma gücüne bakarak anlayamaz. Bu nedenle UFSS hem savunma hem de saldırı amaçlı kullanılabilir. Bu bağlamda devletlerin temel güvenlik gerekçesi ne olursa olsun savunma konumunda değil de saldırı durumunda oldukları zaman yeterli sayıda saldırı seçeneğine sahip olma arzusunu da güvenlik politikaları içinde barındırırlar. Uluslararası sistemin yapısı anarşik bir ortam olarak tanımlandığına göre bu tarz önlemler çok garipsenmemektedir.

Güvenlik ikileminin iş birliği ortamını da oluşturabileceği unutulmamalıdır. Güvenlik ikileminin kendini en çok hissettirdiği dönem ise klasik bir örnek olan Soğuk Savaş dönemidir. İki kutuplu sistem o zamanında alınan önlemler ve nükleer güç tehditi tarafların birbirlerinin niyetlerini doğru anlamadığını göstermekteydi. Burada sorun iki süper gücün askeri olarak birbirlerinin aşağısında kalma korkusudur. Bu korku onların sürekli olarak rekabet etmelerini sağlamış ve bitmek bilmeyen

⁵¹A.g.e., s.508.

⁵²Akt: Wendt, Constructing International Politics, s.73, Çiğdem Şahin, Güvenlikleştirme: Soğuk Savaş Sonrası Türkiye Örneğinde Yeni Bir Güvenlik Analizi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2004, s.73,

⁵³ A.g.e., s.73

düşmanlık güdüsüyle sürekli savunma önlemleri almaya yöneltmiştir. Devletlerin güvenliğinin sağlanması içinde yaşayan topluluklarında güvende olduğunun garantisini vermekte midir sorusu ise literatürü ilgilendiren bir başka konudur. Bu soruya yanıt İngiliz Ekolü'nün önemli isimlerinden Barry Buzan'dan gelmiştir. Buzan, güvenliği sağlamak söz konusu olduğunda devletin güvenliği ile toplumun güvenliğinin çelişebileceğini belirtmiştir. Buzan, devleti de bir birey olarak görmektedir. Bireyin güvenliği ise tanımlanması zor bir süreçtir. Birey güvenliğinden tehlikede bulunmama hali de anlaşılabilir tehlikeden uzak olma hali de anlaşılabilir. Bu nedenle sınırları belli olmayan bu alanda tanım yapmak oldukça zordur.⁵⁴

Görülmektedir ki insanlığın güvenliğe ihtiyaç duyması tüm dünyayı birleştiren noktadır. Bir arada yaşamının koşulları aynı siyasi görüşlerden olmak değil ortak anlayışlara sahip olabilmektir ve böylece güvenliğın sağlanması için sert önlemler alınmasına gerek kalmayacaktır. İnsan güvenliği 1994 yılına yayımlanan İnsani Kalkınma Raporu'nda yedi alt başlık altında incelenmiştir-iktisadi güvenlik, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, çevre güvenliği, birey güvenliği, toplum güvenliği ve siyasal güvenlik.⁵⁵

Yeni güvenlik anlayışında güvenliğın siyasiliğine işaret edilmektedir. İnsan güvenliğının sağlanmasının ön şartı olarak devlet güvenliğının sağlanması zorunludur çünkü devlet güvenliği sağlanamazsa vatandaşının da güvenliği tehlikeye girer. Hakim düşünce devlet güvende ise vatandaş da güvendedir anlayışıdır. Bu anlamda güvenliğın otoritesi nedir sorusunun cevabı da devlet olarak ortaya çıkar. Güvenlik sadece ulusal güvenlik çapında anlaşılmamalıdır. Ulusal güvenlik yani devlet güvenliğının sağlanması sınırlara duvar örmek kadar basit değildir. O sınırlardan içeri giren kişiler de sınırlardaki duvarlar kadar önemlidir. Devletlerin güvenlik önlemi alması için saldırı tehditi almasına gerek yoktur. Ancak şu anda bu önlem mültecilere yönelik alınmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümde göç ve duvar birbiri ile ilişkilendirilerek incelenecek özellikle hem son zamanlarda çok fazla sığınmacı barındırması bakımından hem de bir geçiş noktası olmasından kaynaklı Türkiye'nin Suriye sınırına ördüğü duvar kısmına bakılabilir.

⁵⁴ A.g.e., Bilgin, s.50

⁵⁵ A.g.e., Şimşek, İçduygu, s.8.

Devletler her zaman içeriden ve dışarıdan tehdit gelecek şekilde istihbarat toplamaya çalışırlar. Şunu belirtmek gerekir küreselleşme sonrası vurgulanan sınırsız bir dünyadan bahsetmek ütöpik bir hayaldir. Özellikle 2000’li yıllar itibarı ile devletlerin sınırlarını teröristlere, kaçakçılara, göçmenlere ve 2020 yılıyla birlikte ise virüse kapamak istemesi sınır önlemlerinin artmasına neden olmuştur.⁵⁶ Ancak Covid-19 virüsü ve yaşanan insani krizlerde göstermektedir ki sınır duvarları “güvenli bir imajdan” öteye geçememektedir. Sınır duvarları, duvarı ören ülke ve örülen ülke arasında güvenlik gerekçesi vurgusundan çok diğer ülke vatandaşlarına aşağılama vurgusu yapmaktadır.

Güvenlik için devletlerin önlemlerini arttırmasının bir diğer nedeni güvensiz bir dünyada yaşıyor olmamızdan çok güvenlik piyasasının değişimi ile birlikte güvenlik söylemindeki dönüşümdür. Güvenlik kamusal hayatımızı şekillendirdiği için öngörülebilirlik ya da öngörülemezlik sürekli bir paranoya halinde yaşamamamız açısından önemlidir. Çünkü günümüzde evimize alarm da taktırsak, vize başvurularında parmak izi de taratsak her an her yerde bir tehdit imgesi ile karşılaşılabilir. Bununla beraber güvenliği sağlamak için alınan önlemler de değişmektedir. Bu bağlamda ulusal güvenliğe yönelik tehdite karşı saldırı tehditi yerini “önleyici tedbirlere” bırakmaktadır. Devletin ve bireyin bu aşamada her tür önleyici tedbiri düşünmesi gerekmektedir. Böylece güvenlik önlemleri sayesinde insanların gündelik yaşamlarında da kontrol mekanizmaları kurulmaya başlar. Örneğin 11 Eylül’den sonra Londra’ya on yıl içerisinde 1500’ün üstünde gözetleme kamerası yerleştirilmiştir. Bu kameralar yalnızca teröre karşı değildir, hırsızları yakalamayı ve trafiği ihlal eden sürücülerini saptamayı da sağlamaktadır. Bu durum gitgide “*kentsel alanın askerileşmesine de yol açmaktadır.*”⁵⁷

Evren Balta’nın “*Küresel Güvenlik Kompleksi*” kitabında da savunduğu üzere geçmişe oranla daha az ya da daha fazla güvenli bir dünyada yaşadığımızı ifade etmek zor. Güvenlik tehditlerini niceliksel ve niteliksel anlamda tanımlamak çok mümkün

⁵⁶ Hakan Ünay, “Sınırsız Dünya Sorgulanıyor: Küreselleşme, Göç ve Sınır Duvarları”, Göç Araştırmaları Vakfı Analizi, Yıl:2020, Sayı:5, s.2.

⁵⁷ Evren Balta, **Küresel Güvenlik Kompleksi Uluslararası Siyaset ve Güvenlik**, Ed. Kerem Ünüvar, Tanıl Bora, 2.b, İletişim Yayınevi, İstanbul, 2017, s.121-136.

değildir. Balta, bunun nedenin güvenlik hizmetlerinin piyasa yapısında ve örgütlenme sistemlerinde olduğunu iddia etmektedir.⁵⁸ Benzer bir düşünceyi Mark Neocleous'da "Security, Community, Fetishism" adlı güvenlik ve sermaye arasındaki ilişkiyi incelediği makalesinde "güvenliğin fetişleştirilmesi" şeklinde ifade etmiştir. Bu yaklaşımda Balta'nın iddia ettiği gibi güvenlik firmalarının güvenlik endüstrisi ile tek bir nedenden dolayı ilgilendiğini belirtir. Güvenlik alanı belirsizdir ve bu durum bu alanı korumak için alınacak önlemlerin sınırsız olmasına ve hemen her şeyin bir güvenlik metasına dönüştürülebileceği anlayışını doğurur.⁵⁹ Neocleous, güvenlik firmalarının kar elde etmek amacıyla güvenlik sattığını ifade eder. Virüs programları, turnikeler, hayat ve ölüm sigortaları insanlara aslında hiçbir zaman güvende olmayacakları hissini aşılar.⁶⁰ Böylece artan güvenlik paranoyasından hem sermaye kar ederek kazanç elde eder hem de hükümetler otoriterleşerek konumunu garanti eder.

Yeni güvenlik anlayışına tekrardan dönersek "yeni" tehditleri içinde barındırdığını görmek gerekir. Çevre kirliliği, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı, göç gibi durumlar güvenlik kaygısını da beraberinde getirir. Yeni güvenlik anlayışı ve uygulamalarının merkezinde ise insan merkezli bir anlayışı vardır.⁶¹ Güvenlik konusu üzerine çalışıldığında sadece tehditlerden bahsedilmez. Bu da güvenlik konusunun multidisipliner bir alan olduğunu ve çok katmanlı bir şekilde incelenmesi gerektiğini ortaya koyar. Güvenlik sıkça bahsedildiği üzere savaş ve çatışma halinin olmaması anlamına gelmediği gibi barışın sürekliliği de güvenlik güçlerinin baskısı ile inşa edilemez.⁶²

Pınar Bilgin, güvenlik anlayışını sert ve yumuşak güvenlik anlayışı olarak ikiye ayırırken tehditleri de sert ve yumuşak olarak ayırmaktadır.⁶³ Dünyanın bazı bölgelerinde insanlar su bulamadıkları için yasadışı yollardan kaçma girişimlerinde

⁵⁸ A.g.e., s.130-136.

⁵⁹ Mark Neocleous, **Security, Commodity, Fetishism, Critique: Journal of Socialist Theory**, 35:3, 2007, s.341.

⁶⁰ A.g.e., s.350-352.

⁶¹ Mustafa Küçük, "Uluslararası İlişkiler Kuramında 'Konstrüktivist Dönüşü' Anlamak", Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review, 9 (2) 2009, s.773.

⁶² Fikret Birdişli, Aynur Başurgan, "Güvenlik Politikalarının Konstrüktivist Bir Unsuru Olarak Güvenlik Kültürü ve Türkiye Örneği", Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 4, s.59

⁶³ A.g.m, Bilgin, s.35-36.

bulunması yumuşak bir tehdit olarak görülebilirken aynı bölgede yaşamını devam ettirmek isteyen kişilerin kaçakçılık yapması aynı tehditin sert olarak tanımlanmasına sebep olmaktadır. Küreselleşmenin de kendini dünyada daha çok hissettirmesi ile beraber tehditlerin her toplum tarafından sert algılanabileceği görülmektedir. Özellikle terör saldırıları göç sorunu ile ayrıca ilgilenilmesi gerektiğini devlet liderlerine düşündürcektir. Tehditlerin sert ve yumuşak olarak sınıflandırılması bazı sorunları ön planda tutulmasını sağlarken bazılarınıda önemsiz gözükmesine sebep olmaktadır. Sorunlar kendiliğinden güvenliğe tehdit oluşturmayabilirler. Aktörler bu sorunları “güvenlikleştirilebilecek sorunlar” olarak seçerse konu farklı bir boyutta tartışılmaya başlar. Burada seçmek eylemi önemlidir. Güvenlik kelimesi devletlere otorite kurabilecekleri bir alan sağlar.⁶⁴ Özellikle sorunu güvenlik ile ilişkilendiren devlet liderlerinden duymak sorunu otomatik olarak bir güvenlik meselesine dönüştürmektedir. Bunun dışında sosyal bilimlerde aktörler değiştikçe güvenlik kaygısının da odak noktaları değişmiştir. Ulusal güvenlik ihtiyacına karşılık gelen siyasi, ekonomik, askeri aktörlerin her biri için farklı kavramlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu siyasi anlamda vatandaşlık, medya, parlamento olabilirken ekonomik anlamda da geçim güvenliği gibi kavramlar olabilmektedir. Bu nedenle kavramların o dönemin yapısını kapsadığını ve yansıttığını söylemek mümkündür.

2.Soğuk Savaş ve 11 Eylül Sonrası Güvenlik Anlayışı

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte güvenlik anlayışının ulusaldan insan merkezli bir anlayışa kaymıştır. Nesnel anlamda güvenlik belirli güvenlik tehlikelerini barındırmaktadır. Güvenliğin boyutları uluslararası, ulusal, insani olmak üzere çeşitlenmektedir. Bu sektörlere yönelik “tehdit ve riskler” barındıran ve çeşitli araçlarla güvenlik kaygıları için alınan önlemleri meşrulaştıran durumların hepsi güvenlik endişesi anlamına gelmektedir. Güvenlik tehditlerini yorumlamak ya da bu tehditlere karşı savunma geliştirmek her analizcinin dünya görüşüne göre değişmektedir. Güvenlik kavramının genişlemesi her ülkede farklı olmuştur. Bazı

⁶⁴A.g.e., Bilgin, s.83

lkeler, güvenlik anlayışını askeri boyutu ön plana çıkaracak şekilde dar bir çerçeveden bakmıştır.⁶⁵

Soğuk Savaş döneminde güvenlik “yüksek politika” yani askeri güvenlik temelli ele alınırken günümüzde insan güvenliğı, toplumsal güvenlik ve gezegen güvenliğı kavramları da literatüre girmiştir. Askeri güvenliğı açan yeni güvenlik anlayışları ne çıkmıştır. Çünkü güvenlik tehditi denilince akla ilk olarak askeri araçlar gelmemektedir. Güvenlik sorunlarını algılamakta ne kadar büyük bir değışim yaşandıysa çözümlerde de değışimler yaşanmak zorundadır.⁶⁶ Bunun dışında kullanılan dil de çok önemlidir. 11 Eylül ve diğerk terör saldırıları için sıklıkla başvurulan “insanlık dışı” kavramı yanıltıcı bir bakış açısı sunmaktadır. Ken Booth ve Tim Dunne “Terror in Our Times” (ağımızda Terör) adlı çalışmasında terörün tam da insana dair bir olay olduğunu söylemektedirler. Birincisi terör insana ait duygulardan korkunun yansıtılmış hali, ikincisi şiddet dolu bir iletişim şekli olması bakımından insan tarafından yapılabilecek bir eylem olarak görülür. Booth ve Dunne’a göre terörle mücadele sadece savunmaya yapılan yatırımlar ile değıl uluslararası toplumun küresel olarak yeniden şekillendirilmesi ile yapılabilir.⁶⁷

İnsan, mal ve bilgi hareketliliğinin takibinin kolay olmadığı küreselleşmiş dünyada karşılıklı bağımlılık da uluslararası toplumları birbirine yaklaştırmıştır. Bu nedenle coğrafi sınırların da giderek belirsizleştiği uluslararası bir düzen ile karşılaşılmıştır. Böylece güvenlik arayışları ve tehdit algılamalarında niteliksel bir dönüş yaşanmış ve devletler farklı güvenlik arayışları içine girmişlerdir.

11 Eylül 2001’den sonra güvenliğinin yeniden tanımlandığı, terörle savaşın i ie geçtiği ve Amerika’nın liderlik ettiği kültürel ve dini çeşitliliğinin merkezde olduğu bir

⁶⁵Hans Günter Brauch, “Güvenliğinin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve evre Kavramsal Dörtlüsü”, eviren: Zeynep Arkan, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18, Yaz 2008, s.6

⁶⁶ Bülent Sarper Ağır, “Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değışen Güvenlik Anlayışını Rethinking Security Concept: Globalization, Identity and Changing Security Conception”, Güvenlik Stratejileri Dergisi 22, s.99-106. < <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=308888>> (evrimii) ET:20.02.2021.

⁶⁷ Akt: Ken BOOTH & Tim DUNNE, **Terror in Our Times**, London and New York, Routledge, 2012, ISBN 978-0-415-67831-5, 18 \$ (Paperback). İnceleme: Çiğdem H. BENAM, Cilt 8, Sayı 32, Kış 2012, s.117 - 120, Uluslararası İlişkiler, s.117-118.

güvenlik anlayışı doğduğunu belirtilmiştir.⁶⁸ Öte yandan 11 Eylül sonrası dönem savaşlarda da değişim yaratmıştır. Berdal Aral'a göre artık faillerin yüksek teknolojiye sahip oldukları asimetrik savaşlar vardır ve uzaktan kumandalı savaşlar günümüzün yeni savaş yöntemleri olarak karşımıza çıkacaktır. Aral, uzaktan kumandalı savaşı Körfez Savaşı ile açıklamıştır. Bu savaşta yaklaşık 200.000 Iraklı hayatını kaybederken, koalisyon güçlerinin kaybı yalnızca 378 olmuştur.⁶⁹

Soğuk Savaş ve 11 Eylül sonrası alınan güvenlik önlemlerini, günümüze uyarlanma çabaları, güvenliğin doğası, disiplini, güvenlik çalışmalarının kapsamı, teorilerin güvenlik anlayışları tek tek incelenecek ve bu başlığın ana konularını oluşturacaktır. Güvenlik çalışmaları günümüzde de gelenekselci bir yaklaşım ile yorumlanmaktadır.

Ancak gelenekselci bakışın güvenlik sorunlarını anlamakta yetersiz görüldüğü öne sürülmektedir. Çünkü dünya üzerindeki Vestfalyan mantık her devleti, kendi sınırları içinde bir otorite olarak görmektedir. Günümüzde insan güvenlik denilince sivil toplum kuruluşlarından uluslararası örgütlere kadar pek çok aktör aktif rol almaktadır. Bu nedenle geleneksel güvenlik anlayışı sorgulanır hale gelmiştir.⁷⁰ Pozitivist ve neo-realizm temelli güvenlik anlayışını temsil eden grup gelenekselci güvenlik anlayışıdır. Neo-realist güvenlik anlayışında merkez de devletin güvenliği vardır. Devletin merkezde olduğu bu güvenlik anlayışında ikincil başlık askeri güvenlik olarak görülmektedir. Çünkü devletin güvenlik anlayışı yaşanan savaşlar nedeniyle askeri güvenlik anlayışından öte gidememiştir.

Uluslararası ilişkiler disiplinine baktığımızda savaşın her zaman devletler için bir seçenek olduğunu görülmüştür. Bu nedenle devletler arasında her zaman bir güvenlik ikilemi, güvenlik rekabeti olması da kaçınılmaz olmaktadır. Realist teorinin de belirttiği üzere uluslararası sistemin yapısının anarşik bir anlayışa sahip olması, devletlerin üzerinde sistemi kontrol edebilecek bir üst yönetim anlayışının olmaması

⁶⁸A.g.e, Brauch, s.21.

⁶⁹ Berdal Aral, "Asimetrik Saldırı Savaşları, Siyaset ve Uluslararası Hukuk", Uluslararası İlişkiler, Cilt 4, Sayı 14, Yaz 2007, s.44.

⁷⁰Hakan Mehmetçik, "21.Yüzyıl için Caydırıcılık: Teori ve Pratikte Neler Değişti?", Güvenlik Stratejileri Dergisi, Sayı:22, 2011, s.31-59.

devletlerin her zaman tetikte kalmasını zorunlu kılmıştır. Devletlerin temel motivasyonlarının da varlıklarını yani bekâlarını sürdürme istekleri olması anarşik olan bu sistemde iyi bir güvenlik stratejisi ortaya koymalarını gerektirmektedir.

Kimin için güvenlik ve hangi anlamda güvenlik gibi sorulara verilen cevaplar önemlidir. Güvenlik çalışmasında en önemli sorulardan birileri bunlardır çünkü güvenliğin kimin için sağlanacağı otomatik olarak alınan güvenlik önlemlerinin daraltılmasını ya da genişletilmesini beraberinde getirebilir. Cevaplar bireyler, devletler, bölgeler şeklinde olabilir. Hatta biraz daha genişletirsek kadınlar ve çocuklar için alınan önlemler devletin diğer vatandaşları için aldığı önlemlere oranla hukuki açıdan kendi içinde pozitif ayrımcılık barındırabilir.

Güvenlik sadece fiziksel açıdan güvenlik değildir. Psikolojik ve ekonomik açıdan güvende olmak fiziksel güvenlik kadar önemlidir. Birçok farklı araç yoluyla güvenliği sağlamak da mümkündür. Günümüzde bu araçlardan biri ana konumuzu da oluşturan sınırlara örülen duvarlardır. Güvenlik meselesinde insandan yana tercih yapılmalıdır. İnsanlığın ortak çıkarını temel alan ve buna uygun politikalar geliştirilmesi hedeflenmelidir. İnsan amaç devletler ise güvenliğin sağlanması konusunda bir araç olmalıdırlar. Bu anlamda diğer başlık uluslararası alanda devletlerin güvenliği sağlamak için gidebilecekleri en uç noktadan dönmelerini sağlayan caydırma stratejileri oluşturacaktır.

2.1.Uluslararası Güvenlikte Caydırma Stratejisi

Amerika ve Rusya gibi iki süper gücün olduğu bir uluslararası sistemde, nükleer silahlar, askeri ilerlemeler gibi unsurların hemen hemen birbirine yakın olduğu bir ortamda iki ülkenin stratejileri caydırma stratejisi üzerine kurulu olabilir. Caydırma stratejisinin en güzel örneğini Soğuk Savaş oluşturmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki 50 yıl boyunca barışın hakim kalabilmesini sağlayan önemli nedenlerden biri iki kutupta da nükleer silahın olmasıdır. Nükleer silahlar stratejik kuvvetlerin hayati çıkarlarına yönelik saldırıları caydırmayı başarmıştır. Nükleer silahlar uluslararası

düzeni sağlamıştır.⁷¹ Bununla beraber devletler güvenlik stratejilerini de geliştirmişlerdir. Örneğin bir devletin ilk vuruş veya etkili bir savunma stratejisi geliştirmesi dünyayı yine eski haline döndürebilir. Silahlar arasındaki orantısız bu büyüme sonsuz şekilde rekabeti doğurur. Birbirlerine ihtiyaç duymamaları buradan kaynaklanmaktadır. Nükleer silahlar ulusları dengeler ve stratejisini tahmin etmeyi de kolaylaştırabilir.⁷²

Nükleer güvenlik konusundaki en büyük endişelerden biri kullanıldığı zaman sonuçlarına katlanmanın imkansız olacağıdır. Diplomatlar ve bilim insanları nükleer caydırıcılığın ülkelerin diplomatik ilişkilerini şekillendireceğini anlamış ve bu sayede devletlerin güvenlik politikalarının birbirlerini dengeleyeceğini iddia etmişlerdir. Soğuk Savaş'tan 11 Eylül'e kadar caydırıcılık stratejisi konusunda çok fazla araştırma yapılmamıştır. Caydırıcılık stratejileri ilk başta nükleer güçlere sahip ülkeler üzerinde çalışılmış, 11 Eylül sonrası dönemde ise intihar saldırıları düzenleyen teröristlerin şehitlik ideolojilerine karşı caydırıcılık stratejisi geliştirilmeye başlanmıştır. Günümüzde caydırıcılık stratejileri teorik tartışma düzeyinde kalmamış devletler arası ilişkilerde terörizme yönelik strateji geliştirmeye yönelmiştir. Caydırma stratejisinde en önemli şey tehditlerin saldırganlara inandırıcı gelmesidir. İnandırıcılığın en önemli geri bildirimi tehditi edenin askeri kapasitesidir. 11 Eylül sonrası süreç ise bu geri bildirim bir örnektir.

Bir kez daha belirtmek gerekirse 11 Eylül ile birlikte Osama Bin Ladin şiddeti politikanın bir amacı haline getirmiştir. Clausewitzyen bakışın tersini uygulamıştır. Böylece, nükleer caydırıcılığın bir etkisi kalmamıştır. Çünkü nükleer gücü elinde bulunduran bir ülkeye intihar saldırısı düzenlenmiş ve daha önce böyle bir şey ile karşılaşılması da ülkelerin strateji geliştirmesini de zorlaştırmıştır. Çünkü İslamı kullanarak terör eylemi gerçekleştiren teröristlere karşı normatif değerler ile karşı çıkmanın bir anlamı yoktur. Buradan da anlaşılacağı üzere aktörlerin anlayabileceği hiçbir payda yoksa caydırıcılık stratejisinin işlerliğinin yanısıra barış ve güvenliği

⁷¹Emre Gündoğdu, "Uluslararası İlişkilerde Caydırma Teorisi", Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Marmara University Journal of Political Science, Cilt 4, Sayı 2, Eylül 2016, s.1-22

⁷²Kenneth Waltz, "Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı", Çeviren: Burcu Yavuz, Cilt 5, Sayı 17 Uluslararası İlişkiler Dergisi, Bahar 2008, s.11.

konusmak zorlaşmaktadır. Son olarak caydırma teorisi iki tarafında aynı rekabet düzeyinde bulunduğu bir düzlemde daha fazla anlam ifade eder.⁷³

2.2.Bariş ve Güvenlik

BM Şartı'nda da görüldüğü gibi bariş ve güvenlik kavramları birbiri ile oldukça yakından ilişkilidir. Her teori için bariş kavramı başka anlamlar ifade etmektedir. Barişin inşa edilebilmesi ve konuşulabilmesi konusu güvenlik meselesini ele alırken önemli bir yer etmektedir. Özellikle üçüncü bölümde detaylıca anlatmaya çalışıldığı gibi mültecilere ve göçmenlere yönelik oluşan güvenlik kaygısının ortadan kalkması ve psikolojik sınırların istikrarlı bir şekilde tekrar tekrar nesilden nesile aktarılmaması için bariş ve güvenlik başlığı açılması gerekli hale gelmiştir. Bariş dünya siyasetinde tüm aktörlerin ideal olarak topluma sundukları ve söylemsel gücü en yüksek olan kavramlardan biridir. Yıllardan beri gerek akademik çalışmalarda gerekse çatışmaların, savaşların ve müzakerelerin olduğu bir dünya düzeninde “bariş” kelimesi için her zaman bir yorum ve tanımlama yapılmıştır. Siyaset bilimciler, felsefeciler, teorisyenler farklı tanımlar yapmışlardır.

Bariş çalışmalarının bir diğerkurucu ismi Galtung ise barişin pozitif ve negatif tanımının ayrı yapılması gerektiğini belirtir. Negatif bariş organize olmuş kolektif şiddetin yokluğu şeklinde tanımlanır ancak pozitif bariş devletler arasındaki şiddetin yokluğuna ek olarak devlet içinde ve arasında değerlerin korunması ve yapısal şiddetinde yokluğu anlamına gelmektedir. Böylece pozitif bariş tanımı ile şiddetin tanımı genişletilmiş, şiddet ve sosyal eşitsizlikler bariş tartışmalarının gündemine girmiştir. Susan Santog'un dediğı gibi “savaş bir norm” iken “bariş bir istisna” hali olmaya devam mı etmektedir? Zaten savaş Rousseau'dan Kant'a ve Schumpeter'e kadar savaşların ve çatışmaların demokratik olmayan hükümetlerin çıkardığı bir durum olarak görülmektedir.⁷⁴ Bireysel hakların ön planda olduğu ve katılımın yüksek olmasının istendiğı bir sistemde bariş sürecinin ancak bu şekilde uzun vadeli

⁷³A.g.e., Gündoğdu, s.11-17

⁷⁴Tercüme: Ali Aslan, Muhammed Ali Ağcan, **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, 4.b., Küre Yayınları, s.85.

olabileceği inancı hakimdir. Barışın hakim olduğu uluslararası bir toplum elbette insanların daha güvenli ortamlarda yaşayabileceği anlamına gelmektedir.

2019 yılında yayınlanan Barış ve Güvenlik Endeksi⁷⁵ değerlendirme yapabilmek açısından önemli bir kılavuz oluşturmaktadır. Çalışmaya göre *“hiçbir ülke mükemmel bir puan alamamakla birlikte, kadınların güçlenmesi anlamında küresel eğilimin kadınların lehine olduğu kaydedilmiştir.”*⁷⁶ Kadınların güvenliğinin son sıralarda yer aldığı ülkeler ise genellikle silahlı çatışmaların yaşandığı bölgeler olarak kayda geçmiştir. Barış terimi farklı zamanlarda ve farklı disiplinlerde farklı amaçlar ile kullanılmıştır. Barış, her zaman güvenlik ve özgürlük ile birlikte değerlendirilmiştir. Geçmişten günümüze “kalıcı barışın” sağlanması için uluslararası alanda adımlar atılmaktadır. Devletler arasında barışın sağlanması ise 16.yüzyıl ve 17.yüzyıldan beri uluslararası hukukun temel meselelerinden biri olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Woodrow Wilson’ın da ilkeleri ile Milletler Cemiyeti kurulmuş sonrasında ise farklı uluslararası aktörler ile barış dünya düzeninde daimi kılınmaya çalışılmıştır.⁷⁷ Wilson’ın “Savaş Sonrası Barış Düzeni İlkeleri”nde emniyet ve güvenlik birbiri yerine kullanılmıştır. Bazı düşünürler ise emniyetin güvenlik demek olmadığını söylemişler ve güvenlik kavramı İkinci Dünya Savaşı sonrası “dış güvenlik” mottosu anlaşılmaya başlamıştır. Güvenliğin dış politika alanında emniyetten daha kapsamlı bulunduğunu da belirtmek gerekmektedir. *“Korkulması gereken şeyin ne olduğunu bilmek rahatlama sağlar. Güvenliğin aranması insanın patolojik bir yansımasıdır.”*⁷⁸

Bu cümle neden korktuğumuzu bilerek hareket eder ve karşımızdaki şey her ne ise onu tanımlarsak sorunu çözebileceğimiz söyler. 1990’lardan sonra çatışmalar etnik ve dinsel kökenli olmaya başlayınca daimi barışın yerini önleyici savaş kavramları almaya başlamıştır. ABD’nin coğrafi muharip komutanlıklarının da bu konudaki işlevi göz ardı edilemez. İkinci Dünya Savaşı’ndan beri var olan ancak 11 Eylül’den

⁷⁵ “İnsani Gelişme Raporu 2019 Gelirin Ötesinde, Ortalamaların Ötesinde Bugünün Ötesinde”, http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2019_overview_-_turkish.pdf, (Çevrimiçi), s.22

⁷⁶ <<https://t24.com.tr/haber/kadinlar-icin-en-yuksek-yasam-kalitesi-norvec-te.845116>>, ET:07.05.2020

⁷⁷ A.g.e., Brauch, s.29

⁷⁸ A.g.e., Arends, J. Frederik M., “Homeros’dan Hobbes ve Ötesine: “Güvenlik” Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları”, Cilt 6, Sayı 22, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Yaz 2009, s.26.

itibaren ABD topraklarını terörizme karşı savunmak üzere 2002 yılında Kuzey Komutanlığı son olarak da 2007 yılında Afrika Komutanlığı kurulmuştur. Günümüzde altı adet muharip komutanlığı vardır ve komutanlıklar Savunma Bakanı aracılığı ile direk Amerikan Başkanı'na bağlı olarak görev yaparlar.⁷⁹ Kuruluşunun kaynağını İkinci Dünya Savaşı'ndaki başarısız deneyimlere borçludur. “*Birleşik Komuta Planı (Unified Command Plan-UCP)*” muharip komutanlıklarının işlevini yani görevlerini gösteren resmi nitelikli bir belgedir. Bu kurumun askeri görevinin yanı sıra diplomatik ve siyasi bir anlamı da vardır. Komutanlıkların sayıları belli değildir çünkü yasaya bağlı şekilde düzenlenmemiştir. ABD ulusal ve bölgesel çıkarlarına bağlı olarak sayıda değişiklik göstermektedir. Günümüzde hiçbir ülke boşta bırakılamayacak şekilde dokuz tane muharip komutanlığı olduğu bilinmektedir.⁸⁰

Anlaşıldığı gibi barışın da güvenlik gibi genel kabul gören bir tanımı yoktur. Fakat savaş olmama durumu, adil bir düzenin tasavvuru, yokluğun olmaması, örgütlü bir şiddetin olmaması, özgürlüğün korunması gibi durumlar barışın tanımlanmasında karşımıza çıkmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki barış, yukarıda sorduğumuz soruya cevaben savaş olmama durumu değildir. Bu nedenle barışın daimi olması için güvenlik başlıklarının çeşitlenmesi ve insanların kendilerini hangi durumlarda güvensiz hissettikleri ve nerelerde güvende hissettikleri soruları sorulmalıdır. Çünkü güvenlik ve barış iç içe geçmiş kavramlardır.

2.3.Güvenliğin Sektörleri ve Birbirleri İle Olan İlişkileri

Güvenlik türlerinin referans nesneleri her sektörde farklıdır. Örneğin Ole Waeber'in de belirttiği üzere bir aktörün askeri güvenlik korkusu ile bir başka aktörün ekonomik güvenlik ya da siyasi güvenlik korkusu farklı sonuçlar doğurabilir. Bununla birlikte bir aktörün askeri güvenlik korkusu başka bir aktörün siyasi güvenlik kaygısına kolaylıkla yol açabilir. Bu nedenle her güvenlik sektörü arasında önemli farklar bulunmaktadır. Böyle bir incelemeyi yapabilmek için yukarıda yazılanların bir

⁷⁹Oktay Bingöl. “ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinin Küresel Uygulayıcıları: Coğrafi Muharip Komutanlıklar”. Güvenlik Stratejileri Dergisi 19, s.136. <<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=41458>>, ET:15.10.2020.

⁸⁰ A.g.e., Bingöl, s.146-149.

özeti olarak bu başlık altında her güvenlik sektörünün öznesine ve güvenlik konularına bakılacak, hangi aktörlerin ne gibi faaliyetleri olduğu incelenecektir.

Devletin sınırları ile toplumun sınırları nadir olarak uyuşur. Toplumun güvenliğini sadece devletin sınır güvenliği kısıtlamak yanlıştır. Devletin içinde yaşayan halklarının ve azınlıklarının güvenlik endişelerini bastırmaları gerekmektedir. Toplumsal güvenlik bağlamında kimlikler, cinsiyet gibi unsurlar da tehdit olarak görülebilir. Eğer devlet, kimliği bir tehdit olarak görüyorsa ona göre bir dil politikası ve eğitim reformu uygulamaya başlar. Kimlik bir toplum için oldukça önemlidir. Çünkü devlet sabit bir kara parçasına ve belli sınırlara bağlıken kimlik öyle değildir. Kimlik çok farklı bağlamda şekillenebilmektedir. Kimlik mekanı aşabilir. Bu nedenle toplum birden fazla kimliğin kendilerini bir topluluğun üyeleri olarak tanımlaması ile anlam bulur. Bu kimlikler daha sonra siyasi kurumlarda da karşılık bulurlar. Kimliğin toplumsal alanda önemli olmasının nedenlerinden biri herhangi bir topluluğun kendi varlığına yönelik tehditi kimliğinden dolayı yapıldığı düşünülürse toplumsal güvensizlik oluşmuş demektir.

Her bölgede yani her devletin toplumsal güvenlik kavramı her ulusun tarihsel gelişiminin farklı seyretmesinden kaynaklı farklı anlam ifade etmektedir. Toplumsal güvenlik, bireylerin kendilerini tanımlaması üzerinden şekillenmektedir. Yani kimliklerimiz sürekli değişim halinde olduğu için toplumsal güvenlik kavramı da değişime açıktır. Kimlikler güvenlikleştirildiklerinde o zaman inşa edilmiş bir şey savunulmaya başlar. Sen kimsin sorusu anlık olarak kimliğimizi belirtecektir. Fakat günümüzde güvensizliğin başlangıç noktasını ulusal kimliğimiz oluşturmaktadır. Yani ulusal kimlik adı altında çatışmalar yaşanmakta ve ırkçı ya da terör eylemleri ile karşılaşmaktadır. Siyasi unsurların ulusal kimlikler üzerine kurulu olması ulusal kimliği daha anlamlı hale getirmektedir. Ulusal kimlik önemlidir çünkü tüm diğer kimlikleri içine alabilmektedir. Toplum da tüm bu kimliklerin bileşimidir. Toplumsal güvenlik konuları da bu yüzden her zaman ulusal güvenlik ile ilgilidir. Kimlik, devletin kendini savunma argümanı olduğundan ve yabancı bir kültüre karşı savunma aracı olacağından da önemlidir. Toplumsal güvenliğin parçalarından birini de din konusu oluşturmaktadır.

1980’li yıllardan sonra Yugoslavya’nın da parçalanması ile Balkan topraklarında yaşanan savaşlarda dinin rolünün insanları öldürme aşamasında etnik belirleyici olarak görüldüğü belirtilmiştir. İnsanların etnik kökenlerinin anlamının yolunun dini vecibelerini gerçekleştirmekten geçtiğini bu sayede de kimin Boşnak kimin Arnavut ya da Sırp olduğunun anlaşılabildiğini görülmüştür. Bu yüzden dinin kimlik tanımlamadaki anlamı da toplumsal güvenlik meselesinde önemlidir.

İkinci önemli nokta ise daha önce de değinildiği üzere cinsiyet meselesidir. Fakat bu başlık altında bu konu daha detaylı ele alınacaktır. Küresel politikanın tartışmalı alanlarından biri olan güvenlik çalışmalarının arasında belirgin şekilde sıyrılan en önemli eleştirel teorilerden biri feminist perspektif olmuştur. Güvenlik ve barış alanlarında çalışan çoğu insanda karar alma mekanizmalarında rol oynayan insanlar erkeklik rolleri ile ilişkilendirir. Küresel politikada feminist teorisyenlerin odağı devlettir.⁸¹

Toplumsal cinsiyet temelli güvenlik analizi savaş alanından barışın inşasına kadar birden fazla faktörü ele almaktadır. Silahlı çatışmaların kadınlar ve çocuklar üzerindeki etkisi sadece yaşamsal tehdit ile kalmamaktadır. Yukarıda kimlik meselesini açılmasına rağmen şuna da değinmek gerekir ki savaş ve barış süreçlerinde cinsiyet kimlikleri farklı rollerle karşımıza çıkabilirler. Hem kadınlar hem de erkekler mağdur ya da fail olabilirler. Yıllardır gösterildiği ya da anlatıldığı üzere kadınlar her daim savaşın kurbanı erkekler de savaşın kahramanı değildir. Şiddetin tekeli elinde tutan ve kadınlar üzerinde uygulayan genelde erkeklerdir. Ama her iki cinsiyette şiddetin uygulayıcısı ya da şiddetin mağduru olabilir. Buradaki en önemli durum birey güvenliğinin sağlanmasıdır. İnsan güvenliği devlet merkezli bir kavram olmaktan çıkıp birey merkezli bir şekilde ifade edilmelidir. Devletlerin karar mekanizmalarında kadın temsiliyetinin yetersizliği kadınların güvenliğin öznesi olmasını engellemektedir. Cynthia Enloe ve J. Ann Tickner gibi teorisyenler barış ve güvenlik çalışmalarında, devlet ve sistem merkezli yaklaşımın ataerkil ilişkiyi tekrar tekrar inşa ettiğini belirtir.

⁸¹ Gizem Bilgin Aytaç, “Feminist Yaklaşım Çerçevesinde İnsan Güvenliği: Sivil Toplum Gözüyle Irak Örneği”, Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, 2-1: 9-23, 2018, s.10

Yaşadığımız çağın ağır bilançosunun öznesi kadınlardır. Kadınlar günümüzde en temel hakları olan yaşam hakkı için dahi mücadele etmektedirler.⁸²

Sonuç olarak şu an da güvenlik anlayışının değişmesi ile birlikte pek çok kavramın algılanış şekli de değişmiştir. Bunlardan biri de savaş kavramındaki değişimdir. Soğuk Savaş'ın sonrasında savaş kavramının dönüşümü yeni güvenlik anlayışlarını da beraberinde getirmiştir. Coğrafi sınırların belirsiz hale gelmesi devletleri endişelendirmiş ve yeni önlemler almaya itmiştir. Küreselleşmenin getirdiği etki ile birlikte iç ve dış sınırlar arasındaki ayırım çizgisinde niteliksel değişimler görülmüştür. Yasal sınırlardaki önlemler sorgulanır hale gelmiştir. Böylece küreselleşme ülkelerin sınırlarını aşındırmıştır. Bazı zayıf devletler bununla başa çıkamazken bazıları çareyi eski bir koruma unsuru olan duvar örmekte bulmuşlardır. Bu bağlamda üçüncü bölüm dünyamızı çevreleyen duvar metaforunun psikolojik anlamı ve sınırlarda gittikçe yükselen duvarları ele alacaktır.

⁸² A.g.e., Aytaç, “Feminist Yaklaşım...”, s.11

İKİNCİ BÖLÜM

Savaş Kelimesinin Kavramsal Analizi

Antik dönemlerden itibaren savaş kavramının uluslararası sistemin içerisinde olması, savaşın nedenlerini, kazanma yöntemlerini, kazanan ve kaybedenler üzerindeki etkisini inceleme zorunluluğunu doğurmuş ve sonuç olarak bugün uluslararası ilişkilerin de bir disiplin olarak görülmesini sağlayacak donanımı oluşturmuştur. Çalışmanın ilk bölümünde savaş kavramının incelenmesinin nedeni bu kavramın uluslararası ilişkilerin yapısını anlamak için zorunlu olmasında yatmaktadır çünkü savaş beraberinde güvenlik kaygılarını ve barış inşasını da getirmiştir.¹ Bu bağlamda savaşın uzantısı kavramlar olan çatışma-uzlaşma ikilisinin ilişkisi antik zamana kadar uzanmaktadır. M.Ö. 3000 yıllarında Sümer site devletlerinden birisinin güçlenmesi ve diğerlerini egemenlik altına alma girişimi ve buna gerekçe olarak dış tehditleri göstermesi, güvenlik ve tehdit arasındaki ilişkiye eski zamanlardan verilebilecek en somut örnektir.²

Her dönem savaş, yönetimlerin siyaset aracı olarak görülmüştür. Buna karşın barış dönemleri de çok kısa sürmemiştir. Konu çok da geriye götürülmeden büyük devletlerin rekabetinin hissedilmeye başlandığı, dünya egemenliği için hegemonik çatışmaların yaşandığı 19. yüzyıldan başlatılabilir. 1789 Fransız İhtilali ile Fransa'nın ideolojik savaş potansiyelinin artması sonucunda ve Napolyon'un askeri dehası sayesinde bir süre hem askeri hem de siyasi yönlerden Fransa'nın kıta Avrupa'sında hakimiyet sürdüğü söylenebilir. Ancak savaş meydanlarındaki üstünlüğün Prusya, Rusya ve Britanya'ya geçmesi ve 1814-1815 yıllarında gerçekleşen Viyana Kongresi'nde devletlerin bencil çıkarlarının frenlenmesi gerektiği söylemi ile kalıcı bir barış kurulmuştur.³

¹ Beril Dedeoğlu, **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, YeniYüzyıl Yayınları, Ed., İrfan Bülbül, 3.b, 2014, s.19.

² A.g.e., s.40

³ Antony Best, v.d. **20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi**, Çeviren: Ulaş Belge Taciser, Ankara, Siyasal Kitabevi, Eylül 2012, s.9-10.

Bu görece yaşanan barış dönemi 20.yy ile birlikte çok uzun sürmemiştir. İki Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş, dünya tarihinin en uzun yüzyılı olarak tarihe geçmesinin nedenlerinden biri olarak savaşların sürekliliği görülebilir.

Bölümün ilerleyen kısımlarında İkinci Dünya Savaşı sonrası ve Soğuk Savaş dönemi daha detaylı şekilde incelenecektir bu sebeple savaşın kavramsal analizine ve savaş hakkında düşünürlerin neler söylediğine bakmak konuyu daha anlaşılır kılması açısından önemlidir çünkü savaş gibi kapsamlı bir konu geçmişten günümüze çeşitli şekilde ele alınan bir kavram olmuştur. Birçok siyasetçi ve pek çok düşünce insanı farklı tanımlamalar yapmıştır.

Hem aydınlanma döneminin son yıllarını yaşayan hem de Fransız İhtilali ve Napoleon savaşlarını gören⁴ geleneksel savaş kuramcısı Carl Von Clausewitz savaşın, iki güreşçinin fiziki güçleri sayesinde birbirlerine kendi iradesini kabul ettirmeye çalışan bir düellodan başka bir şey olmadığını anlatmıştır. Clausewitz, savaşta hiçbir şeyin kesin olmadığını, savaşın sadece niteliksel ve niceliksel verilere bakılarak yorumlanamayacağını çünkü savaş hareketinin manevi gücün etkisi altında olduğunu vurgular. Clausewitz, Kant'ta olduğu gibi savaşta değişen varlığın farkındadır. Bu varlık insandır. Clausewitz'e göre insanlık arasındaki çatışmada iki unsur önemlidir: düşmanlık duygusu ve düşmanlık niyeti. Bu iki unsurdan bağlayıcı olanın ikincisi olduğunu söylemiştir.⁵ Savaşta amaç taraflardan birinin diğerine iradesini kabul ettirebilmesidir. Bu yüzden savaşın bir şiddet eylemi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Savaş teknolojisindeki ilerlemelerin de gösterdiği gibi düşmanı yok etme eğiliminin uygarlığın gelişimi ve ilerlemesi ile hiçbir ilgisi olmadığı gibi aksine bu eylemde sonuna kadar gidilmesi gerektiği belirtilmektedir. Savaş kuramının en önemli öncülerinden olan Clausewitz'in savaş anlayışında *“savaş politikanın bir devamı olarak görülmekte fakat barış ile sonuçlanırsa bir anlamı olmaktadır.”*⁶ Bu bağlamda Clausewitzyen felsefeye göre bir takım hammadde hayati çıkar olarak görülürse savaşa başvurulabilir.

⁴ Ali L. Karaosmanoğlu, “Muhteşem Ortaklık: Kant ve Clausewitz, Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 4, Sayı 14, Yaz 2007, s.9.

⁵ Carl Von Clausewitz, **Savaş Üzerine**, Çeviren: Şiar Yalçın, Eriş Yayınları, Berlin, 2003, s.13-15.

⁶ A.e., Clausewitz, s.20.

Modern düşünürlerden öncesine de değinecek olursak eğer; Aristoteles'in savaşı, anlaşmazlıkların çözümü olan iki yöntemden biri olarak gördüğü söylenebilir. İkincisi ise politikadır. Çünkü ona göre politikanın amacı "mutluluk ve iyi"dir. Bu bağlamda hoşnutsuzluğun giderilebileceği iki alanında savaş ve politika olabileceğini belirtmiştir.⁷ Savaşın temel motivasyonun intikam alma arzusu olduğunu söyleyen İbn-i Haldun'un fikrini paylaşan ise Kant'tır. Kant, savaşı ahlaksal bozulmanın kaynağı olarak görür.⁸ Uluslararası İlişkiler Profesörü Hedley Bull' a göre; "*şiddet siyasal bir birim adına uygulanmadıkça savaş değildir. Savaş esnasında işlenen bir öldürme fiilini cinayetten ayıran şey, onun arkasındaki resmi ve temsili karakterdir.*"⁹

Savaşın savaş sayılabilmesi için belirli şartlarının olduğunu göstermiştir. Ona göre savaş, egemen devletler arasında düzenlenen örgütlü bir şiddet eylemidir. Savaşın içinde resmi kurum ve kuruluşlar bulunmalıdır. Bu durumun da savaşın bir cinayet olarak görülmesini engellediğini söylemektedir. Ayrıca buradaki şiddet eyleminin de rastgele olmadığını belirtmek gerekir. Savaşın odaklandığı bir grup ve bu kararı alanların rasyonel amaçları ya da nedenleri vardır. Uluslararası sistemde savaş devletlerin bir araya geldiği ve etkileşime geçtikleri sistemin belirleyicisi olarak da görülmektedir.¹⁰ Sonuç olarak Bull, zekâ ve amaç barındıran savaşlar ile düşünmeden hareket edilen savaşları birbirinden ayırmaktadır.

Savaş üzerine yazdığı yapıtıyla dikkat çeken bir başka isim ise Quincy Wright'ın "*A Study of War*" (Bir Savaş Çalışması) adlı eserinde de dikkat çekici tespitlere yer verilmektedir. Wright, savaşı, birden fazla düşman grubunun silahlı mücadelesi ve şiddetli bir iletişim biçimi olarak tanımlamıştır.¹¹ Savaşı iyileştirilmesi gereken bir hastalık, çözülmesi gereken bir problem olarak görmüştür. Savaşı oluşturan koşulların psikolojik, sosyal, yasal ve teknolojik gelişmeler ile oluştuğuna

⁷ Ed. Ahu Tunçel, Kurtul Gülenç, **Siyaset Felsefesi Tarihi Platon'dan Žižek'e**, Doğu-Batı Yayınları, 2.b, 2014, s.48-64.

⁸ Burak Çakırca, "Savaşı Siyaset ile Okumak Clausewitz Paradigması Ne Söyler", Muhafazakar Düşünce, sayı: 56, Ocak-Haziran 2019, s.85.

⁹ Hedley Bull, *The Anarchical Society A Study of World Politics*, Third Edition, New York, Palgrave, s.178.

¹⁰ Age, Bull, s.181

¹¹ Gaffar Türkoğlu, "Hibrit Savaşlar ve Suriye Örneği", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2018, s.10-13.

dikkat çekerken buna paralel şekilde telafi edici unsurlar olan siyasi, yasal ve psikolojik düzenlemelerin yapılmadığını söylemiştir.¹²

Bu nedenle barışı inşa etmek için her zaman yeni kurumlar ve düzenlemelerin gerektiğini belirtmiştir.¹³ Bu açıdan Wright'ın savaş düşüncesi ile Clausewitzyen düşünce arasında çok büyük fark görülmemektedir. Wright'ın savaş tanımlaması daha olumsuz iken Clausewitz savaşı siyasetin uzantısı olarak yorumlar.

Uluslararası ilişkiler disiplini savaşların daha çok nedenleri ile ilgilenmesine rağmen savaşın toplumsal ve ekonomik sonuçlarının olduğu kaçınılmaz bir gerçektir ancak savaşın sadece niceliksel yönüne eğilmek bütün resmi görmemizi imkansız kılacaktır. Clausewitz ve Wright'a göre bir iletişim biçimi olarak tanımlanan savaş kavramını Hannah Arendt farklı şekilde yorumlamıştır. Arendt, *“şiddetin olduğu yerde iletişimin olmayacağını ve politikanın da tümüyle ortadan kalkacağını savunur.”*¹⁴ Politika üretmek Arendt'in de yukarıdaki cümlesinden görüldüğü savaşmak demek değildir. Şiddet, politika yapmanın ya da bir politikayı dayatmanın aracı olmamalıdır. Şiddet, bir iletişim şekli olmadığından politikayı anlatmada da bir araç olamaz. Savaş, şiddet, zorbalık, günümüzde işlenen nefret suçları ve tabi çalışmanın da konusunu oluşturan sınır duvarları tüm bu söylemleri içinde barındırmaktadır ancak görülmelidir ki duvarlar da üretilen, üzerinde düşünülen politikalar değildir. İktidarların günü kurtarmak adına yaptıkları betonlardır.

Yeniden konumuza dönecek olursak, savaşları uluslararası ilişkiler sisteminin anarşik yapısının sonucu olarak değerlendiren kalemlerden biri ve önemlisi, Kenneth Waltz'dur. Klasik gerçekçilerin izinde yeni yorumlar getiren düşünüre göre, tüm devletlerin üstünde bir üst gücün bulunmaması nedeniyle, güvenlik ikilemi içinde yaşayan devletler, kendi güvenliklerini tahkim etmenin peşindedirler. Ortamın anarşik nitelikte bir ortam olması böyle bir sonucu doğurmaktadır. Bu bağlamda “güçler

¹²David A.Baldwin, “Security Studies and the End of the Cold War,” World Politics, 48(01), 1995, s.121.

¹³Karl W. Deutsch, “Quincy Wright's Contribution to The Study of War A Preface to The Second Edition,” Conflict Resolution Volume, XIV, 14(4), Sayı 4, s.474.

¹⁴ Fatmagül Berktaş, **Dünyayı Bugünde Sevmek Hannah Arendt'in Politika Anlayışı**, Metis Yayıncılık, Mayıs 2012, s.43.

dengesi siyaseti kadar, tehditleri dengeleme” de önemli bir siyasettir. Her şeye karşın, devletler arasındaki rekabet, rekabetin doğurduğu anlaşmazlıklar, bazen savaşı kaçınılmaz hale getirebilir. Clausewitz, iki devlet arasındaki silahlı çatışma, siyaset dolayısıyla toplumun uzantısıdır derken siyasetin ve onun arkasında toplumun kırılganlığının bir sonucu olarak savaşın sürekli mahiyet değiştiren bir olgu olduğunu görmezden gelmez. Burada karşılıklı eylem vardır. Karşı tarafın elindeki olanakları ve iradesi savaşın kazananının belirlenmesinde oldukça etkilidir.¹⁵

Clausewitz’in kendi anlatımıyla “*savaş bir bukalemundur. İçinde bulunduğu dönemin şartlarına uyum sağlar ve nedenlerini bile dönem şartlarına göre belirleyebilir.*”¹⁶ Geleneksel savaş anlayışının en önemli kırılma noktasını ise modern anlamdaki uluslararası sistemin yapısını başlatan 1648 Westfalya Barışı olmuştur. Bazı yorumculara göre insanlık tarihi büyük oranda savaşlar ile şekillenmiştir. Her yüzyılın 87 yılının savaş ile geçerken sadece 13 yılın barış içinde geçtiğine yönelik tespitler vardır.¹⁷ Savaşın yıkıcılığı ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında kitle imha silahlarının da artması sonucu hissedilmeye başlamıştır. Bu durumu Evren Balta Paker savaşın devlet tekeline geçişini 16.yüzyıla kadar götürmektedir. Paker’e göre savaşlar devletlerin kurumsal altyapısını oluşturmaktadır. Bu eylem devletlerin korkutuculuğunu ve ne kadar güçlü olduğunu anımsattığından topluma nüfuz edebilme yetisi de gelişmektedir.¹⁸ Bundan dolayı savaş insanlığın en eski hâkimiyet kurma araçlarından biri olarak görülmektedir.

¹⁵ A.e., Clausewitz, s.17

¹⁶Evren Balta Paker, **Küresel Güvenlik Kompleksi: Uluslararası Siyaset ve Güvenlik**, 2b., İletişim Yayınevi, 2017,s.7

¹⁷ Muzaffer Ercan Yılmaz, “Westphalia’dan Günümüze Savaş”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 4, Sayı 14 (Yaz 2007), s.18

¹⁸A.e., Paker, s.22.

2.Değişen Dünya Düzeninde Savaş Kavramının Dönüşümü

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın kabul edilmesinden bu yana kaygan bir zeminde bulunan savaş terimi yerine kuvvet kullanma terimi kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum haliyle neyin savaş neyin kuvvet kullanma ya da neyin çatışma hali olabileceği ayrımının nasıl yapıldığı sorunu gündeme getirmiştir. Savaşın tanımlanması ve BM Antlaşması'nın getirdiği kararın etkileşmesi sonucunda kavram eskisinden farklı bir anlamla karşımıza çıkmıştır. 1945'e kadar olan dönemde savaş kavramı hukuksal ya da fiili zeminde tanımlanmaktayken devletler arasında fiilen bir çatışma olmasa bile birinin savaş ilan etmesi sonucu savaş koşulları geçerli olmaktadır. Aksi durumlarda uluslararası sistemde barışın hâkim olduğu kabul görmektedir.¹⁹

Bu düşünce savaş olgusunun şimdi nasıl değerlendirildiği sorusunu gündeme getirmektedir. Soğuk Savaş sonrası bu kavramların algılanmasında değişiklik olmuştur. Savaş ve şiddet, dünyadaki hayatta sabit bir unsur haline gelmiştir. 1990-91 yılları arasında gerçekleşen Körfez Savaşı, kavramın tekrar düşünülmesine yol açmıştır. Dünya tarihinde televizyonlardan naklen yayınlanan ilk savaş olması, insanlığın savaşı seyirlik bir filmmiş gibi izlemesi, oradaki askerlerin aktif bir öznenen seyirlik bir nesneye dönüşmesine de neden olmuştur. Artık ulusları bir araya getiren şey birlikte savaşmak ya da ölmek değil birlikte izlemek midir²⁰ sorusu medya ve savaş ilişkisini inceleyen çalışmalarda önemli bir soru olarak yerini almıştır. Korkutucu benzetmeler ideolojilere yansımaya da neden olmaktadır. Körfez Savaşı sırasında bir pilotun gece yapılan bombalamalar sırasında kaçışan Iraklı insanları hamamböceklerine benzetmesi korkunç bir mecaz olmasının yanı sıra hareketin gerisindeki ideolojik düşünceyi de ortaya koymaktadır.²¹ Günümüzde savaş kavramı eski anlamını yitirmiştir. Savaş artık devletler arası çatışmalar ile sınırlı değildir.

20.yüzyıldaki savaşlar, ulus-devletlerin birbirleri ile cephedeki çatışmalarına verilen isim iken şimdi birkaç yıl boyunca savaş yapıldı ve sonunda anlaşma ile masaya oturuldu şeklinde bir anlam ifade etmemektedir. Savaşlar artık birkaç yıl

¹⁹ Funda Keskin Ata, "Uluslararası Hukukta Savaş ve Barış", Mülkiye Dergisi 38(3), s.84.

²⁰ A.g.e, Balta, s.35

²¹ Murat Belge, "Soğuk Savaş Sonrası Çatışmalar," Cogito, Kış, 1995, s.46

sürmeyi geçip kronik hale gelmiştir. Bu nedenle psikolojik, sosyolojik ve kamusal alandaki etkileri de değişiklik göstermeye başlamıştır. Geleneksel anlayışın hâkim olduğu savaş ortamında da normal bir asker savaşta gurur duymalı ve duygusal tepki vermemelidir. Fakat bu durum Birinci Dünya Savaşı gibi kamusal bilincin oluşturulduğu ve dört yılda sekiz milyon insanın hayatını kaybettiği, ölüm korkusunun ve çaresizliğin sürekli hissedildiği durumlarda geçerli olmaz. Yani hiçbir savaşta ya da savaş ortamında böyle bir durum gerçekleşmez. Eğer asker terör ya da savaş karşısında mağlup olursa korkak olarak görülür.²² Judith Herman'ın da belirttiği gibi *“kuvvet doğadan kaynaklandığında afetten söz ederiz ancak kuvvet bir insandan kaynaklıyorsa, vahşetten söz ederiz.”*²³ Söz edilmesi de gerekmektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndaki yıkım savaş sürerken savaş karşıtlığı hareketinin de doğmasına neden olmuştur. Çünkü savaş, kendi içinde bile dönüşümü barındırmaktadır. Bir çıkış noktası olduğu gibi varış noktası da vardır. Eğer bu varış noktası belirlenmemişse insanlar ne için savaştıkları ve bunun sonucunda ne olacağını sorgulamaya başlarlar.²⁴ Bu sorgulama savaşın dönüşümüne sebep olacaktır.

Gelecekteki savaşların geçmişten farklı olacağı öngörüsünde ilk bulunan kişi William S.Lind ve arkadaşları olmuştur.²⁵ Savaşı özelliklerine göre dörde ayırmıştır. Birincisi, savaşımlar ile savaşmayanların ayrıldığı savaşlar, ikincisi ağır ateş gücünü barındıran savaşlar, üçüncüsü Almanların İkinci Dünya Savaşı'nda deneyimlediği hızı ve manevrayı barındıran savaşlar, dördüncüsü devletlerin siyasi, ekonomik, askeri kısacası bütün araçların kullanıldığı savaşlardır.²⁶

²² Judith Herman, **Travma ve İyileşme Şiddetin Sonuçları, Ev İçi İstismardan Siyasi Teröre**, Çeviren: Tamer Tosun, 4.b., Literatür Yayınları, Eylül 2016, s.25.

²³ A.g.e, s.41.

²⁴ Sinan Yıldırım, “I. Dünya Savaşı'nda Avrupa'da Savaş Karşıtı Hareket”, Toplumsal Tarih, Ekim 2003, s.44.

²⁵ Haldun Yalçinkaya, “Savaşın Değişimi ve Kuramsal Tartışmalar”, Güvenlik Yazıları Serisi, No.46, Kasım 2019, s.3, https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/12/SavasinDegisimi_HaldunYalcinkaya_v.3.pdf, (Çevrimiçi), ET:20.02.2021.

²⁶ A.g.e, s.4

1907 yılında düzenlenen La Haye Barış Konferansı ile savaşın içinde kimin masum kimin savaşıyor kişi olduğunun anlaşılacağı birtakım kurallar ortaya konmuştur. Buna göre sivillerin ve savaşçıların ayrımı şu şekilde yapılmıştır: *“savaş kural ve adetlerine göre hareket eden ve üzerinde en ufak bir mesafeden fark edilebilecek bir amblem bulunan kişiler savaşıyor olarak kabul edilmiştir.”*²⁷

Birinci Dünya Savaşı’nın hemen öncesinde böyle bir konferansın toplanması uluslararası hukuk açısından ve savaşın yaptırımlarını ve yaratacağı yıkımı engellemek açısından oldukça önemli olmuştur. La Haye’de klasik savaş kuralı olarak “orantılılık” a vurgu yapılmıştır. Savaş esirlerinin savaş alanından uzak tutulması ve savaş sonunda antlaşma ile değiştirilmesi gibi ilkeler de benimsenmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Milletler Cemiyeti’nin kurulması ile de 24 Eylül 1927’de kurul tarafından alınan bir karar ile saldırı savaşlarının yasaklanacağı belirtilmiş²⁸ ve uluslararası toplumun savaşları önlemek için attığı önemli bir adım olan 1928 tarihinde on beş devlet tarafından imzalanan Briand-Kellog Paktı ile de savaş yasaklanmış ve devletlerin sorunlarını barışçıl yollar ile çözmeye itilmiştir.²⁹

20.yüzyılda savaş hakkındaki çoğu gelişme uluslararası hukukun konusu haline gelecektir. Bu şekilde savaş kavramı da savaş kuramcılarının farklı alanlara değişik bakış açıları ile yaklaşması sonucu daha da çeşitlenecektir.

3. İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş

İkinci Dünya Savaşı, iki kutuplu sistemin ayak seslerini hissettirdiği ve Soğuk Savaş dönemi boyunca iki devletin ideolojilerinin hakim olduğu bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. 1917 yılında Rus Çarlığının Ekim Devrimi ile yıkılmasının ardından 1922 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) kurulmuştur. Kapitalizme bir alternatif olarak Sovyet sosyalizmi İkinci Dünya Savaşı’nda varlığını kanıtlarken, Amerika’da İkinci Dünya Savaşı’ndan hegemonik

²⁷ Fulya A. Ereker, “İlkçağlardan Günümüze Haklı Savaş Kavramı”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 3, Güz 2004, s. 1-36.

²⁸ akt. O’Brien, “The International Law of War ...”, s. 170, A.e., İlkçağlardan Günümüze..., s.67

²⁹Yücel Tuncer, İnsani Müdahale: Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası İlişkilerde İnsani Müdahale Aktörleri ve Uygulama Şekli, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2016, s.7.

bir güç olarak çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler’de karşı karşıya gelen ABD ve SSCB uzun yıllar sürecek cephede olmayan bir Soğuk Savaş’ın asıl aktörleri oldular.³⁰

Kenneth Waltz’a göre iki ülke arasındaki tek fark ideolojileri idi. Stalin, iki devletin ideolojilerini nasıl başka ülkelere kabul ettirdiklerini şu cümleler ile ifade etmiştir: *“Bu savaş geçmiştekiler gibi değil. Bir yeri kim işgal ederse aynı zamanda oraya kendi sosyal sistemini de dayatıyor. Herkes, ordusunun ulaşabildiği yere kadar kendi sistemini kabul ettirir. Tersî mümkün değil.”*³¹ Bu anlayış kendini Soğuk Savaş döneminde de hissettirmiş olacak ki en somut örneği Doğu Almanya ve Batı Almanya üzerinde görülmüştür.

Savaş kavramı İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş sonrası dönemde tarihsel kavrayış olarak değişikliğe uğrayacaktır. İkinci Dünya Savaşı’nın nedeni olarak milliyetçiliğin izleri görülürken Soğuk Savaş zamanı iki küresel gücün hegemonya yarışına tanıklık edilmiştir. Bu dönemde savaşların nedenleri, sonuçları, aldıkları biçim bile değişiklik göstermektedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde özellikle 1990’lı yıllardan itibaren neye karşı savaşıyoruz sorusuna cevap bulmak oldukça zorlaşmıştır çünkü artık küreselleşmiş bir dünya düzeni vardır ve toplumda düşmanlar da belirsizleşmektedir. Düşman ya da öteki olarak görülen kişiler somut şekilde tasvir edilemez hale gelmiştir. Bu nedenle kavram teröre karşı savaş, bilgi savaşı, medeniyetler savaşı gibi yeni biçimlere evrilmiştir.³² Bu nedenle Soğuk Savaş’ın dünyaya güvenlikleştirmeyi ve güvensizliği miras bıraktığı söylenebilir.

Soğuk Savaş boyunca ve sonrasında nükleer silahları önleme girişimleri iki süper gücün de kendi konumlarını ve askeri güçlerini korumak istemelerinden kaynaklanmaktaydı. Nükleer silah korkusu, Soğuk Savaş boyunca askeri sektörün ön planda olduğunu göstermiştir. Soğuk Savaş sonrası evrenselci güvenlik anlayışı da,

³⁰ Funda Başaran, Hakan Yüksel, “Uluslararası İletişimin Eleştirel-Ekonomi Politikası: Soğuk Savaş’tan Yeniden Yapılandırmalara,” y.y., s.36

³¹ Kenneth Waltz, “Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı”, Çevirmen: Burcu Yavuz, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 17, Bahar 2008, s.9.

³² Evren Balta, **Küresel Güvenlik Kompleksi: Uluslararası Siyaset ve Güvenlik**, İletişim Yayınevi 2.bs, İstanbul, 2017, b.a.

güvenlikleştirmenin temel aktörü olan askeri sektör de arka plana itilmiştir. Fakat bu süreç on yıl gibi kısa bir süreyle sınırlı kalmıştır. ABD daha sonra kendisinden sonraki on askeri gücün hepsinden daha büyük askeri harcamalara ulaşmıştır. Bu nedenle 1990'dan bu güne, savaşın ortaya çıkma ihtimali çoğu devleti tetikte bekletmiş ve savunma harcamaları hiç düşmemiştir; aksine ABD her zaman dev bir askeri bütçeye sahip olmaya devam etmiştir. Soğuk Savaş döneminin özelliği olan askeri teknoloji, küresel düzeyde azalmasına rağmen ABD bu alandaki liderliğini hep korumuştur.³³

Kısacası Soğuk Savaş'ın, Amerika ve Sovyetler Birliği'nin dünya liderliği konusunda yarıştığı, diğer dünya devletlerinin iki kutuptan birine taraf olduğu ya da desteklediği, sıcak bir çatışma olmasa da güvenlik önlemlerinin teknoloji ile birlikte boyut atladığı bir dönem olduğu söylenebilir. Tarafların her ikisinin nükleer güce sahip olduğu “dehşet dengesi”nin³⁴ hissedildiği bu sistemde savaştan kaçınmalarını sağlamıştır. Bunun dışında somut olarak 1968 yılında ABD ve Sovyetler Birliği arasında imzalanan Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması'nın ardından da silahsızlanmaya yönelik adımlar atılmıştır.³⁵ Bu gibi anlaşmalar sonrasında İkinci Dünya Savaşı sonrasında sıcak savaş uluslararası politika aracı olarak başvurulmuş bir yol olmaktan çıkarılacaktır.

İkinci Dünya Savaşı yirmi sekizi sivil olmak üzere elli milyon kişinin hayatına mal olmuştur.³⁶ Bu nedenle savaş sonrası uluslararası alanda yargılama yetkisine sahip ceza mahkemeleri de bahsedilmesi gereken bir başka konudur. Tokyo ve Nürnberg'de kurulan uluslararası ceza mahkemeleri savaş suçlularını yargılamış ve çoğu idama ya da uzun süreli hapis cezalarına mahkûm edilmişlerdir. Soğuk Savaş sonrasında ise uluslararası alanda yeni bir ceza mahkemesi kurulmuştur.³⁷ Uluslararası Ceza Divanı 2002 yılında Lahey'de kurulmuş ve insanlığa karşı işlenen tüm suçları yargılamak ve hesap verilebilirliği sağlamak için kurulan ilk daimi uluslararası ceza mahkemesi olma

³³Barry Buzan, “Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s.117-118.

³⁴ Bkz. M.A.D (Mutually Assured Destruction).

³⁵Muzaffer Ercan Yılmaz, “Westphalia'dan Günümüze Savaş”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 4, Sayı 14, Yaz 2007, s.20

³⁶ A.e., Best, 20. Yüzyıl Uluslararası Tarihi, s.238

³⁷ A.e., s.26

özelliğini taşımaktadır.³⁸ Savaşın meşru müdafaa haricinde suç sayılması hem devletlerin keyfilliğini önlemek açısından hem de uluslararası alanda yaptırımının olması caydırıcılığı da arttıracığından oldukça önemlidir. Bu süreçte tartışılan ve üzerinde durulan önemli bir konu da demokrasi ve savaş arasındaki ilişkidir. Demokrasi ile yönetilmenin savaş ile bağlantısı incelendiğinde ve tarihsel veriler değerlendirildiğinde, savaşın genellikle demokrasi dışı rejimler ile demokrasiler ya da sadece demokrasi dışı rejimler arasında gerçekleştiği görülmüştür.³⁹ Elbette bunun bir norm olup olmadığı da tartışılmalıdır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile dünya tarihinde yeni değişimlerin yaşanacağı bilinmekteydi fakat bu değişimler hangi yönde ve nasıl şekillenecek soruları o dönem henüz cevap bulmamıştı. Samuel Huntington'ın öngörüsüne göre savaşlar artık daha çok kültürel ve dini temelli nedenlerle çıkacak ya da çıkmıştır. Huntington'ın tezine geçerlilik açısından bakacak olursak yanıldığını söylemek doğru olmaz. 1990'lı yıllardaki 17 savaş alanının 11'inde müslüman halkları görmekteyiz. Bu durumda artık savaşlar ve iç savaşların temel motivasyonunu dinsel ve kültürel ayrılıklar oluşturabilir yorumu yapılabilir.⁴⁰ Francis Fukuyama ise Soğuk Savaş sonrası dönemin tarihin sonu olduğunu ifade etmiştir. Bunun nedeninin 20.yüzyılın “*ideolojik şiddet galeyanından*”⁴¹ çıkması ve Batı liberal demokrasisinin tüm dünyada evrenselleşmesine bağlamaktadır. Bu tarihsel değişimin doğasını anlamak için de bazı teorik konuların gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öncelikle Fukuyama, tarihin sonunda ortaya çıkan devletlerin demokratik hukuk devleti ile yönetilmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Yönetilenlerin rızası, demokratik devlet ve insanların özgürlüklerinin tanındığı müddetçe ise liberal bir devletin egemen olacağını belirtmiştir. Fukuyama'nın düşüncesi aslında çatışmaların geçmişteki gibi ideolojik temelli olmayacağı yönündedir. Askeri güç kullanımının daha az meşru sayılacağı bir

³⁸<http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-ceza-divani-ve-turkiye.tr.mfa>(Çevrimiçi), ET: 28.04.2020

³⁹Age, Yılmaz, s.26

⁴⁰Bozkurt Güvenç, “Barış Kültürü Mü? Yoksa Barış İçin Kültür Mü?”, Cogito, Kış, 1995, s.37-38.

⁴¹Francis Fukuyama, Tarihın Sonu Mu?, Dünya Solu, Üç Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi, Güz 90, Sayı:6, s.96

dünya tasvirini tahayyül eder. Bu görüşe SSCB'nin Dışişleri Eski Bakanı Şevardnadze'nin 1988'deki şu cümlelerini ekleyerek destekleyebiliriz:

“İki karşıt sistem arasındaki mücadele artık günümüzün belirleyici bir eğilimi değildir. Modern çağda, bilimin son buluşları ve yüksek düzeyde teknikler ve teknoloji temelinde artan bir hızla maddi zenginlik inşa etmek, onu adil biçimde dağıtma ve ortak çabalarla insanlığın yaşamını sürdürmesi için gerekli kaynakları restore etme ve koruma yeteneği belirleyici önem kazanmaktadır.”⁴²

Savaş insanlık tarihi kadar eski bir olgu ve tarihi şekillendiren bir hareket olduğu tekrara düşmek pahasına da birçok kez söylenmiştir. Savaşa ilişkin düşüncelere yalnız modern zamanlarda değil ilk çağlardan beri rastlamak mümkündür. Savaş dönemlerini ulus devlet öncesi savaşlar, Vestfalya dönemi, I.Dünya Savaşı'nı da içine alan topyekün endüstri savaşları, Manevra Savaşları dönemi ve özellikle 11 Eylül sonrası Afganistan ve Irak işgalleri ile zirvesini yaşayan dönem olarak beş farklı aşamaya ayırarak inceleyebilmek mümkün. Birinci kuşak savaş dönemi olarak 1648 Vestfalya döneminde savaşlarda askeri düzenin çok katı kuralları uygulanmakta ve savaş meydanlarındaki manevra, mevzilenme gibi şeyler savaş etiğine aykırı kabul edilirdi. Askeri selamlaşma ve düzen bu dönemden kalmıştır. İkinci kuşak savaşları ise taktiksel olarak birinci kuşak savaşların gelişmiş hali olarak görebiliriz. Üçüncü kuşak savaş, savaş meydanlarında inisiyatiflerin alınabildiği ve inisiyatifin itaatin önüne geçtiği bir döneme geçişi sağlamıştır. Dördüncü kuşak savaş dönemi ise içinde bulunduğumuz çağın taktiklerini yansıtmaktadır. Savaşın sadece savaş meydanlarında kalmamış tüm topluma yayılmıştır. Savaş ve barış kavramları muğlaklaşmıştır.⁴³

Bu nedenle barış ise savaşın yokluğu olarak yorumlanmamalıdır. Bu durum Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün sağlıklı insan tanımlamasına benzetilir. DSÖ'ye göre sağlıklı insan demek fiziksel olarak görünürde bir hastalığı olmayan kişi demek değildir. DSÖ, sağlıklı insan tanımlamasında fiziksel, sosyal ve zihinsel anlamda iyi olma haline vurgu yapmıştır. Barış konusunda da benzer bir durum hakimdir. Barışın adalet, hakkaniyet, özgürlük gibi pozitif boyutları gözardı edilerek yapısal şiddetin

⁴² A.e., s.100-115.

⁴³ A.e., Türkoğlu, s.13-19.

yokluğu olarak yapılan tanım eksik bir tanım olacaktır.⁴⁴ Hak arayışlarının görmezden gelinmesi bölgede huzurun hakim olduğu, barışın hüküm sürdüğü anlamına gelmemektedir. Bu duruma en güzel örneklerden birini çalışmanın üçüncü kısmında anlatılan Filistin-İsrail arasındaki Batı Şeria Duvarı'dır. Bu duvarın örülmesi de genel itibari ile çatışmanın olmadığı zamanlara denk gelmiştir ancak duvarın örülüyor ve örülmüş kısımlarının varlığı bizatihi ortada bir sorunun varlığının kanıtıdır.

Bu bölümün ana konusuna dönmek gerekirse savaş, uluslararası ilişkiler disiplinin ilgilendirdiği kadar hukuk ve askeri disiplinleri de ilgilendirmektedir. Her disiplin farklı noktalara dikkat çekmekte kavramın analizinin yapılmasına farklı açılardan katkı sağlamaktadır. Bu disiplinlere göre savaş, devletlerin başka devletlere karşı ya da karşılıklı güç kullandığı, bu gücü kullanırken ulusal organlardan yararlandığı ve sonucunda hukuki bir durumun oluştuğu bir durumdur. Yine de belirtmek gerekir ki savaş BM kurulana kadar devletlere ait temel haklar arasında yer alsada dahi uluslararası düzeyde net bir tanımı bulunmamaktadır. Bu nedenle savaşın birden fazla tanımı olduğunu söylemek mümkündür. Savaş ilk çağlarda kabileler arasındaki çatışmalardan başlayıp sonrasında milli orduların da oluşması ile birlikte hükümdarların mücadelesinden milletlerin mücadelesine dönmüştür. Savaşın yarattığı hukuki, askeri ve siyasi sonuçları doğurmasından dolayı kavramının terminolojisinin doğru anlaşılması oldukça önemlidir.⁴⁵

3.1. 11 Eylül ve Küresel Terörün İnşası

Soğuk Savaş'ın bitişinin yeni bir dönemin başlangıcı olacağı uluslararası ilişkiler disiplini tarafından benimsenmiştir. Milenyumun ise küresel anlamda etkisini hissettirecek bir saldırı ile başlayacağını kimse tarafından tahmin edilmemiştir. 11 Eylül'ün sonuçlarına bakacak olursak bu olayın tarihsel bir kırılma noktasını oluşturduğu bir gerçektir. Barry Buzan ve Richard Little'a göre realistler Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Soğuk Savaş'ın bitişinin tarihsel önemini kabul ettiler ancak

⁴⁴ Bilgi için bkz. Prof. Dr. Haldun Yalçınkaya - Güvenlik Konuşmaları - Savaşın Değişen Nitelikleri, <https://youtu.be/rgzdhYtx_s8?list=PLoH4WgmfaykkjQlghT8ga-1DQIQ9tcRCX> (Çevrimiçi), ET:19.02.2021

⁴⁵ Ali Bilgin Varlık, Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım, Avrasya Terim Dergisi Cilt.1 Sayı 2, Eylül 2013, s.116

bundan daha fazlası olmadığını da belirtmişlerdir. Olayların ne olduğu konusunda da anlamaya varılamamıştır.⁴⁶ Sadece bu dönemin sonunda kapitalizm ve komünizm arasındaki yarışın kapitalizm tarafından kazanıldığı sonucu çıkarılmıştır. Pek çok akademisyen ve politikacı tarafından kabul edilmiş bir düşünce varsa; o düşünce de büyük bir değişime girildiği düşüncesidir. Dolayısıyla 11 Eylül olayının ortaya çıkan bu yeni dünya düzeninin uluslararası sisteminde nasıl algılanacağı konusunu ele almak çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümünü bağlam açısından oturtabilmek için önemli olacaktır. 11 Eylül, Westfalya'nın devlet merkezli sistemini sarsan ve yeni olguların doğduğu bir saldırı biçimidir.⁴⁷

11 Eylül'ün bir terörist saldırı olarak görülmesinin yanı sıra uluslararası sistem hakkında da pek çok bilgi verir. Öncelikle 11 Eylül yarattığı tahribat, travma ve sonrasında yol açtığı sorunlar bakımından aslında bir geri gidiş sembolüdür. Ancak bunun öncesinde kısaca Westfalya dönemine bakmamız gerekmektedir. Otuz Yıl Savaşları'nı bitiren Westfalyan devrim, modern sistemin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Uzun bir süre boyunca modern ulus devletlerinin uluslararası sistemin temel aktörü olarak görülmesini sağlayacak ortamı oluşturmuştur. Devlet dışı ya da devlet altı unsurlar görmezden gelinmiştir.⁴⁸ Böylece uluslararası sistemde tamamiyle devlet merkezli bir anlayış ortaya çıkmış ve bu durum da devletin egemenliği ilkesini doğurmuştur. Egemenlik ile birlikte devlet daha kutsal bir aktör haline gelmiştir. Egemenlik, dış dünyadan kimsenin müdahale edemediği ve edemeyeceği mahrem bir alanı oluşturmuştur.⁴⁹

Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan birçok olay ise uluslararası sistemin yapısını sarsacak ve devlet merkeziliği sorgulayacak türdendir. Ulus devletlerin egemenliklerinin sarsılması devletlerin travması olarak karşımıza çıkacaktır. Küresel unsurlar devletlerin egemenliğinin sorgulanmasına, ulusal kimliklerin daha karmaşık hale gelmesine neden olmuştur. Küresel bir kamusal alanın ortaya çıkışı ile birlikte

⁴⁶Barry Buzan, Richard Little, "Beyond Westphalia? Capitalism after the "Fall." Review of International Studies, 25(5), 1999, s.89.

⁴⁷ Gökhan Bacık, "Westfalyan Sistemin Direnişi: 11 Eylül ve Uluslararası Politika", Uluslararası İlişkiler, Cilt 3, Sayı 10, Yaz 2006, s. 56.

⁴⁸ A.g.e, s.58.

⁴⁹ A.g.e., s.59

sınırlar ötesi ilişkiler ağı ortaya çıkmıştır. Marshall McLuhan'ın da dediği gibi dünya küresel bir köye dönüşmüştür.⁵⁰ Bu küresel köy herkesin birbirine bir tweet atarak ulaşabildiği, dünyanın en önemli olaylarını televizyon ekranından izleyebildiği, müthiş bir enformasyonun bombardını olmasına rağmen insanların sorgulama yeteneğini kaybettiği bir yer haline gelmiştir. Körfez Savaşı itibari ile şahit olunan şey savaş gibi travmalara yol açan bir olayın televizyon ekranlarından rahatlıkla verilmesidir. Şiddetin normalleştirilmesi ve görülmeye alışılması da böylece gerçekleşmeye başlar. Çünkü görünür kılınan her şey er ya da geç toplum tarafından kanıksanır.

2000 sonrası dönemin temel şiddet figürünün ise küresel terör ile birleşen, kendi ölümüyle birlikte etrafa dehşet saçan intihar bombacılarının eylemleri olduğu söylenebilir. Küresel terörün temel sorunu olan intihar saldırıları büyük oranda Ortadoğu'ya ait bir eylem biçimi gibi gözükse de Irak ve Afganistan'da sırasıyla 2002 ve 2003 yıllarına kadar hiç intihar saldırısı yaşanmamıştır. Bu iki veri gösteriyor ki intihar saldırısı gibi eylemler ABD'nin Ortadoğu'daki işgallerinden sonra, fazla kullanılan terör eylemlerinden biri haline gelmiştir.⁵¹ Kentsel altyapının da yok edildiği bu şiddet dalgasının küreselleşmesi ile birlikte tüm dünyanın bir şiddet döngüsü içine girdiği görülmektedir. 11 Eylül'de yaşanan olay bölgede savaş yoksa orası şiddetin olmadığı, barışın olduğu bir ortam anlamına gelmediğini göstermektedir çünkü 11 Eylül küresel bir terör yayılımının ilk adımını oluşturmuştur. 11 Eylül'de yaşanan trajedi sonrasında devletin güç ve şiddeti tekeline alma arzusu yoğunlaşmış ve bu durum öteki olarak görülen dışarıya askeri hareketler ve misillemeler olarak yansımıştır. Bu bağlamda savaşın yokluğu olarak görülen barış konusunu somutlaştırmamız gerekir.

Barış savaşın yokluğu demek değildir. Haluk Gerger'in örneklendirmesine göre; bir evde bir erkek kadını dövüyorsa şüphesiz burada bir barıştan söz edilemez. Ancak erkek kadını dövmüyor ve kadını ekonomik bağımsızlığını zedeliyor,

⁵⁰ Neil Postman, **Televizyon Öldüren Eğlence: Gösteri Çağında Kamusal Söylem**, Ayrıntı Yayınları, 6.bs, 2016, b.a.

⁵¹ Evren Balta, Haftalık Yazılar, İntihar Saldırıları, 22 Mart 2016, Birikim. <<https://www.birikimdergisi.com/haftalik/7581/intihar-saldirilari>> (Çevrimiçi), ET:13.05.2020.

arkadaşları ile görüşmesine karışıyor ise bu ilişkide sömürü ve baskının olduğu görülmektedir. Yine yapısal bir şiddet ile karşılaşılır ve barış yoktur. Sömürü, baskı, ölüm korkusu, yıkım ve şiddetin barınmadığı bir ortam için barış ifadesi kullanılabilir.⁵² Bunun dışında tüm dünyada bireylerin ve toplumların artan karşılıklı bağımlılığı şeklinde tanımlanabilecek küreselleşmenin de etnisite ve din temelli çatışmaları arttırdığı görülmektedir.⁵³ Bu anlamda küreselleşmenin de etnik ve dinsel kimlik etkisi önemlidir. ABD ve Avrupa merkezli terör saldırıları 1968-2003 yılları arasında 6000'den fazla kez yaşanmış ve 36.000 kişinin hayatına mal olmuştur. Fakat Batı'nın bu konuyla yüzleşmesi ve kendisinin bir hedef haline geldiğini anlaması ise 11 Eylül 2001 saldırısı ile gerçekleşmiştir.⁵⁴ Öte yandan bakmamız gereken bir diğer nokta ise 11 Eylül saldırısının işleniş şeklidir. Bu saldırı sosyal bilimler literatürüne “küresel terör” ya da “modern terör”⁵⁵ kavramını getirmiştir.

Hangi açıdan bakarsak bakalım 11 Eylül hem ABD hem de dünya için kâbusa uyanılan bir gün olmuştur ve küresel terör adını “masum kurbanları seçerek”⁵⁶ duyurmuştur. 11 Eylül terör ile İslam kavramlarının sıklıkla aynı cümlede geçmesine kapı aralayan bir olay olmuştur. Saldırının failinin El-Kaide isimli terör örgütü olması ve İslam dinine atıflarda bulunmaları, hedefe terör örgütünün yanı sıra dini ve etnik kimlikleri de koymuştur.

Terör kavramının günümüzde de değişken bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Bu kavramın algılanış şeklinde devlet liderlerinin söylemleri de oldukça etkilidir. Bush'un terörizme karşı savaşı “*haçlı seferlerine*” benzetmesi, durumu Müslümanlar ile Hristiyanlar arasında doğrudan bir savaşa indirgemek anlamına gelmektedir.⁵⁷ Bu nedenle bir din olarak İslam ile bir tehdit olarak militan İslam arasındaki farkın anlaşılması elzemdir. Bush da bu yüzden daha sonra Haçlı Seferi

⁵² Haluk Gerger, “Barış Üstüne Hapishane Notları,” Cogito, Yapı Kredi Yayınları, Kış, 1995, s.60

⁵³ Mustafa Aydın, ve Açıkmeşe, Sinem, “İslam Örneğinde Küreselleşen Dünyada Kimliğe Dayalı Güvenlik Tehditleri”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s.204.

⁵⁴ Talip Küçükcan, “Terörün Sosyolojisi: Toplumsal Kökenleri Anlama İmkânı”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 6, Sayı 24 (Kış 2010), s. 35.

⁵⁵ Kavramlar için bkz. Şaban Kardaş, Ali Balcı, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, Küre Yayınları, İkinci Basım Ekim 2014, s.692.

⁵⁶ Deniz Ülke Arıboğan, **Terör: Korku Hali**, Profil Yayıncılık, 3.Baskı Temmuz 2007, s.23.

⁵⁷ <<https://www.nytimes.com/2001/10/07/magazine/the-making-of-the-speech.html?login=smartlock&auth=login-smartlock>>, (Çevrimiçi), ET:29.04.2020

ifadesi için özür dilemiştir. Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırı sonrasında New York'un Eski Belediye Başkanı Rudy Giuliani ise saldırı sonrası şu açıklamayı yapmıştır:

*“Korkmamak insanın en temel haklarından biridir. Bugün geldiğimiz nokta itibariyle öncekinden çok daha büyük bir güven ve kararlılıkla korkmadan yaşama hakkımızı talep etmemiz gerekiyor... burada New York şehrinde... tüm Amerika'da... ve dünyada... Hep bir ağızdan ve hep birlikte teröre teslim olmayacağımızı söylememiz gerekiyor...”*⁵⁸

Sarf edilen cümleler göstermektedir ki terörün yarattığı şiddete karşı verilebilecek en güzel cevap kamusal alanı hedef alan şiddet karşısında yine kamusal alanda farklılıklar ile birlikte yaşamayı gerçekleştirebilmektir. Bu aşamada 11 Eylül sonrası dönemde üç dinden insanların bir araya geldiği ve teröre karşı görüşlerini belirttikleri konferanslar da düzenlenmiştir. Terörizm sivilleri hedef alan ve siyasi bir neden barındıran bir şiddettir. 11 Eylül hem Amerika hem de dünya tarihi için Westphalia tarzı savaşların yerini tamamen farklı şekilde dolduran çoğu devletin güvenliğini alaşağı edebilecek başka bir şeye bırakmıştır.⁵⁹ Bu döneme yani 11 Eylül'e terör çağı demek bu eylemi gerçekleştirenlere verilebilecek çok yanıltıcı bir imtiyazdır. Terörizm terminolojisi istismar edilmeden ve yapıcı bir biçimde kullanılmalıdır.⁶⁰ 11 Eylül sonrası dönemin çerçevesini çizmeye devam edersek Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Bush'un teröristleri medeniyete, Amerika'nın özgür yaşantısına savaş açan şerin vücut bulmuş hali ya da haydut devletlerin yegane üyeleri olarak görmesi de kayda değerdir. Bush, 11 Kasım 2001'de Amerikan ulusuna sesleniş konuşmasında *“teröristlerin nükleer ve biyolojik silahlara sahip olduğunu ve silahların ucunda tüm medeniyetlerin olduğunu söylemiştir.”*⁶¹ Fakat burada değinilmesi gereken diğer nokta devletlerinde medeniyet kurallarına uymamasıdır.

⁵⁸ Rudy Giuliani, “New York Şehri Eski Belediye Başkanı, 1 Ekim 2001, Yeniden Yapılanma ve Direnç: 11 Eylül'den 5 Yıl Sonra”, ABD Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Enformasyon Programları Dairesi Başkanlığı, Ağustos 2006.

⁵⁹ Richard Falk, “War and Peace in an Age of Terror and State Terrorism” Çev: Evren Çelik Wiltse, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 4, Sayı 14 (Yaz 2007), s.3

⁶⁰ A.g.e, Falk, s.7.

⁶¹ “First Address to The United Nations General Assembly”,

<<https://www.americanrhetoric.com/speeches/gwbush911unitednations.htm>>, ET:10.05.2020.

11 Eylül 2001 sonrası Anti-Terör, Suç ve Güvenlik Yasası kabul edildiği zaman göç ve terör bağlantısını devletler birlikte değerlendirmişlerdir. 11 Eylül sonrası süreçte devlet dışı aktörlerin, terörist grupların siyasi mesajlarını siviller üzerinden vermesi bambaşka mücadeleleri ve söylemleri karşımıza çıkarmıştır. Devlet liderleri medyaya verdikleri demeçler ile düşmandan çok ötekileştirilen grupları hedef almışlardır. Bu durum savaş olasılığının kronik bir hal almasına ve asker-sivil ayrımının da belirsizleştiği asimetrik savaşların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçte karşımıza çıkan en önemli slogan “teröre karşı savaş”tır. Bu söylem ABD’nin güvenlikleştirme alanında atacağı adımların meşruluğunu sağlamıştır. 11 Eylül bu çerçevede, Soğuk Savaş sırasında görülen evrenselci güvenlik anlayışının tekrar ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. ABD insanlık adına konuşma hakkını kendinde gördüğü için ABD çıkarlarını da evrenselmiş gibi yansıtmıştır. Bush, ABD’nin insanlığı temsil ettiğini ve tarihe karşı sorumlulukları olan bir devlet olduğunu söylemiş ve dünyayı “şeytandan kurtarmak” gerekli diye eklemiştir. Bu “*şer eksenini*”ni Irak, İran ve son günlerde Trump’ın hedefinde olan Kuzey Kore oluşturmaktadır.⁶² 11 Eylül’den kısa bir süre sonra ABD’nin gerçekleştirdiği operasyonlar o dönem içerisinde yaygın bir şekilde kabul görmüştür. Sorunun bu operasyonlar ile çözülemeyeceği anlaşılmış ve iç güvenlik gündemleri tartışılmaya başlanmıştır. İç güvenlik gündemi askeri temelden çok sivil özgürlüklere dayandırılmış ve bireysel seyahatten ticaret hayatına kadar denetiminin artırılmasına imkân verilecek şekilde devletlerin gücünü arttırılmasını içermektedir. Bunların sonucunda teröre karşı savaş başlığı ve güvenlikleştirme adı altında pek çok tartışmalı adımlar atılmıştır.⁶³

Özellikle son yıllarda göç ve terör arasındaki bağlantıya daha fazla dikkat edilmeye başlanmıştır. Bu durum AB(Avrupa Birliği)’nin de gündemini meşgul etmektedir. Siyasi, sosyal ve ekonomik nedenler ile hareket eden geniş çaplı insan hareketlerinde ve sığınmacılarda yüksek oranda bir artış gerçekleşmiştir. Bu durum Amerika ve Avrupa başta olmak üzere pek çok devleti teknolojik yatırımlara yönlendirmiştir.

⁶²Barry Buzan, “Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18, Yaz 2008, s. 107-123.

⁶³ A.g.e., Buzan, s. 107-123.

Ülkeler, teknolojinin faydalarından da yararlanarak tehlike gördükleri gruplara yönelik kimlik kartları, parmak izi projeleri, yapay zeka, yüz tanıma, biyometrik veri toplama gibi önlemler sınır gözetimini geliştirmek için kullanılan araçlardan bazılarıdır.⁶⁴ 11 Eylül ile birlikte ülkeler göçmen politikalarını da sorgulamaya başlamışlardır. Bunun sonucunda ileride yaşanacak trajedilere sessiz kalmanın önü de açılmaya başlamıştır. Göçmenlik, mültecilik ve sığınmacılık meselesinin güvenlik boyutu ikinci bölümde değerlendirilecek iken üçüncü bölüm ise güvenlik adı altında göçmenlere karşı yükselen duvarlardan ve onun oluşturduğu göçmen psikolojisinden oluşacaktır.

Görüldüğü gibi İkinci Dünya Savaşı sonrası ve Soğuk Savaş'ın başlaması ile birlikte yeni güvenlik anlayışları ortaya çıkmıştır. 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması 25 Aralık 1991'de SSCB'nin dağılması ile birlikte iki kutuplu dönem sona ermiş ve çok kutuplu bir sistem ortaya çıkmıştır.⁶⁵ Çok kutuplu sistemin tartışılmaya başlaması ile devletlerin güvenlik anlayışları da askeri kökenli olmaktan çıkmış enerji, ekonomi, siber güvenlik gibi çok farklı alanlar da güvenlik başlığı altına alınmaya başlanmıştır. 1991 sonrası sivilleşen dünyada internetinde tüm dünyada kullanılması ile birlikte uluslararası sistemin aktörleri olan devletler, bireyler ve toplumlar birbirlerine daha çok yaklaşmışlardır. Artık internet ve iletişim çağında olduğumuzun gösterimi de Körfez Savaşı ile aktarılmıştır. Mary Kaldor'un ileri sürdüğü gibi iletişim araçları ile küçülen dünyamızda yeni savaş tipleri ortaya çıkmaya başlamıştır.⁶⁶

Yeni savaş tiplerinin ortaya çıkışı güvenlik anlayışında da değişime neden olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemdeki en önemli değişimin de güvenliğin asimetrikleşmesi olduğunu söylemek mümkün. Savaş tarihinde daha önce de görülen asimetrik savaş örnekleri Soğuk Savaş sonrası artmaya başlamıştır.⁶⁷ Soğuk Savaş'ın

⁶⁴ Giray Sadık and Ceren Kaya, "The Role of Surveillance Technologies In the Securitization of EU Migration Policies and Border Management", Uluslararası İlişkiler Dergisi, Advanced Online Publication, Ocak 2021, s.2.

⁶⁵Salih Bıçakçı, "Yeni Savaş ve Siber Güvenlik Arasında NATO'nun Yeniden Doğuşu", Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 9, Sayı 34, Yaz 2012, s. 205-226.

⁶⁶A.g.e., Bıçakçı, s.207.

⁶⁷A.g.e., Bıçakçı, s.208.

tek avantajını Amerikan Dışışleri Müsteşarı Lawrence Eagleburger şu cümleler ile ifade etmiştir: “*Soğuk Savaş büyük ölçüde tahmin edilebilir bir atmosfere sahipti.*”⁶⁸

Son olarak kısaca özetlemek gerekirse, Soğuk Savaş döneminde güvenlik anlayışının ulusal savunma perspektifi ile sınırlandırıldığı görülmüştür. 1990 yılındaki Sovyetler Birliği’ndeki çöküş güvenlik yapısında değışiklik yaratmış ve günümüze kadar gelen 30 yıllık süreçte farklı kavramları da uluslararası ilişkiler dünyasına katmıştır. Balkanlarda ve Orta Doğu’da iç savaşlar başlarken Amerika’da ise 11 Eylül saldırısı ile küresel terör, Soğuk Savaş zamanın da hissedilen nükleer tehditin yerini almıştır. Şiddet ve savaşın görüldüğü yerler hegemon güçlerin toprakları olmaktan çıkmış ve onun yerine büyük güçlerin çıkarlarının bulunduğu topraklar olarak değışiklik göstermiştir. Bu nedenle devletler arasında topyekün bir savaş çıkma olasılığı daha düşük gözükmemektedir.⁶⁹ Tüm bu anlatılanların sonucunda ikinci bölümde savaş kavramı üzerinde çalışılmıştır. Soğuk Savaş sonrası değışen savaş anlayışı, 11 Eylül’ün küresel terörü oluşturması, uzaktan kumandalı savaş ve terör örgütlerini literatüre sokmuştur.

⁶⁸ A.g.e., Waltz, s.4

⁶⁹ David N. Balaam, Bradford Dillman, Çeviren: Nasuh Uslu, **Uluslararası Ekonomi Politğe Giriş**, Aralık 2015, 9.bölüm, s.266.

3.ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çalışmanın ana kısmını oluşturan bu bölümde önce tarihsel bir anlatım ile duvar geçmişi anlatılacaktır. Binlerce yıl önceki eylemin nasıl hala başvurulabilen bir yöntem olduğu Türkiye, Amerika ve İsrail özelinde incelenecektir. Bu üç ülkenin sınırlarına ördükleri duvarların arkasında yatan tarihsel dinamikler farklıdır. Bu bağlamda her ülke için açılan alt başlıklar ile konuya ışık tutulmaya çalışılacaktır. Hangi amaçla ve motivasyonla, kime karşı bu duvarların örüldüğü ve örülmeye devam edildiği sorularına cevap aranacaktır. Tüm bu sorulara korku, kimlik, güvenlik gibi kavramlar eşliğinde cevap aranacaktır.

Bu bölümü detaylandırmadan önce insanların neden tarihin her döneminde duvar örme ihtiyacı duyduğunu sorarak başlayabiliriz. İnsanlığı büyük bir barınağın içinde yaşamaya sevk eden temel motivasyon dışarıdan gelebilecek tehlikeler ve korkulardır. Dışarıdan geleni içeriye almamak için yapılması gerekenlerden biri olarak bölgeyi duvarlar ile çevreleme gerekliliği görülmüştür. Duvarlar ile çevrelenen insanlar toplu halde yaşamaya başladıktan sonra başka duvarlar ile karşılaşacaklardır. Bunlar şehir surlarıdır. Şehir surları ve duvarlar toplumsal bir varlık olarak insanların var olduğunun da kanıtı olarak görülmektedir.¹ Duvarlar taşlardan ibaret değildir. Duvarlar insan uygarlığına yönelik sosyolojik ve psikolojik açıdan çok şey söylemektedir. İnsanların korkusunun bir yansımasıdır. Toplumun kendi dinamiklerinin, homojenliklerinin bozulmasını istemedikleri için aldıkları bir önlemdir. Duvarların içinde iken güvende olduğumuz hissi içgüdüsel olarak anne karnındaki bebeğin durumuna benzetilebilir. Bugün de duvarlar hala koruma içgüdüğü ile örülmektedir.²

Duvarların içindeki alan “burası bana ait” demenin farklı bir yorumudur. İçinde kalanlar ve duvarı örenler için aidiyet duygusunun bir göstergesidir. Çizilen sınırlar için de aynı şeyi söylemek mümkündür. Sınırlar ve duvarlar “biz ve onlar”

¹ Deniz Ülke Arıboğan, Duvar, İnkılap Yayınları, 2018, s.16

² A.g.e., s.19

kavramlarının en somut ayırıştırıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda duvarların detayına inmeden sınırların tarihine bakmakta fayda vardır.

3.Sınırların Ortaya Çıkış Tarihi

Coğrafya açısından sınır denildiğinde ilk akla gelen “devlet sınırlarıdır.” Sınır kavramının kabulü, modern siyasal düzende devletlerin birbirlerinin egemen oldukları sınırları tanımalarına ve kendi toprakları üzerindeki meşru güçlerini başka ülkelere benimsetme konusuna katkıda bulunmuştur.³ Sınırlar, Fransız Devrimi ile birlikte insan, sermaye ve malların sınır aşırı akışına bir düzen getirmiştir. Sınırların bu düzenleyici fonksiyonları Soğuk Savaş’ın sona erdiği 1990’lı yıllara kadar sürmüştür. Sınırlar geçmişten günümüze uluslararası anlaşmalardan savaflara, sınır ötesi hareketlerden ekonomik ticarete kadar pek çok yerde farklı anlamlar ile karşımıza çıkmaktadır.

Sınır kavramı uluslararası ilişkiler disiplininin hukuka ve coğrafyaya kadar birçok disiplini ilgilendiren bir konudur. Fakat bu çalışmada ana konuya bağlı olarak kavram, sınır coğrafyası ve uluslararası ilişkiler disiplini açısından ele alınacaktır. Sınır kelimesi sözlüklerde birbirine komşu olan iki devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi, hudut olarak tanımlanmaktadır. Anthony Giddens, geleneksel devletlerde sınırlardan ziyade hudut boylarının olduğunu belirtmiş sınır kavramının ulus devlet ile birlikte hayatımıza girdiğini söylemiştir.⁴ Dünyanın gelişimi ile birlikte sınır kavramının anlamı da değişime uğramaya başlamıştır. Dünya nüfusunun artması ve devletlerin daha belirgin hale gelmeye başlaması ile sınırlar daha belirli hale gelmiştir. Günümüzde devletler güvenliğini sınırlarına sadece nöbetçi kuleleri ya da gümrük binaları koyarak değil, kaçakçılık ve diğer suçları da önlemek için ulusal güvenlik güçlerini de işin içine katarak sağlamaktadırlar.⁵ Sınırlarda artık sadece güvenlik güçleri yoktur. Teknolojinin de gelişmesi ile birlikte ek önlemler de alınmaya başlamıştır. Geçmişte sınırı ifade eden sürekli bir işaret kullanılmamış olsa da

³ Emmanuel Brunet-Jailly, **Borderlands, Comparing Border Security In North America And Europe**, University Of Ottawa Press, 2007,s.2

⁴ Ferhat Tekin, Sosyolojik Açıdan Sınır:Derecik Örneği, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi/Journal of Faculty of Letters Yıl: 2012, Sayı: 28, sayfa 29.

⁵ Osman Gümüşçü, “Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç İçinde Türkiye’de Sınır Kavramı”, Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 2010, s.80

günümüzde çitler, tel örgüler ve duvar gibi unsurlar kullanılmaktadır. Ayrıca günümüzdeki sınırların çizgileri, kullanılan mesaha⁶ ve ölçme gereçlerinin geliştirilmesinden sonra ortaya çıkan yeni bir hadisedir.

İlk mesaha çalışmaları da Kutsal İttifak'ın Tuna bölgesindeki toprakları Osmanlı İmparatorluğu'ndan 17.yüzyıl sonunda almasının ardından yapılmıştır. Sınırlar devletin sadece emniyetine işaret etmemektedir aynı zamanda toprak kazanma arzusunu da belirtmektedir. Geçmişte yani ulus devletlerin savaş dönemlerinde büyüme aşaması sınırlarını genişletmek ile bağlantılı olduğu için bu durum doğal karşılanmaktadır. Sınırların her iki tarafındaki halklar aynı dili konuşmalarına ya da aynı inancı paylaşmalarına rağmen Almanya'da olduğu gibi aynı ülke insanı olsalar dahi bir duvarla ayrılabilirlerdi.⁷ Fakat bu durum toplumların birbirleri ile olan münasebetlerini hiçbir zaman sıfıra indirgeyememiştir.

Oscar Martinez'e göre sınırlarda yaşayan insanlar, ulusal sınır insanları ve uluslararası sınır insanları olarak ikiye ayrılmıştır. Ulusal sınır insanları diğer toplumla daha yüzeysel bir ilişki içerisinde iken uluslararası sınır insanları ise komşu oldukları insanlar ile bağlarını koparmamak için daha çok çaba sarf ederler. Sınır bölgelerinde insanların politikleşmesi bu açıdan önemlidir çünkü devletlerin duvar gibi önlemleri sınır bölgelerine inşa edilir bu da bölge insanın sosyolojik, psikolojik ve ekonomik gibi pek çok açıdan etkiler. Bu bağlamda bazı sınır toplulukları ulusal politikalarının da verdiği kültürel etki ile sınırların ayrımcılığını artırdığı söylenebilir.⁸ Bu açıdan diğer başlıklar ülke özelinde inşa edilen duvarlar incelenecek ve duvarın ardında yatan psikolojik nedenlere değinilecektir. Bunlardan en önemlisi devletlerin güvenlik politikalarında sıkça başvurdukları yöntem olan “korku” duygusudur.

⁶ Sözlük anlamı. Yüzölçümü/Yer ölçümü demektir.

⁷ A.g.e, Gümüşçü, s.83

⁸ A.g.e, Tekin, s.32.

3.1.Duvar İnşa Etmek İçin Başvurulan Yöntem: “Korku Diplomasisi”

Korku içinde bulunduğumuz bir durum değildir. İnsanların içinde bulundukları duruma karşı geliştirdikleri düşüncelere verdikleri bir tepkidir. Hissettiğimiz tehlike düşüncesine verilen duygusal bir reaksiyondur. Dolayısıyla insanlar tehdit hissettikleri yerden kaçmak isteyeceklerdir. Duyduklarımız, gördüklerimiz izlediklerimiz tüm bunlar korkunun kaynağı olarak görülür ve düşüncelerimizi geliştirir.⁹

Korku, bireylerin üzerinde hakimiyet kurabilmek için çoğunlukla bir kurban yaratır. Bu sürecin nasıl çalıştığının en güzel örneklerinden birini ABD’nin Soğuk Savaş yılları ve 11 Eylül sonrası dönem oluşturur. 11 Eylül’ün ardından Amerika toplumu edilgenleştirmiş ve korku duygusunu hakim kılarak toplumu yönlendirmiştir. Çünkü korku halinin beslendiği en iyi ortamlardan biri terör eylemlerinin hemen arkasından gelen zaman dilimidir. Bu zaman dilimine bilinmezlik hakimdir. İnsanlar güvenlik talebi ile en kötü senaryoları düşünerek hareket ederler. Çünkü korku ortamı bir belirsizlik yaratır. Bu olayların sonucunda insanlar güvenle oturdukları evlerinde dahi kendilerini saldırı altında hissetmeye başlar. Bu durum aslında siyasi yönlendirmenin başarılı olduğunun da kanıtıdır.

Toplum yaygın korkunun ortadan kalkmasını istediği için çareyi devlete açık çek yazmak ile bulmuştur. Korku politikalarının toplumda rıza yaratmadaki başarısını göz ardı etmemek gerekir. Ancak bu hissin yaşanmadığı durumlar da elbette vardır. İki kutuplu sistemin sona erdiği ve Berlin Duvarı’nın yıkıldığı dönem ile 11 Eylül arası dönem bu duruma örnek teşkil etmektedir. Çünkü bu dönemde mevcut askeri anganjmanlardan savunma harcamalarına kadar her şey sorgulanmıştır.¹⁰

Geçmişten beri siyasi iktidarlar toplumları, siyasi hedefler doğrultusunda düşmanlaştırmakta hiçbir sakınca görmemişlerdir. Bunun iki başarılı örneğinden biri Soğuk Savaş yıllarında komünizm karşıtlığı iken diğeri 2000’li yıllarda terörle

⁹ Tülin Gençöz, “Korku Sebepleri, Sonuçları ve Başetme Yolları,” Kriz Dergisi 6(2), s.9-11.

¹⁰ Bahadır Kaynak, Gül Koçyiğit, Korkunun Diplomasisi: Komünizm ve İslami Terör Korkuları Üzerinden Toplumsal Rızanın Sağlanması, Ed.Deniz Ülke Arıboğan, **Travmalar Gölgesinde: “Politik Psikoloji (s.197-218)”**, İnkılap Yayınları, 2020, s.204-214.

mücadele adı altında yapılan işgal eylemleridir. Bu yapılan eylemlerin meşruluğu gayet sorgulanabilir ancak devletler bunun olmasını engellemek için bu eylemlerini meşrulaştırmaya çalışırlar. Böylece şiddetin tüm unsurlarını içinde barındıran durumlar ile karşılaşılır. Şiddetin aşamalı bir durum olduğu ve birdenbire ortaya çıkmayacağı varsayılırsa belli bir grup insana/insan gruplarına yönelen öfke ile dolma hali kendi içinde bir süreç barındırır. Bu duyguların eylemlere dönüşmemesi için de devletler önlem almaya başlarlar. Bu noktada iletişim konusuna çok kısa değinmek gerekebilir çünkü iletişim kurmak insanlar arasında şiddet eylemlerinin önüne geçebilir. Bu sebeple insanların içinde bulunduğu kültür, tarih, din dil bileşenleri zamansal ve mekansal anlamda orta noktada buluşması söylemi oluşturmaktadır.¹¹

Söylemler de toplumu yönlendirir. Söylem, Foucault'un da üzerinde durduğu önemli bir kavramdır. İnsanlar normların varlığı çerçevesinde sosyalleşebilmektedir. Bu noktada iktidarlar devreye girip bu beklentiye karşılar ve uygulanması gereken normları ortaya koyarlar. Böylece iktidar normları, bireylere nasıl olması, nasıl davranılması gerektiğini anlatacak ve belirlediği mikro düzeydeki ölçekle kendilerini yansıtacaktırlar. Bu bağlamda Foucault, iktidarın bireyin günlük yaşamına müdahale ettiğini düşünmektedir. Böylece birey de özne haline gelir ve denetim ve bağımlılık aracılığı ile boyun eğdirilip yönetilebilir ya da kontrol edilebilir.¹² Özneyi tanımlamak için ise bir ötekiye gereksinim vardır. Bu durum ötekinin araçsallaşmasına, bu araçsallaştırmada küreselleşen bir dünyada istenmeyen ve beklenmeyen saldırgan sonuçlara sebep olmaktadır.

İstenmeyen saldırgan sonuçlar çatışma çözümsüzlüklerinin en önemli nedenlerinden biri olan, tarafların kendilerini haklı görme inancından kaynaklanabilir. Bu durum sorunlar karşısında psikolojik bariyerlerin inşa edilmesine sebep olmaktadır. Bireyler kendi değerlendirmelerinin doğru ve objektif olduğunu iddia ederken karşı taraf olarak konumlandığı ötekilerin değer yargılarını ise önyargılı ve öznel olmak ile suçlarlar.¹³ Bunun sonucunda devletler kendilerine efsaneler

¹¹ Meltem Narter, Sosyal Davranışın Eril Psikolojisi, Ed:Deniz Ülke Arıboğan, Travmalar Gölgesinde 'Politik Psikoloji' (s.243-264), İnkılap Yayınları, 2020, s.245

¹² Michel Foucault, Entelektüelin Siyasi İşlevi, Çeviren: Osman Akınay, Işık Ergüden, Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, 2016, s.270

¹³ A.g.e., Narter, s.247.

yaratacaklardır. Bu durumu politik psikoloji alanında önemli çalışmaları olan ve çalışmanın bu kısmında da oldukça faydalanılan Vamık Volkan daha akademik bir dil ile ifade etmiştir. Ona göre “seçilmiş zaferler” ve “seçilmiş travmalar” bireylerin üst kimliklerini oluşturacak ve böylece ötekini oluşturmak kolaylaşacaktır.

Üst kimlikler olarak görülen ulus-devletin yarattığı kimlik dışarıdan gelenleri dışlayıcı politika üretecektir. Özellikle günümüz dünyasında kimlik krizi yaşamaya ulus devletler içerisinde aşağılanmaya açık olan gruplardan biri olan mülteciler ve göçmenler bu ötekileştirici politikayı hissetmektedirler. Devletler üstün gördükleri ulus-devlet kimliklerini güvenlik gerekçesi ile korumak istemektedirler. Göç ve güvenlik kavramları da bugünün dünyasında duvar metaforunu anlamak açısından önemli görülmektedir. Çünkü 2000’li yıllar sonrası göç ve terörizm arasında bağlantı kurularak sınır duvarlarına meşruiyet kazandırılmaktadır.

Uluslararası İlişkiler çalışmaları göstermektedir ki bir yerde güvensizlik varsa mutlaka bir öteki de vardır. Bu öteki yukarıda da belirtildiği üzere dil yoluyla inşa edilir. Bir şeyin politikacılar tarafından güvenlik sorunu olarak görülmesi onun er ya da geç bir güvenlik sorunu haline dönüştürecektir.¹⁴ Böylece sınırlardaki güvenlik önlemleri tekrar artırılır ve genişletilir ve çözüm başka bir şekilde aranmaz. Travması olan gruplar ile empati kurulmaz. Empati kurulmaması olayların konuşulmamasına veya anlaşılmasına sebebiyet verir. Bu durumda iletişim kurulamayan konuda çözüm bir türlü gelmek bilmez.

¹⁴ A.g.e., Ackleson, Constructing... s,169.

3.1.1.Sınırları Olmayan Dünya ve Küreselleşme

20.yüzyılda küreselleşmenin hız kazanması insanları birbirine yakınlaştırmış ve geleneksel sınır anlayışını değiştirmiştir. Uzak olan her yer gelişen teknoloji ile birlikte yakın olmaya başlamıştır. Buna göre küresel dünyanın bireyleri birer köy sakini olarak karşımıza çıkacaktır. Çünkü McLuhan'ın da belirttiği gibi dünya artık küresel bir köydür.¹⁵

Küreselleşmenin pek övülen sınırlardan muaf dünyasının yerini sınırların uzun ve geniş duvarları almıştır. Küreselleşme ile birlikte yerel kamusal mekanların yerini tüketim mekanları almaya ve toplum da bir kafese sıkıştırılmaya başlamıştır. Kamusal mekanların daraltılması ayrılma ve ayrımlara neden olmuştur. Yeni seçkin kesimin bu aşamada ortaya çıkması yerel kesimin kendini evde değil hapiste hissetmesine neden olmaktadır. Zigmunt Baumann, modernleşmeyi insanların dünyasını devlet yönetimine elverişli hale getirmek olarak tanımlamaktadır. Michel Foucault'un Panoptik modern güç modelinde öne sürdüğü gibi denetçilerin görünürlüğü karşısında diğerlerinin görünmezliği meselesini devlet ve duvarın öte yanındakilere uyarlayabiliriz. Panoptikon'un amacı mekanı şeffaflaştırmak ve mekanı bilinçli şekilde düzenlemektir. Bu da toprakların fiziksel olarak yeniden şekillendirilmesini gerektirmiştir.¹⁶

Baumann, küreselleşmeyi hareket etme özgürlüğünün yoğunlaşması olarak da tanımlar. Küreselleşmenin meşru sonuçları hızla yoksullaşma ve hızla zenginleşmedir. Küreselleşme sürecinde en çok adı geçen kavramlardan biri zaman-mekan ayrışmasıdır. Bu ayrışma çeşitliliği ve farklılığı azaltma eğiliminde olacak ve bu bir gerekliliğe dönüşecektir.¹⁷ Baumann'ın ayrılmaz ikili olarak gördüğü küreselleşme ve yerelleşme parçalanma ve yabancılaşmaya neden olmaktadır.¹⁸ Bu yabancılaşma hem psikolojik duvarların hem de gerçek duvarların inşasını kolaylaştırmaktadır.

¹⁵ Kavram için Bkz. Neil Postman, **Televizyon Öldüren Eğlence**.

¹⁶Zigmunt Baumann, **Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları**, Çeviren: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları 2010, s.43.

¹⁷ A.g.e., Baumann, s.126

¹⁸A.g.e., Baumann, s.126

1962 yılında ilk kez Kanadalı sosyolog Marshall McLuhan tarafından kullanılan küresel köy kavramı Soğuk Savaş sonrası dönemde karşılık bulmaya başlamıştır. Teknolojinin de gelişimi ile birlikte dünya elektronik ve dijital çağını yaşıyor, küresel toplum bir anda aynı köyün insanlarına dönüşüyordu. Bu hareket küreselleşme hareketi olarak benimsenmiş ve devlet dışı aktörlerin hegemonyasında ilerlemiştir. Küreselleşmenin taşıyıcısı devletler olmadığı gibi devletler küreselleşmenin getirdiği sınırsızlığa karşı duvarlar örmeye başlamıştır. Egemen ulus devletlerin küresel siyasi ilişkilerin alanını belirleyememesi ya da bu alana etki eden devlet aşırı güçleri tekeline alamaması sonucu çareyi bu düzende bir aktör olarak kalabilmek için sınırlarına duvarlar örmekte buluyor.¹⁹ Wendt'e göre devletlerin takındığı bu tutum onların egemenliklerinin zayıfladığının bir göstergesi iken inşa edilen duvarların dünyanın zengin bölgelerini fakir bölgelerden ayıran ekonomik bir araç olarak yorumlamaktadır. Dünyanın dört bir yanında yükselen duvarlar her ne kadar devletlerin egemenliğinin altını aşındırsa da sınırları belli olan güvenli bir devlet havası yaratırlar.

Bu çerçevede Thomas Friedman'ın "Dünya Düzdür" adlı eseri küresel dünyayı anlamamızı sağlayan yapıtlardan biridir. Friedman'ın dünyanın düzleştiricileri olarak öne sürdüğü ilk olay Berlin Duvarı'nın yıkılmasıdır. "*Duvarlar aşağı, pencereler yukarı*"²⁰ mottosu ile tanımladığı pencere ise Deniz Ülke Arıboğan'ın belirttiği üzere Windows'tan başka bir şey değildir.²¹ Teknolojinin Windows ile birlikte sınırlarda engel tanımayacağını düşünen Friedman, Kolomb'un dünya yuvarlaktır keşfine karşı dünyanın düz olduğu tezini ortaya atmıştır. Çünkü fikir sermayesinin Amerikalı tasarımcıları, Asyalı üreticiler ve Hintli yazılımcılar sayesinde dünyanın bir ucundan bir ucuna rahatlıkla taşınabildiğini ve artık daha özgür olduğunu belirtiyordu. Yani küresel rekabet sahası düzeltiliyor aynı düzeye getiriliyor, dünya düzleşiyordu.²²

¹⁹ Wendy Brown, **Yükselen Duvarlar, Zayıflayan Egemenlik**, Metis Yayınları, Ekim 2011.

²⁰ Orijinal ifadesi "he walls came down and windows came up".

²¹ A.g.e., Arıboğan, Duvar, s.53

²² Thomas L. Friedman, **Dünya Düzdür: Yirmi Birinci Yüzyılın Kısa Tarihi**, Çeviren: Levent Cinemre, 7.baskı, Boyner Yayınları, 2012, s.18

Friedman’a göre politika ve terörizm engel olmazsa dünyanın düzleşmesi refah ve yenilikler çağının başlangıcı olacaktır. Ancak sadece bilgisayar yazılımcıları, sağlık çalışanları ya da tasarımcılar, eğitimciler bir araya gelmeyecek bundan terörist şebekelerde yararlanabilecektir. Bu da devletlerin güvenlikleştirme politikalarının küresel köyün sınırlarını çizebileceğine ve özgürlüklerin siber alanlarda dahi kısıtlanabileceği ve denetlenebileceği anlamına gelmektedir.²³

Friedman, küreselleşme tarihinin başlangıç yılı olarak 1492 yılını almıştır. Devletlerin ve hükümetlerin duvarları yıkarak küresel entegrasyona giden yolu açtığını söylemektedir. İkinci çağ yani “küreselleşme 2.0” olarak gördüğü çağ 1800’lerde başlar ve 2000’li yıllarda sona erer. İlk çağın dünyayı büyük boydan orta boya indirdiğini ikinci çağın ise orta boydan küçük boya indirdiğini belirtir yani dünya Friedman’a göre gittikçe küçülmektedir. Bu bağlamda küreselleşme 3.0’de rekabet ve işbirliği yapmak, bireylerin yarattığı yeni güçtür.²⁴ Böylece duvarsız ve her yere ulaşılabilir dünya tahayyülü kurmuş ve eklemiştir: “*güven olmadan duvarsız bir dünya mümkün değildir.*”²⁵ Çünkü her ilişki güvene dayalıdır. Herhangi bir yere gittiğimizde terör saldırısına uğranılmayacağının bilinmesi güven ile ilgilidir. Toplumlar ne kadar terör gibi güvenlik sorunları ile karşılaşarsa o kadar fazla sınırlarına duvarlar örüp, sınırdaki tellerine elektrik yüklerler.

Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sisteme yeni katılan devletler ile birlikte dünya sathında 26.000 km’lik yeni bir sınır hattı ortaya çıkmıştır. Böylece sınır kavramı tekrar güncellenmiştir. Sınırlar oluşturulmaya başladığı andan itibaren toplumsal kimlikler de belirlenmeye başlamıştır. 20.yüzyılın sonları ve 21.yüzyılın başları bu açıdan sınırların kalın çizildiği döneme şahitlik etmiştir. Ayrıca 20.yüzyıl savaşları ulus-devletler arasında olurken 21.yüzyıl savaşları etnik, mezhepsel çatışmalar düzeyinde olmuştur. Berlin Duvarı yıkılmıştır fakat aradan geçen on yıl ve sonrasında yaşanan 11 Eylül saldırısı hükümetlere tekrardan sınırlardaki duvarların önemini hatırlatmıştır. Aynı zaman da duvarların koruyuculuğunu

²³ A.g.e. s.20.

²⁴ A.g.e,Friedman, s.27

²⁵ A.g.e, s.371.

tekrardan gündeme taşımıştır. Karşımıza çıkan bu yeni dünya düzeni Huntington tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

*“Yeni dünyada mücadelenin esas kaynağı öncelikle ideolojik ve ekonomik olmayacak. Beşeriyet arasındaki büyük bölünmeler ve hakim mücadele kaynağı kültürel olacak. Milli devletler dünyadaki hadiselerin yine en güçlü aktörleri olacak fakat, global politikanın asıl mücadeleleri farklı medeniyetlere mensup grup ve milletler arasında meydana gelecek. Medeniyetlerin çatışması global politikaya hakim olacak. Medeniyetler arasındaki fay hatları geleceğin muharebe hatlarını teşkil edecek. Medeniyetler arasındaki mücadele, modern dünyadaki mücadelenin evriminde nihai safha olacak.”*²⁶

Huntington dünyadaki kutuplaşmanın dinler ve etnik gruplar arasında olacağını düşünmektedir.²⁷ Çünkü 11 Eylül ile birlikte küresel çatışma düzleminde devletlerin elinde hayali bir düşman imgesi oluşmuştur. Ulus-devlet anlayışı gitgide devlet-ulus anlayışına dönüşmektedir. Devletler küreselleşme karşılığında vatandaşlarını da yanlarına alarak makbul vatandaşlar oluşturmaktaydılar. Küreselleşme toplumları birleştireceği yerde farklılıkların farkına varılmasına sebep olmuş ve yabancı düşmanlığını, ırkçılığı körükleyerek zamanla totaliter rejimlerin yükselmesine yol açmıştır. Bu durum toplumsal gerilemeyi de beraberinde getirmiştir. Çağımızın önemli psikiyatristlerinden Murray Bowen hayali bir tehdide karşı “kronik bir endişe” halinde yaşamayı toplumsal gerilemenin başlıca nedeni olarak görmektedir. Buna karşılık toplumsal ilerleme ise toplumların alınan kararlara karşı rasyonel tepkiler vermesi ile sağlanabilir.²⁸ Duvarlar da toplumsal gerilemenin en açık göstergesini oluşturmaktadır. Ayrıca her devletin vatandaşının çok aşına olduğu, içine doğduğumuz, büyüdüğümüz, eğitimini aldığımız, hizmet verdiğimiz ve hizmet aldığımız toprakların sınır ve bariyerleri aynı zamanda birer hapishane olabilirler.²⁹

Güçlenen sınıraşırı örgütlerin bu süreçte konumu ne olmuştur peki? Sivil toplumun da desteğini alarak küresel bir toplumun mümkün olduğuna inanıldığı gibi bazı devlet dışı aktörler ortaya çıkan krizleri yönetmekte etkisiz kalmıştır.

²⁶ Samuel Huntington, **Medeniyetler Çatışması**, Vadi Yayınları 10.basım, 2006, s.23.

²⁷ A.g.e., Huntington, s.26

²⁸ A.g.e., Arıboğan, s.44

²⁹ Iain Chambers, **Göç, Kültür, Kimlik**, Ayrıntı Yayınları, 2014, s.13.

Birleşmiş Milletler, Uluslararası Para Fonu, Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Bankası gibi aktörler pek çok trajedi karşısında sessiz kalmıştır.³⁰

Sonuç olarak uluslararası örgütler de göstermektedir ki lider ülkelerin ulusal çıkarları kritik meselelerde herkesin benimseyebileceği kararlar almaktan oldukça uzaktır. *“Değişim en çok değişime hazırlıksız yakalananlar için zordur. Değişim, değişime ayak uyduramayanlar için de zordur. Ama değişim doğaldır, yeni bir şey değildir ve önemlidir.”*³¹ Ayak uydurulamayan değişimin sonucu gerilemedir. Geri kalmışlık hissi insanları umutsuzluğa sevk edebilir. Terör eylemlerini gerçekleştiren insanlara bakıldığında bu insanların bazılarının gayet iyi eğitim almış kişiler olduğu görülür ancak günün sonunda maalesef bu eylemleri gerçekleştirirler. Geçmişte yaşanan aşağılanma duygusu ve saygının eksikliği terörün ana nedenlerinden biri olarak görülür.³² Bu yüzden günümüzde eksiklik betondan duvarlar ile giderilmeye çalışılmaktadır.

3.1.2.Güvensizliğe ve İnsanlara Karşı Duvarlar

*“Eğer köprü mimarları, duvarcı ustalarını yenemezse, ‘geleceğimiz’ bu duvarların ardında inşa edilecek.”*³³

Birinci Dünya Savaşı’nın bütün savaflara son veren bir savaş olarak tanımlanması gibi Berlin Duvarı’nın yıkılışı da bütün duvarların yıkılmasının simgesi olarak görülmüştür. 1961 yılında dikenli tel olarak örülmeye başlayan sonrasında ise işe çelik ve tuğlanın katılması ile bir ülkeyi ikiye bölen 46 km uzunluğunda 3.6 metre yükseklikte “Utanç Duvarı” olarak karşımızda belirmiştir.³⁴ Berlin Duvarı daha sonraları araçların geçemeyeceği çukurları ve çivili yol tuzaklarını da barındırmasından kaynaklı ölüm şeridi olarak da adlandırılmıştır.³⁵ Duvar artık romanlara, filmlere konu olmuş sadece Alman halkını değil tüm dünya halklarının

³⁰ A.g.e., Ian Goldin, akt.Arıboğan, Divided Nations : Why Global Governance is Falling and What We Can Do About it, Oxford University Press, 2013, s.2.

³¹ A.g.e., Friedman, s.30.

³² A.g.e., s.377.

³³ Deniz Ülke Arıboğan, **Duvar**, İnkılap Yayınevi, 2018, s.27

³⁴ <https://www.gzt.com/jurnalist/29-yil-once-bugun-yikilan-utanc-duvari-3462672>

³⁵ Cem Yıldırım, “Soğuk Savaşın Simgesi Berlin Duvarı ve Sinemadaki Yansıması,” OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt 10, Volume:16, Sayı:32, Aralık 2020, s.5178.

ayrılığının bir simgesi haline gelmiştir. Duvarı geçmeye çalışırken 200'ün üzerinde insan hayatını kaybetmiştir. 20.yy Berlin Duvarı'nın yıkılması ile özgürlüklerin artacağı, sınırların belirsizleşeceği ve hatta tarihin sonu tezi ile adlandırıldığı gibi 21.yy otoriter/totaliter rejimlerin yükselişte olduğu yüzyıl olarak adlandırılmaya başlayacağı öngörülebilen bir durum değildi. Duvarların yıkıldığı yüzyıl olarak görülen 20.yy sonunda tekrar “*duvar korur*” anlayışına dönüşmüştür. Sınırları olmayan bir dünya hayal olduğu gibi sınırlar artık ideolojik kutuplaşmanın somutlaşmış hali olarak karşımıza durmaktadır. Dünya sadece devletlerin insanlarını gözetleyebildiği koca bir hapishane olma yolunda hızla ilerlemektedir.

Yetmişten fazla ülkede yükselen duvarların yarattığı ideolojik katkı ile birlikte karşımıza yeni dünya düzeni çıkmıştır. Devletler daha da otoriterleşmekte çünkü dışarıdan her an bir saldırıya uğranılacak korkusunu kendi toplumlarına da empoze etmektedirler. Sürdürülebilir korkuda sürdürülebilir otoriteyi sağlamaktadır. Duvarlarında korumaya çalıştığı aslında bu merkezi otoritenin kendisidir.

İnsanlığın yaşamı ile duvarların dönüşümü arasında paralellik vardır. Bir duvar inşa edilmeye başlanıldığından itibaren duvarın dışarısını da öteki olarak inşa etmeye başlarsınız. Dışarda ne bırakılırsa belli bir zaman sonra o düşmana dönüşür. Çünkü insan, politik bir varlık olarak tanımlandığından beri düşman imgesine ihtiyaç duymuştur. Bu bağlamda güvenlik de insanlık tarihinden itibaren ortaya çıkmıştır. Duvarda güvenlikçi ortamın sembolize edilmiş halinin göstergesidir. Bu açıdan duvar sadece kimliğimizi belli etmez aynı zamanda nereye ait olduğumuzu da belirtir.

Günümüzde dünya sathında anti-demokratikleşme süreci vardır. İnsanlar da istikrar ve güven arayışına girmişlerdir. Küreselleşme bireysel özgürlükler üzerineydi ama günümüzde duvarlar ile birlikte vatandaşın özgürlükleri, vatandaşın hakları ve doğal olarak vatandaşın sorumlulukları ön plana çıkmıştır. Vatandaşın sorumluluklarının ön plana çıkması makbul vatandaş tanımının oluşturulması demektir. Yani her devlet kendisi için görevlerinin bilincinde vatandaşlar oluşturacaktır.

Duvarlar ve şehir surları, binlerce yıldır insanlığı koruyan barınağı çevrelemektedir. Arkeolojik bulgular, ilk kent mimarisinin dikdörtgen şeklinde

planlanlanmış evlerin, avlular etrafında bitişik olarak sıralanmış bir modele göre şekillendiği göstermektedir. İnsan uygarlığının en eski kalıntılarından olan Göbeklitepe’de aynı korumayı görmek mümkündür. Bölgenin gizemi hala çözülememesine rağmen ortadaki dikilitaşların çevresi bir duvarla örülmüştür.³⁶ Bu duvarlar savunma hattının ilk örneklerini oluşturmaktadır. Duvarlar bir korkunun varlığında yansıtmaktadırlar. İçeridekilerin ve dışarıdakilerin kimlik özelliklerini gösterdiği gibi aidiyet duygusunu da yansıtır. Duvarlar bu açıdan sadece geçişleri durduran, kısıtlayan güvenlik politikalarından ibaret değildir.

Duvarlar, Doğu-Batı ayrımının da farklı bir yansımasını oluşturmaktadırlar. Arıboğan, duvarların ikinci işlevinin Rusya’nın askeri ve coğrafi yayılmacılığına karşı durmak olduğunu söyler. Eski SSCB, yeni NATO toprağı olan ülkelerin aidiyetlerini belirginleştirmeleri duvar örülmesi ile olmaktadır. Rus askeri gücünün bu duvarları aşmasının çok da zor olmayacağı bilinmesine rağmen duvarlar sınır hatları üzerinden AB’ye ve ABD’ye aidiyetlerini bu şekilde göstermiş olurlar.³⁷

3.2.Geçmişten Günümüze Duvarlar

3.2.1.Dünyanın En Uzun Savunma Duvarı: Çin Seddi

Sınır duvarlarının ilk kez Mezopotamya’da görüldüğü tahmin edilmektedir. Bilinen en eski sınır duvarlarından birinin ise Çin Seddi olduğu iddia edilmektedir.³⁸ Çin, 14.yüzyıla kadar hiçbir zaman ne kendisine kafa tutacak bir ülke ile komşu olmuş ne de böyle bir ülkenin oluşabileceğini düşünmemiştir. Çin’de savaşlar genelde iç savaş niteliğinde olmuştur.³⁹ Çin Seddi’nin 3000 kilometre uzunluğunda, altı metre yüksekliğinde, Kuzeyden gelen Çin üzerine yapılan Türklerin ve Moğolların aralıksız seferlerini durdurmak amacıyla yapıldığı iddia edilmektedir. Her ne kadar bu duvarın savunma amaçlı yapıldığı iddia edilse de kaynaklara bakıldığında tek nedenin bu olmadığı görülmektedir. Örülen duvarların arkasında yatan neden her zaman siyasi bir zeminde ilerlememektedir. Ancak askeri nedenler gerekçe

³⁶ A.g.e., Arıboğan, s.16

³⁷ A.g.e, s.25-26

³⁸ Leyla Tüylü, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2019, Carl Schmitt’ in Nomos Düşüncesi Ve Modern Sınır Duvarlarının Meşruiyet Temelleri, s.84.

³⁹ Henry Kissinger, Diplomasi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Mart 2000, 2.b, s.25-26.

oluşturmaktadır. Bu nedenlerden birisi de Çinlilerin göçebe uluslarla arasına sınır çizme arzusudur.

Ayrıca Çin Seddi'nin yapılışında da bir milyondan fazla insanın çalıştığını hatta bazı suçlu insanların suçlarını çalışarak ödediği iddia edilmektedir. Bu suçlu insanların kaçmasını engellemek için 300.000 kadar askerin görevlendirildiği bilinmektedir. Daha önceden de bilindiği gibi duvarlar sadece dışarıdan içeriye girişi engellememekte aynı zamanda içeriden dışarıya çıkışı da engellemektedir. Buna verilebilen en iyi örneklerden biri yine Çin Seddi'nin inşa süreci oluşturmaktadır. Ch'in hanedanlığı döneminde uygulanan sert yasalardan, vergilerin çok yüksek olmasından ve insanlık dışı çalışma koşullarından kaçmak isteyen halk Hun topraklarına geçmek istese de en büyük engel olan duvar yani Çin Seddi engeline takılmışlardır.⁴⁰ Görüldüğü üzere yüzyıllar öncesinde olduğu gibi şimdi de sınır duvarları tehlikelere karşı koruyan ya da cezalandırma aracı olarak başvuru alan ilk politik araçlardır.

3.2.2.Berlin Duvarı

Berlin Duvarı 1961 yılında inşa edildiğinde kenti ikiye bölen çok katmanlı bir sınır tahkimatı olarak görülmüştür. Berlin Duvarı'nın inşa edilmesinin ardında yatan neden günümüz sebeplerinden oldukça farklıdır. Günümüzde güvenlik kavramı ön plana çıkarken Berlin Duvarı'nda Çin Seddi'nde olduğu gibi göç kavramı karşımıza çıkar. Duvar, Doğu Almanya vatandaşlarının Batı Almanya'ya kaçmasını engellemek için inşa edilmiştir. Çünkü duvarın inşasından önce, 1949 ve 1961 yılları arasında Batı Bloku tarafından yönetilen batı bölgelerine iki buçuk milyon göç yaşanmıştır.⁴¹ Federal Almanya adını verdikleri bölgenin yönetimi Batı Bloğu olarak bilinen ABD, İngiltere ve Fransa'nın eline geçerken, Doğu Bloku olarak bilinen Alman Demokratik Cumhuriyeti ise SSCB'nin yönetimine geçmiştir. Böylece tarih boyunca yapılan duvarlar arasında aynı kültür ve nesli ayıran tek duvar olarak Berlin Duvarı adını tarihe yazmıştır. Duvarın temiz ve pürüzsüz bir yüzeye

⁴⁰ Bülent Okay, "Çin Seddi'nin Yapılışı Hakkında Değişik Bir Görüş", s.145-158

⁴¹ Yıldız Aydın, "Doğu Alman Yazınında Göç ve Sürgün," Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences Sayı/Number 57, Aralık/December 2016, 27-32.

sahip olması konusunda dahi Doğu Almanya oldukça hassas davranmıştır çünkü Batı Almanya'ya acımasız ve niteliksiz görüntüsünü bu duvar vasıtası ile anlatabilmektedir. Fakat Batı Almanya pürüzsüz duvarları görürken Doğu Almanya tarafında dikenli tellerden yapılmış bir iç duvar bulunmaktadır. Bu elektrikli tellere dokunulduğu zaman en yakın karargaha sinyal gitmekte ve Doğu Almanya'da Batı Almanya tarafına geçiş yani göç engellenebilmektedir. Bu güvenlik noktalarında da 300'den fazla gözetleme kulesi bulunmaktayken günümüze üç tanesi kalmış ve onların da yeri değiştirilmiştir. 1989 yılında Doğu Bloku ülkelerindeki siyasi çalkantılar artmaya başlamış ve bu olaylar Doğu Almanya'ya da yansımıştır. 1989 yılı sonbaharında artan ayaklanmalar ve binlerce insanın hükümet reformlarını kınaması sonucunda 9 Kasım 1989 günü hükümet vatandaşlarının Batı Almanya'ya serbestçe geçiş yapabilecekleri belirtilmiş ve duvar resmi işlevini kaybetmiştir.⁴²

Berlin Duvarı'nın yıkılışı sırasında ve sonrasında duvardan izler kalmalı mı kalmamalı konusunda tartışmalar yaşanmıştır.⁴³ Tartışmaların kabul gören düşüncesinin ise kentsel gelişim ve tarihi koruma konusunda sorumlu senatör Volker Hassemer, 1995 yılında yaptığı açıklamada;

“Yeniden geri dönüş olasılığına karşı durmak için bu deliliğin kanıtlarını korumak bizim görevimizdir. Kısa bir süre sonra hiç kimse böyle bir şeyin büyük bir şehrin ortasına konulduğuna inanmayabilir. Bu nedenle bu korkunç yapının kalıntılarını sürekli bir tanık olarak korumalıyız” sözlerinde görebiliriz.⁴⁴

Günümüzde Berlin Duvarı'nın yıkılmasının üzerinden otuz yıl geçmesine rağmen Almanya'nın Doğu ve Batı ekonomik olarak farkların olduğunu söylemek gerekmektedir.

⁴²<https://www.dw.com/tr/berlinduvar%C4%B1n%C4%B1ny%C4%B1k%C4%B1ld%C4%B1%C4%9F%C4%B1-g%C3%BCn/a-51175977>, ET:13.04.2020.

⁴³Ayşe Ceren Bilge, Kanay Güler, “Berlin Duvarı: Utanç Duvarı'ndan Anıta,” mimar.ist, Dört Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi, Yıl:16, Sayı: 56, Yaz 2016, s.57-65.

⁴⁴A.g.e., Bilge, Güler, s.61

3.2.3.Göçmenler, Mülteciler ve Güvenlik

Soğuk Savaş'ın bitimini takiben uluslararası ilişkiler disiplininde birçok farklı alanda değişim olduğu gibi güvenlik kavramı da yeniden tanımlanma gereği hissetmiş ve bu çalışmanın diğer kısımlarında da sıkça değinildiği gibi kavramın sınırları geleneksel kapsamından çıkarak genişlemiştir. Göç de bu tanım içerisinde bir tehdit olarak kendine yer bulmuş ve güvenlik kavramı ile en çok kesiştiği dönem olarak literatürde çalışmalara konu olmuştur.⁴⁵

Göçmenlerin doğum oranlarının daha yüksek olması ulusal kimliğe zarar verecek algısı yaratılarak ulusal söylemde göçmen karşıtlığı ekonomik kaygılar üzerinden de yürütülmektedir. Seçim söylemleri gençlerimizin geleceği mi yoksa göçmenler mi şeklinde sloganlar üzerine kurulmuştur. Çok kültürlülüğün hakim olduğu İsveç'te dahil olmak üzere göçmen karşıtlığı güvenlik kaygılar temelli kamuoyuna yansıtılmaktadır. Ekonomik kaygıların nedeni çok açıktır. Göçmenlerin kayıt dışı çalıştırılmasının ülkenin işsizliğini arttıracak ve ücretleri düşürecek endişesi vardır. Bu nedenle kültürel çeşitliliğin ülkenin sermayesi üzerinde olumsuz etkileri olacağına yönelik iddialar ortaya atılmıştır.⁴⁶

Ulusal güvenlik teması artık göç üzerinden şekillenmeye başlamış, yabancı veya göçmen kavramları “terörist” kavramıyla aynı frekansta duyulmuştur. Ancak burada bir ayrım olduğunu gözlemlemek mümkün. Bu ayrım göçmenlerin nereden geldiğine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. AB ülkelerinden gelen göçmenler ile üçüncü dünya ülkelerinden gelen göçmenlere yönelik söylem ve ton farklılığı kendini bu noktada belli etmektedir.⁴⁷ Göç karşıtlığı belirli güvenlik temaları üzerinden yürümektedir. İnsan prototipine bağlı olarak nefret söylemleri görülmekte ya da görülmemektedir. Göçün nereden, nasıl geldiği göçmenlerin ve mültecilerin uyruğu kadar önemlidir.

⁴⁵Nazif Mandacı, Gökay Özerim, “Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa’da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 10, Sayı 39 Güz 2013, s. 105-130.

⁴⁶ A.g.e., s.113.

⁴⁷ A.g.e., s.123.

Dünyanın neredeyse her coğrafyasında göçler gözlenmektedir. Tarihsel olarak göçler incelendiğinde insanlar farklı motivasyonlar ile rotalarını refah seviyeleri yüksek olan bölgelere doğru yönlendirmektedirler. Özellikle Soğuk Savaş sonrası çok kutuplu bu yeni dünya düzeninde etnik çatışmalar ve terör sayesinde oluşan güvensizlik ortamında uluslararası göç ve insan hareketliliği de daha sık gözlenmiştir. Günümüzde karşılaşılan göç hareketlerinin arkasında yatan neden geçmişe oranla çok daha karmaşıktır.⁴⁸ Göç hareketliliğinin üç farklı güvenlik boyutu olduğu söylenmektedir. Göç hareketinin gerçekleştiği ülkeye ekonomik ve kültürel anlamda pozitif katkı sağlayabileceği gibi göçü gerçekleştiren insan topluluğu ile kimlik uyumsuzluğu, ötekileştirme gibi sorunlar da yaşanabilir. Bu bağlamda göçün getirebileceği negatif katkı boyutu devlet ile toplum arasında göç bir güvenlik sorunu olarak görülecektir.⁴⁹ Bu güvenlik boyutunun karşılığı yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve dışlayıcı kültür olacaktır. Çünkü göçmenler ve mülteciler ulusallığa bir tehdit olarak görülmektedir.

Slavoj Žižek, “İnsan Yüzlü Teröristler” adlı makalesinde çok sayıda terör örneği verir ve bunların çoğunu göçmenlik ve ırkçılık gibi kavramlar ile birlikte değerlendirir. Žižek’in verdiği örneklerden biri, yardımcı pilotluğunu yaptığı bir Fransız uçağını, uçakta bulunan 150 kişi ile birlikte kendisinin de öldüren Andreas Lubitz’e aittir. Lubitz’in herhangi bir siyasi/ideolojik bir örgüt üyeliği yoktur. Çevresi tarafından modern, çalışkan ve liberal bir adam olarak tanıtılmıştır. Bu nedenle Lubitz’in uçağı neden düşürdüğü sorusu psikolojik sorunlar ve depresyonla açıklanmıştır. Žižek, sorunun göçmenlikte ya da İslam’da olmadığını herkesin kendi toplumuna yakından bakması gerektiğini söyler ve genç insanların neden teröre yöneldiğini anlaşılmasının zorunlu olduğunu belirtir. İnsanların hüsrana uğramış arzularını şiddete dönüştürdüklerini ve bu sayede bir nefret platformunun ortaya çıktığına vurgu yapar.⁵⁰

⁴⁸ Ebru Canan-Sokullu, “Mülteciler ve Güvenlik”, Güvenlik Yazıları Serisi, No.30, Ekim 2019, s.2, https://trguvenlikportali.com/wpcontent/uploads/2019/11/MultecilerveGuvenlik_EbruCananSokullu_v.1.pdf.

⁴⁹ A.g.e., s.4

⁵⁰ Slavoj Žižek, “İnsan Yüzlü Teröristler”, Çeviren: Barış Engin Aksoy, **Son Gerisayım: Avrupa, Mülteciler ve Sol**, (s.213-230), Metis Yayınları, Kasım 2020, s.220-221.

2016 yılı itibari ile içinde savaş ve şiddet nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan insan sayısı 40 milyon 300 bin kişidir. Bu sayı azımsanacak bir sayı olmamasının yanı sıra Türkiye'nin yarısını oluşturmaktadır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği 2016 yılına göre Türkiye'nin dünya genelinde en fazla sığınmacı kabul eden ülkelerin başında geldiğini açıklamıştır. Türkiye'de dört milyon mülteci ve sığınmacının 3.6 milyonu Suriye vatandaşı iken 330.000'e yakın mülteci ve sığınmacının da başka ülkelerin vatandaşı olduğu bilinmektedir.⁵¹ İsrail, Rusya ve ABD'de ise Suriyeli mülteci bulunmamaktadır. Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteci statüsüne koyulan insanlar için uygulanan politikalar siyasi gündem ile birlikte değişim göstermiştir. Savaşların ve çatışmaların arttığı bu dönemde uluslararası göçmenlerin sayısının Birleşmiş Milletler verilerine göre son 20 yıldaki hızıyla artmaya devam ederse 2050 yılında 405 milyona ulaşacağı iddia edilmektedir.⁵²

Görüldüğü gibi tarihin her döneminde yasal göçler her zaman yapılmıştır. Yasadışı göçler ise özellikle son yıllarda savaşların, sınır ötesi hareketlerin yapılması ile artmıştır. Tüm dünyada olduğu gibi yasadışı göçler yüzünden sığınmacılar ve göçmenler illegal yapıların, terör örgütlerinin ve insan kaçakçılarının eline düşmektedir. Sığınmacıların ülke sınırlarından geçerken sınır güvenliğini atlattıktan sonra sığınmacı mı, kaçakçı mı yoksa terörist mi ayrımını yapabilmek de kolay olmamaktadır. Bu karmaşık durum neticesinde sığınmacılara yönelik bakış açısında bu minvalde şekillenmektedir. Türkiye bu karmaşık durumla 2011 yılı sonrası tekrardan karşılaşmıştır. Daha önceden var olan mülteci politikalarında tekrar değişiklik ve düzenlemeler yapma gereği duymuştur. Türkiye'nin çıkardığı 6458 sayılı Kanun'un 61. maddesi mülteciyi şu şekilde tanımlamaktadır:

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da hissettiği korku sonucu ülkesine dönemeyen

⁵¹ <<https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>>, ET:17.02.2021.

⁵² https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf
ET:17.04.2020.

yabancıya veya vatansız kişiye gerekli araştırmalar yapıldıktan sonra mülteci statüsü verilir."⁵³

Kanundan da anlaşılacağı üzere Türkiye sadece Avrupa ülkesi vatandaşları mülteci statüsünde kabul etmektedir. Suriye ve Avrupa ülkeleri haricindeki insanlar hukukten mülteci statüsünde değil "*şartlı mülteci*" statüsünde kabul edileceklerdir. Basında yer alan yanlış bilgilerden biri budur. Bu nedenle Türkiye'ye Suriye'den gelen vatandaşların mülteci statüsü olmadığı söylenebilir. Mülteci, göçmen, sığınmacı gibi kavramlar farklı anlamlar içerse de birbirinin yerine kullanılabilmektedir. Bu nedenle çalışmanın göç ile ilişkisini kurulduğu kısımların ve bölümlerin daha iyi anlaşılabilmesi için bu kavramların açıklanmasında fayda vardır. Göçmenler, bir ülkeden başka bir ülkeye ekonomik veya sosyal nedenlerle göç eden kişilere verilen isimdir. Mülteciler ise ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba üyeliği ya da siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından korktuğu için ülkesini terk etmek zorunda kalan kişidir. Mülteci ya da göçmenlik talepleri kabul edilmeyen kişiler veya resmi süreci devam eden kişiler ise sığınmacı olarak adlandırılmaktadırlar.⁵⁴

Türkiye'nin Suriyelilere yaklaşımı oldukça önemlidir. Tezin yazıldığı dönem içerisinde ve öncesinde kayıtlara geçen pek çok olay yaşanmıştır. Göçmenler ve mülteciler genellikle Edward Said'in de belirttiği gibi "*kesintili bir var olma*"⁵⁵ hali ile yaşamaktadırlar ya da Stuart Hall'ın söylediği gibi göç, tek yönlü bir yolculuktur.⁵⁶ Ancak Suriyelilere yönelik "onları topraklarımızda istemiyoruz" düşüncesi gittikçe yayılmaktadır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki Suriyelilerin bir kısmı ülkesindeki savaş bittikten sonra ülkesine dönmeyeceklerdir. Türkiye'deki daha iyi yaşam koşulları ülkelerine dönmelerini sağlayacaktır. Bu durumda kamuoyu bu düşüncüyü benimsemeli ve politikalar ona göre şekillendirilmelidir. Politikalar ise kısa vadeli değil orta ve uzun vadeli şeklinde olmalıdır. Şu an da Türkiye'nin

⁵³ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>, madde 61.

⁵⁴ Cengiz Başak, "Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenler," Sonsöz Gazetecilik Matbaacılık ve Reklamcılık, Ankara 2011, s.21.

⁵⁵ A.g.e., Chambers, s.13.

⁵⁶ A.g.e., s.23

Suriye sınırında 911 km'lik bir sınır duvarı vardır. Bu uzunluk Türkiye sınırının üçte birini oluşturmaktadır.⁵⁷

3.2.4.Psikolojik Duvarlar

Özellikle terör eylemlerinin Avrupa'ya sıçraması ile birlikte Avrupa çok sert tavırlar almaya başlamış ve 13 Kasım 2015 tarihinde Paris'te gerçekleşen saldırı sonrasında bir mülteciye ait olan saldırganlardan birinin cesedinin yanında İslam Devleti faaliyetleri ile göçmenler arasında bağlantı kurulmasına neden olan bir Suriye pasaportunun bulunması mültecilere yönelik ön yargının artmasına neden olmuştur. ABD'deki valilerin yarısından fazlası, eyaletlerine Suriyeli mülteci kabul etmeyeceğini duyurarak bu krizi gündemde tutmuşlardır.⁵⁸ Bu düşmanca ve kötücül olmanın altında yatan psikoloji de mültecilerin psikolojisi kadar önemlidir. Herhangi bir saldırı yaşandığında ülkedeki yabancılardan kendilerini suçlu ve sorumlu hissetmesi asıl sorumluların gölgede kalmasını sağlayabilir ve halkın hesap sorulabilirliğini de ortadan kaldırmaktadır.

Küreselleşmenin yarattığı korku sadece Fransa gibi ülkeler ile sınır kalmamıştır. Pek çok ulus devlet küreselleşmenin getirdiği iletişim teknolojisinde hızlı değişimden, gönüllü ve zorunlu değişimlerden etkilenmiştir. Bugüne döndüğümüzde Avrupa'daki en kalabalık Müslüman topluluğu Fransa'da yaşamaktadır. Bu nedenle Fransa'da yaşanan saldırıların ardından topluluğa yönelik korku da artarak devam etmiştir. Günümüz dünyasında saf homojen bir toplum yaratmak bir hayaldir ve hayal olmalıdır çünkü veriler mülteci sayısının gittikçe artacağını gösterdiği gibi şu anda dünyada da her 122 kişiden birinin göçmen ya da mülteci olduğu bilinen bir gerçektir.⁵⁹

Bu durum bugünün küreselleşmiş dünyasında farklı yerlerdeki insanların çok hızlı bir biçimde iletişime geçmesini sağladığı için Vamık Volkan'ın ifadesi ile

⁵⁷ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150723_turkiye_sinir_guvenligi_10_soru,

ET:14.05.2020.

⁵⁸ Vamık Volkan, *Göçmenler ve Mülteciler: "Travma, Sürekli Yas, Önyargı ve Sınır Psikolojisi*, Pusula Yayınevi, 2017, s.14.

⁵⁹ A.g.e., Volkan, s.18.

büyük grup kimliklerini tehlikeye sokabilmektedir. İnsanların “*biz kimiz?*”⁶⁰ gibi bir soruya cevap verirken başka bir öteki üzerinden kendini tanımlaması ve o ötekiyi yok etmek ya da ondan korkma üzerine bir kimlik inşa etme çabasının anlaşılması üzerine gidilmesi gereken bir durumdur. Toplamları değıştiren etkenler insanların psikolojisini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Olumsuz etkiler neticesinde kararların çıkmaması ve barışçıl yöntemlerin rolünün keşfedilmesi gerekmektedir. Kamuoyunu etkileyebilecek güce sahip olan medya sektörü bu yöntemleri uygulama konusunda araç haline gelebilmektedir. Ancak medyada yer alan haberler korkuyu daha da etkin kılmakta ve hatta ileriki dönemlerde yapılacak seçimleri dahi etkilemektedir. Örneğin 2015 yılında gerçekleştirilen San Bernardino terör saldırısı sonucunda yapılan araştırmada IŞİD (Irak Şam İslam Devleti) ile bağlantı kurulması⁶¹ güvenlik ve göç korkusunu da arkasına alarak Fransa’da aşırı sağcı Ulusal Cephe’nin bütün partilerden daha fazla oy almasını sağlamıştır.

Vamık Volkan’ın “Göçmenler ve Mülteciler” adlı kitabında atıfta bulunduğu David Werman’a göre göçmenlerin ve mültecilerin vatan özlemi duygusu yavaş yavaş kaybolur ancak çoğunlukla tamamen yok olmaz. Bunun dışında mültecilerde hayatta kalma duygusunun verdiği bir suçluluk duygusu ile karşılaşmaktadır. Yetişkin göçmen ve mülteciler ise geride bıraktıkları ile bağlarını anımsama zorunluluğu hissetmektedirler. Göç, hem kayıpları hem de kazançları beraberinde getirir. Özellikle gençlerde ve ergenlerde yetişkinlere oranla farklı tepkiler görülmesine neden olur. Bilmedikleri yere yabancı kimliği ile gidilmesi onların yaşamlarını ikiye bölebilir ve araya duvar örülmesini neden olabilir.

Mülteciler kendilerini her zaman baskı altında hissederler ancak Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu’nun 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannemesi’nin 13. maddesine göre; “*Herkes, kendi ülkesi de dahil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine yeniden dönmek hakkına sahiptir.*”⁶² Günümüz dünyasında ise bu hakların tanınması bir yana mültecilerin ve sığınmacıların

⁶⁰ A.g.e., Volkan, s.19-20.

⁶¹ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151204_fbi_kaliforniya_sorusturma, ET:04.11.2020.

⁶² <<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/Insan-Haklari-Beyannamesi-1.pdf>>

hayatı gitgide daha da zorlaşmaktadır. Vamık Volkan mültecilerin mahcubiyetini şu cümleler ile ifade eder:

*“Bir mülteci, yurdundan ayrıldığı andan itibaren şu düşünceyi kanıtlamak için kendisini bilinçli ya da bilinçdışı bir baskı altında hisseder: “o, kendisini kabul eden ülkenin gösterdiği merhamete layıktır. Acil olarak benzeşme (asimilasyon) ve uyum sağlama (adaptasyon) ihtiyacı içinde yaşamaktadır. Terk etmeye zorlandığı ülkeye olan öfkesi, onu geçmişe dair pek çok parçayı reddetmeye ve baskılamaya yöneltmektedir. Geride tehlike içinde bıraktıkları için suçluluk hissetmektedir...”*⁶³

Bu etkenler birleşerek bireyin yeni bir ülke ve kültürle bütünleşmesine engel olur. Bu ayrımı yaratan faktörlerden biri de etnik kökenlerdir. Etnik köken ayrımcılığa ya da yabancı düşmanlığına maruz kalmanın altında yatan nedenlerden biridir. Etnik kökenler, “öteki”nin sürekli canlı tutulmasını sağlar. Etnik kelimesinin kökeni Yunancadır. Topluluk, insanlar ya da kabile anlamına gelmektedir. Çalışmada ulus kavramına da sıkça değinildiği için ikisinin arasındaki farkı birkaç cümle ile açıklama gerekmektedir. Ulus, içinde politik özerklik ve belirlenmiş sınırları olan yönetilecek ve yönetecek kurum ve kuruluşlara sahip gruplardır. Bir ulus birden fazla etnik grup içerebilir. Vamık Volkan’ın da söylediği gibi ulusların “büyük grup kimlikleri”⁶⁴ de çocukluktan itibaren öğretilmeye başlanır. Volkan, tüm yaşamları boyunca birbirlerini görmeyecek ya da hiç tanımayacak yüz binlerce ve milyonlarca kişinin paylaştığı benzerlik duygusu olarak büyük grup kimliğini tanımlar.⁶⁵

Çocukluktan itibaren bireysel kimliğin yanı sıra bir de etnik kimlik benimsenir. Bu kimlik içinde bulunduğumuz diğer grup üyelerini de kapsar. Volkan, bu durumu büyük bir çadıra benzetir. Çadırın direğini liderler oluşturur. Bu yüzden çadırı çökmekten koruması gereken de liderdir. Ancak liderler değişebilir, çadır bezi yaşamını sürdürmeye devam edecektir. Bu bağlamda lider çadırı olabildiğince homojen tutmak zorundadır. Çünkü amaç grup kimliğini korumaktır. Grup kimliğini korumanın iki yolu vardır: liderlerin travmaları ya da zaferleri hatırlatması buna

⁶³ Akt: Wangh, 1992, s.17, Vamık Volkan, **Göçmenler ve Mülteciler: “Travma, Sürekli Yas, Önyargı ve Sınır Psikolojisi”**, Pusula Yayınevi, 2017, s.30

⁶⁴ Bu kavram Vamık Volkan’a ait bir kavramdır.

⁶⁵ Doc.Dr. Bengi Semerci ile Prof. Dr. Vamık Volkan’ın Röportajı, bkz. Bireysel Kimlikten Ulusal Kimliğe, 2006.

örnektir. O günün koşullarına ve politik kaygılarına bağlı olarak hangisinin seçileceği değişmektedir.⁶⁶

Liderler de toplumlar gibi “yeni gelenler”den korkarlar. Büyük grubun çadır brandası yırtılacak ya da değişim istenilen yönde olmayacak diye tedirginlik tüm topluma hakim olmaya başlar. Bu korku dile de yansır mülteci krizi, mülteci akını olarak görülür. Böylece psikolojik olarak sığınmacıların ya da mültecilerin “bizden biri” olmadığı izlenimi yaratılır. Çünkü insanlar arasındaki sınırlar harita üzerinde varolan sınırlardan ya da dağların, ovaların çizdiği doğal sınırlardan oluşmamaktadır. En önemli sınır, yüz binlerce hatta milyonlarca insan tarafından paylaşılan *büyük grup kimliğinin* psikolojik sınırıdır. Bu psikolojik duvara en güzel örneği İsrail ve Mısır arasındaki sorunların yıkılması için adım atan Enver Sedat dile getirmiştir:

“Başka bir duvar daha var. Bu duvar, aramızda psikolojik bir engel; bir şüphe engeli; hareketsiz, eylemsiz ve kararsız bir halüsinasyon engeli; her olay ve ifadenin çarpıtılmış ve aşınmış yorumuna dayalı bir engel oluşturuyor. Resmi açıklamalarda ifade ettiğim ve bütün sorunların yüzde 70’ini oluşturduğunu söylediğim, işte bu psikolojik engeldir.”⁶⁷

Yukarıda Enver Sedat’ın kendi cümleleri ile de ifade ettiği gibi fiziksel sınırlar ve duvarlar psikolojik engellere dönüşmektedir. Psikolojik sınırlar ise çoğu zaman fiziksel duvarların oluşmasına neden olmaktadır. Yukarıdaki örneğe bağlı kalarak gidecek olursak, Sedat’ın uzattığı zeytin dalını İsrail görmezden gelememiştir. İsraililerin büyük düşman olarak gördüğü Araplar barış söylemi ile gelmiş ve sembolik de olsa bir zafer kazanmışlardır. Bu olayın anlatılma nedeni barış söyleminin psikolojik engelleri aşma yolunda önemli bir adımı oluşturmasıdır.⁶⁸ Ancak Sedat’ın bu hareketi Batı dünyasında alkışla karşılansa da Arap dünyası bu hareketi bir ihanet olarak yorumlamıştır. Psikolojik bariyerler ile yine karşılaşmıştır. Böylece hiç bitmeyen ve sürekli birbirine eklenen çemberler dizisi oluşmaktadır.

⁶⁶ Vamık Volkan, “Politik Psikoloji Seminerleri: Kimlik Adına Katillik”, Bahçeşehir Üniversitesi, 24-28 Eylül 2007, İstanbul.

⁶⁷ A.g.e., Volkan, s. 134.

⁶⁸ Deniz Ülke Arıboğan, “Politik Karar, Tutum ve Davranışlarımızı Bireyselden Toplumsala Uzanan Bir Yelpazede Anlama ve Açıklama Kılavuzu Olarak Politik Psikoloji,” Üsküdar University Journal of Social Sciences, Sayı:10, 2020, s.39-40.

Bugünün dünyasında önyargılıdır. Özellikle mültecilerin farklılık yaratacağı toplum içindeki kültürel ve etnik homojenliği bozacağı ya da ekonomik kaygıları artıracığı düşünüldüğünde stres ve kaygı daha çok artar. Böyle zamanlarda tarihsel kinler ve zaferler yeniden etkinleştirilir. Önyargılar psikolojik kaygıları tetikler ve bu durum fiziksel sınırlar boyunca, binlerce muhafızın, askerin görev yapmasına, törensel nöbet değişimlerine, sürekli izleme yapabilecek kameraların artırılmasına, koruma duvarlarının yükselmesine ve uzamasına neden olmaktadır.

Paylaşılan ön yargılar *büyük grup kimliği* adı altında alt kimliklerin korunmasına ve sürdürülmesine yardımcı olur. Bireysel psikolojimiz, hissettiklerimiz ve önyargılarımız büyük grup psikolojisini de etkilemektedir. Bu yüzden büyük grup kimlikleri “öteki” olarak gördükleri kimlikler tarafından kendi kimliklerinin “kırılmasından” korkarlar. Bu nedenle savunmacı bir davranış ile beraber devasa göçmen nüfusunu büyük bir tehdit olarak görürler. Mülteciler/sığınmacılar Avrupa siyasi sahnesinde yabancı olarak görülürler. Bu insanların mağduriyetleri vardır ancak travmalara maruz kalmış bu kişilere yarının faili olarak bakılır.⁶⁹ Bu yüzden duvarlar bilinçli bir uygulamanın ortaya konulmuş somut bir örneğini oluşturmanın yanı sıra bilinçdışı bir uygulamanın da ürünüdürler. Bu duruma örnek çalışmanın diğer kısımlarında verilmiştir ancak birkaç cümle ile tekrar değinmek gerekirse, Demir Perde ve Donald Trump “*make America great again*” (Amerika’yı Yeniden Harika Yap (MAGA)) sloganı ile birlikte sıkça dile getirdiği “*güzel duvar*” projesi sadece fiziksel sınırı oluşturmayacak psikolojik sınırları da tekrar inşa edecektir. Mülteci krizinin bu açıdan incelenmesi psikolojik yönlerinin de değerlendirilmesi konuyu daha iyi anlamak ve yorumlamak açısından önemlidir.

Psikolojik endişelerin giderilmesi güvenlik endişeleri konusunda da farklı bir alan açarak bu endişelerin giderilmesinde ve daha pragmatik önlemler alınmasını da sağlayacaktır. “*Savaşı bilen bütün insan türünü bilir.*” der, Proudhon. *Savaşa son vermek için onu anlamış olmak gereklidir.*”⁷⁰ Proudhon’un da dediği gibi duvarları yıkmak için önce neden inşa edildiğini anlamak gereklidir. Arkasında yatan

⁶⁹ Sverre Varvin, “Mültecilerin İnsanlıktan Uzaklaştırılması,” *Psikanaliz ve Göç: Gitmek mi Kalmak mı*, (s.64-91), Der: Nesli Keskinöz Bilen, İthaki Yayınları, 2018, s.65

⁷⁰ Deniz Ülke Arıboğan, *Terör: Korku Hali*, Profil Kitap.

psikolojik nedenlerin, korkunun göçmen ve mülteci korkusu mu yoksa terör korkusu mu olduğuna bakmak ikisi arasındaki ilişkiyi önce kurabilmek gerekmektedir. Bu bağlamda göçmenler ve mültecileri ülkelerinde istemeyen ve çok sert önlemler alan ve söylemler ile karşılık verilmesinin altında yatan nedenlerden biri de terör eylemleridir.

Terör kelimesinin kökenine bakmak gerekirse Latince “terrere”den geldiği bilinmektedir. Bu kavramın Fransız Devrimi ile beraber siyaset literatürüne girdiğinden bahsedilir ve 150 değişik terör tanımlamasından ancak beş ya da altı tanesinin elle tutulur nitelikte olduğu söylenebilir. Terörizm açıklanması zor bir kavramdır. Bu nedenle hangi olayın bir terör eylemi hangi olayın ise meşru bir direniş olduğu ayrımını yapmak ince bir sınırı oluşturabilir. Sınırın hangi tarafında durulduğu kişi ile ilgili farklı bilgiler verebilir. Kişisel zaaflar, inançlar, etnik kökenler, yaşam biçimleri, aidiyet duygusu bunları belirleyebilir. Genel bir tanım yapılmaya çalışılırsa çatışmacı bir sistemin ürünü olarak görülebilen ulusal ve uluslararası alanda sistemi yönlendirebilme yeteneği olanlara karşı kullanılabilen bir silah olarak yorumlanabilir.⁷¹ Terör kavramı hayatımızdaki yerini daha çok 11 Eylül sonrası almıştır.

11 Eylül sonrası hızla artan ve şehrin ortalarında patlayan bombaların neticesinde sınır güvenliği önlemleri hızla artmaya başlamıştır ancak sınıra duvar çekmek basit şekilde sadece terörizm ile açıklanamaz. Çalışmanın amacı terör saldırılarının sonuçlarını inkar etmek veya küçümsemek değildir. Terör saldırıları son derece korkunç eylemlerdir ve kınanmalıdır fakat çalışma bu olaylar neticesinde neden duvar gibi betondan bir önlem alındığı, neye karşı alındığı ve sınırlardaki yaşamları nasıl etkilediği ile ilgilidir. Çünkü terör eylemleri sonrası benzer dili kullanan devletler aynı önlemleri almaktadır. Duvar örmek kötülüğü yok etmek değil kötülüğü öteki olarak görülen diğer tarafa itmeyi sağlamaktadır. Burada Hobbes’un şu bakış açısını hatırlamakta yarar vardır: Thomas Hobbes, ölüm korkusunu insanları barışa yöneltten duygular arasında sayar. Hobbes’a göre, herkesin

⁷¹ Deniz Ülke Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna : Terörü Anlamak ve Anlamlandırmak**, Timaş Yayınları, 2003, s.14-21.

her şeye hakkı vardır. Bunu engelleyebilecek varlık ise devlettir. Yani Leviathan'dır.⁷² Kötülüğü engellemek de devlete düşmektedir.

Bu bağlamda güvenliği sağlamanın, korkuyu ortadan kaldırmanın tek yolu devlet otoritesinin gücünü göstermekten geçmektedir. Ancak bu noktada da terörden korkmanın yerini başka bir otoriteden korkmak alacaktır. Terörün, teröristlerin devlet otoritelerini güçlendirdiği sonucu şaşırtıcı değildir. Zira anarşi veya kaostansa baskıcı siyasal otoriteler daha tercih edilir görülmektedir. Ancak günümüz teknolojisi sayesinde baskı altındayken de insanlar seslerini duyurabilmektedir. Devletler de bu durumu bildiklerinden kendi lehlerine kullanmaya çalışmaktadırlar. Bunu psikolojik anlamda bireylerin kendini sürekli güvenlik tehditi altında hissetmesi ile sağlayabilmektedirler. Bu yüzden teknolojinin değişimi ile birlikte sınırların oynadığı rol de değişmeye başlamıştır ve istenmeyen insanların hareketlerini kısıtlayan ve engelleyen alanlara dönüşmüştür.

Duvarı inşa eden ve öte yanında kalan insanların kişi başına düşen milli gelirlerinde de ciddi farklar vardır. Berlin Duvarı'nın yıkılmasından bu yana duvar inşa eden ülkelerin kişi başına düşen milli geliri 14.067 dolarken duvarın diğer tarafında bu oran 2.801 dolardır. Bu durum teröre karşı inşa edilen duvarların güvenliğin dar bakış açısıyla incelenemeyeceğinin göstergesidir.⁷³ Fark sadece kişi başına düşen milli gelirden ibaret değildir.

Göçün güvenlikleştirilmesinde dilin de işlevi büyüktür. Örneğin İngilizce çit kelimesi kullanılırsa sınırda geçici bir güvenlik önlemi olduğu düşünülürken duvar ise kalıcılığı çağrıştırmaktadır. Sınır duvarlarının örülmesindeki nedenler farklı olsa da sınırın diğer tarafında kalanların medeniyetsiz görünüşleri ya da öyle yansıtılmalarında herhangi bir değişiklik görülmemektedir. Sınır alanları güvenlik gerekçeleri ve önlemleri nedeniyle evcilleştirilmemiş ya da evcilleştirilmesi gereken alanlar olarak görülmeye devam etmektedir. Kısa vadeli çözümler de kısa vadeli uygulamaları doğurmaktadır. Öteki üzerine kurulu olan duvarlar dışarıda kalan insanların olumsuzluğunu yansıtmaktadır. Özellikle içinde bulunduğunuz devlet

⁷² Yavuz Kılıç, "Hobbes, Locke ve Rousseau'da "Doğa Durumu" Düşüncesi," s.103

⁷³ A.g.e., Arıboğan, Tarihin Sonundan Barışın Sonuna : Terörü Anlamak ve Anlamlandırmak, s.28.

tarafından dahi istenmiyorsanız yani mülteci ya da sığınmacı statüsüne girmiş iseniz kavram olarak kötü-öteki olgusu ile de karşılaşılacaktır. Göçmenlerin tanıdığı, bildiği kültürden farklı şekillerde koparıldığını da ekler.⁷⁴ Bu süreçte onlara karşı “öteki dili” de inşa edilir. Bu sürgün dili göçmenlere ve mültecilere oraya ait olmadıklarını zaman zaman hatırlatmakla yükümlüdür.

Dışarıdan gelen yabancidan korkulmaktadır. Ancak bu korku yurtsuzlaştırmanın terör tehdidi ile içiçe geçmesinden kaynaklanmamaktadır. Göçmenlerin ve mültecilerin, kontrol edilmesinin zorluğuna duyulan inanç nedeniyle egemen devletin “egemenliğini” sorgulatabileceği, “bizi” “onlardan” koruyabildiniz mi sorusuna cevap veremeyebileceklerinden kaynaklanmaktadır. Homojen nüfusun bozulması arzu edilmemektedir. Bunlara ek olarak Avrupa’daki modern devletler 17. yüzyılın ortalarında ortaya çıktıklarından beri, halklar üzerindeki otoritelerini artırmışlardır. “Dışarıdan” gelebilecek herhangi bir grubun üzerinde hakimiyet kurabilmek ise zaman istemektedir. Modern Devlet sistemi ise sınırlandırılmış bölgelerde belli bir hakimiyet kurabilmekte ve kendini benimsetebilmektedir.

Aynı zamanda devletler bilmedikleri toplulukları tespit etmek, kontrol etmek ve vergilendirmek konusunda zorlanırlar. Her devlet sınırlarını çizer ve her bölgesini okunaklı hale getirmeye çalışır. Çizdiği sınırlar içerisinde homojen bir milleti oluşturmak ister. Bu homojenliğin dışında kalan bazı gruplar için ise belli ulusal ya da uluslararası kurumlar vardır. Bu kurumlar ulus-devletlerin yapmaları gerekenleri onlara hatırlatma işlevi de görürler.

Bu bağlamda pandemi döneminde mültecilere yönelik uluslararası kuruluşların ne kadar etkili olduğu yönüne kısaca değinilmesi gerekmektedir zira sınırların kapatılmasındaki ve duvarların işlerliğinin arkasındaki neden olarak sığınmacılar gösterilmektedir. Etkililiğin dayanağının uluslararası hukuku oluşturduğu bu sistemde, devletler kendi çıkarlarına hizmet etmediği zaman uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmemektedirler. Araştırmalara göre Covid-

⁷⁴ Nayla De Coster, “Öteki Dil: Göç, Kültür ve Dilin Kaybı Üzerine Birkaç Psikanalitik Düşünce”, **Psikanaliz ve Göç: Gitmek mi Kalmak mı**, (s.180-190), Der: Nesli Keskinöz Bilen, İthaki Yayınları, 2018, s.180-181.

19 pandemisi sırasında sığınmacılar ve mülteciler ile ilgili yükümlülükleri birçok devlet uygulamaktan kaçınmıştır.⁷⁵ Buna verilebilecek çok sayıda örnek bulunmaktadır. Örneğin Hollanda'nın sığınmacılar için kimlik belirleme, kayıt ve süreçlerini durdurma kararı, sığınmacılar için ABD'nin birden çok duruşmayı erteleme, içinde çocuklarında bulunduğu pek çok sığınmacının talebinin Meksika ile birlikte geri çevrilmesi örneklerin sadece bir kısmı oluşturur.⁷⁶

Bu vesile ile göçmenlerin durumunu daha detaylı anlayabilmek adına Avrupa Birliği (AB); Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Konseyi (CoE)'ne, GRPR (Global Refugee Protection Regime) için bakılan uluslararası kurumlar olmuştur. Avrupa Birliği, bölgedeki ülkeleri zorunlu olmayan seyahatlerin kısıtlanması gerektiğini bildirmiş ve Mart ayında sınırlar kapatılmıştır. Covid-19 kısıtlamaları kapsamında birçok sığınmacı İtalya'ya gönderilmek üzere Fransız nezaretinde gözetim altında tutulmuştur.⁷⁷ Uluslararası kuruluşların mülteciler için verdiği mücadele kesinlikle gözardı edilmemelidir. Devletlerin vatandaşları ve sığınmacılar arasındaki dengeleyici politikaları konusunda önemli roller oynamışlardır. Uluslararası Göç Örgütü (International Organization of Migration-IOM) ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nation High Commissioner for Refugee-UNHCR), mültecileri yeniden yerleştirme konusunun askıya alındığını ve yeni koronavirüse yakalanmamaları için önlemler alındığını duyurmuştur.⁷⁸

Genel olarak salgın sırasında devletlerin tutumu, uluslararası kurumların tavsiyelerine uyarak geçmiştir. Uluslararası kuruluşların bu dönemde diplomatik açıdan daha belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir. Özellikle küresel güç olarak tanımlanan devletler bile salgını gerekçe göstererek Sınır Devriyesi Ajanlarına sınır dışı etme yetkisi vermişlerdir. ABD yönetimindeki Trump salgın döneminde sınır

⁷⁵ Nihal Eminoglu, K. Onur Unutulmaz and M. Gökay Özerim, "International Society and Its Institutions in Refugee Protection during the COVID-19 Pandemic: Revisiting the Solidarism/Pluralism Debate in English School", Uluslararası İlişkiler, Advanced Online Publication, 07 January 2021, s.4

⁷⁶ A.g.e., s.7

⁷⁷ A.g.e., s.10

⁷⁸ A.g.e., s.10

kontrollerini daha da sıkılaştırmış ve Adalet Bakanlığı acil durumlarda birini süresiz olarak gözaltına almak dahil pek çok yetkiyi ajanlarına vermiştir.⁷⁹

Avrupa Birliği de Amerika'dan farksız davranmamıştır. Giray Sadık ve Ceren Kaya'nın AB'nin göç politikalarını inceledikleri çalışmasında bu konu detaylı şekilde incelenmiştir. Son yıllarda neredeyse tüm dünyayı etkileyen bir mülteci krizi vardır. Kendi ülkelerinden sosyal, ekonomik ve siyasi nedenler ile ayrılmak zorunda kalan sığınmacılar sınırlarındaki ülkelere ve Avrupa ülkelerine gitmek için pek çok yol katetmektedirler. Bu durum AB'ye üye ülkeleri de sürecin nasıl ele alınacağı ve göç ve sınır yönetiminin nasıl yapılacağı konusunu düşündürmüştür. Amerika'da olduğu gibi biyometrik veri toplamadan yüz tanımaya ve parmak izi taraması yapmaya kadar pek çok teknolojik aracın kullanılacağı ve yükseltileceği durum ile sonuçlanmıştır. Sığınma başvurularının fazlalığı AB'nin göçmen güvenliği politikasını tekrar gözden geçirmesine sebep olmuştur. AB'nin gözetim ve kontrol teknolojilerini artırması ve bilgi teknolojileri, Schengen Bilgi Sistemi (Schengen Information System-SIS), Visa Bilgi Sistemi (Visa Information System-VIS), Euradac gibi gözetim teknolojilerinin sınır duvarlarının yanında önemli bir işleve sahip olduklarını düşündürmektedir.⁸⁰

Bunun yanı sıra sığınmacıların bilgilerinin herkes tarafından kolaylıkla erişilebilir olduğu ve alınıp satılabilen veriler olması ne kadar etiktir sorusunu da sordurmaktadır. Bu teknolojilerin ve sınır duvarlarının temel insan haklarının kurucu norm ve ilkelerini kolaylıkla ihlal edebileceğini söylemek yanlış olmaz. AB ülkelerinin iç sınırlarının giderek kaldırılması için imzalanan Schengen Antlaşması da göç politikalarının gidişatını belirleyen faktörlerden biridir. Avrupa'da göçün güvenlikleştirilmesi için yapılan yorumlar sığınmacıların popülist bir söylem çerçevesi içinde terörist, suçlu, asimile edilemeyen insanlar olarak lanse edildiği görülmektedir. Sığınmacılara yönelik alınan bu önlemler de bu durumun bir tehlike olarak görüldüğünü destekler niteliktedir. Göçün güvenlikleştirilmesini anlamamız sınırlara örülen duvarları ve bunca teknolojinin bu iş için neden kullanıldığını

⁷⁹ A.g.e., s.16

⁸⁰ Giray Sadık and Ceren Kaya, "The Role of Surveillance Technologies in the Securitization of EU Migration Policies and Border Management", Uluslararası İlişkiler, Advanced Online Publication, 04 Ocak 2021, s.2.

anlamamıza olanak sağlayacağından oldukça önemlidir. Bu durumu sadece siyasi liderlerin söylemlerine bakarak analiz edemeyiz. Çünkü karmaşık teknolojiler, askeri teçhizatlar ve ajanlar da bir güvenlik tehdidine karşı savaşıyormuş imajını kolaylıkla yaratmaktadır.

Bu durumda güvenlik tehdidi sınırlardaki sığınmacılar olmaktadır. Profesyonel insanların bu tehdidi tanımlamaları sığınmacıların bir güvenlik tehdidi olarak görünmesini sağlamakta ve olayı sadece iç güvenlik ve sınır politikası meselesine dönüştürmektedir. Peki bilgi teknolojileri sistemleri hangi amaçla tasarlanmaktadır ve kullanım alanlarını ne oluşturmaktadır.⁸¹ AB, Schengen ile iç sınırlarının geçirgenliğini sağlarken Schengen Bilgi Sistemi ile Schengen bölgesinde istenmeyen üçüncü ülke vatandaşları için veri toplanmaktadır. 2013 yılında ise üye devletlerin isteği ile SIS II modeline geçilmiştir. Bu sistemde yeni teknolojilerden de yararlanacak şekilde biyometrik verileri depolayacak alana sahip olmak ve terörizm ile mücadeleyi etkin kılmak amaçlanmıştır. Burada tasarlanan teknoloji için siyasi hedeflerin gözardı edilerek yazıldığı iddia edilmiştir ve teknolojik imkanlar bu boyutta genişletilebildiği için bu kararların alındığı iddia edilmiştir.⁸²

AB'nin bir başka bilişim sistemi ise Eurodac'tır. Eurodac, Dublin yönetmenliğini uygulamak için kurulmuştur. Sistemin amacı bir sığınmacının, sığınmacı olarak başvurduğu ülkenin dışında başka bir ülkeye de başvuru yapıp yapmadığını öğrenebilmektir.⁸³ Eurodac sığınmacıların parmak izlerinin veri tabanını oluşturmaktadır. Bir sığınmacı AB'nin neresinde olursa olsun verileri Eurodac merkezine iletilir. 2003 yılında kurulan bu sistem sığınma başvurularını inceleme açısından ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Bu veriler AB üye devletlerinin kolluk kuvvetleri ile de belirli güvenlik önlemleri çerçevesinde gerektiğinde paylaşılmaktadır. Bu paylaşımların terörizmin önlenmesi gibi ciddi suçlar söz konusu olduğunda yapıldığı iddia edilmektedir.⁸⁴

⁸¹A.g.e., s.3-5.

⁸²A.g.e., s.6

⁸³ A.g.e., s.7

⁸⁴https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/identification-of-applicants_en, ET:17.01.2020

Bu teknolojik gelişmelerin kullanıldığı alanlar ile “*sorunların tanımlanmadan önce çözümlerin geliştirildiği*”⁸⁵ görülmüştür. Bu çözümlerin gözetim teknolojisi olduğunu söylenebilir. Bunun dışında bu teknoloji gittikçe daha meşru bir hal almaktadır. Mümkün olduğunca fazla veri toplayabilmenin haliyle daha fazla işe yaradığına inanılmaktadır. Bu uygulamalardan en dikkat çekenlerden bir tanesi Macaristan, Letonya ve Yunanistan havalimanlarındaki yapay zeka tabanlı yalan dedektörleridir.⁸⁶ Bu durum bazı analistlere göre temel haklarla ilgili etik kaygıları da içinde barındırmaktadır. Gözetim teknolojilerinin insan akışına etki ettiği söylenmektedir ancak göçmenlerin mahremiyet hakları konusunda etik endişeleri de barındırmaktadır. Bunun yanı sıra biyometrik veri tabanı yüzünden insanların din, ırk veya renk temelli ayrımcılığa uğrayabileceği ihtimalinin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Veritabanlarını şirketler tasarladığından bu endişe normaldir. Bu bağlamda diğer başlığı kimlik duvarları olacaktır.

3.2.5. Kimlik Duvarları

Bauman, kimlik sorununun refah devletinin yıkımı ve ona eşlik eden güvencesizlik ile doğru orantılı geliştiğini belirtir. “Ben ve öteki” arasındaki ilişkileri de en çok etkileyenin küreselleşme olduğunu söyler. Kimlikler havada salınıp durur ve bazıları kişilerin kendi tercihi iken bazıları sizin önünüze düşerek istesenez de istemesenez de karşılaşacağınız ve muhatap olacağınız bir hale bürünür. Bauman’a göre kişi birinci durumu ikinci duruma karşı korumak için uyanık olmak zorundadır. Çünkü diğer kimlikler size dayatılmıştır.⁸⁷ Kimlik meselesi değerlendirildiği zaman ilk başta yukarıda bahsedildiği gibi genel anlamda kimlikten bahsedilir daha sonra özel anlamda ulusal kimlik değerlendirme konusu olur. Bu aşamada da devlet aygıtı devreye girer.⁸⁸

Kimlik kartlarımız ve pasaportlarımız ise devletin vatandaşının kimliğini onayladığının bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum nedeniyle

⁸⁵ A.g.e., Sadık, Kaya, s.8

⁸⁶ A.g.e., s.9

⁸⁷ Zygmunt Bauman, **Kimlik (Benedotto Vecchi Tarafından Gerçekleştirilmiş Söyleşiler)**, Çeviren: Mesut Hazır, Heretik Basın Yayın, Ekim 2017, s.11-22.

⁸⁸ A.g.e., Bauman, s.31.

göçmenler ve mülteciler meselesine dikkatle tekrar bakılması gerekmektedir. Harari, pek çok farklı başlık altında farklı konulara değindiği “21.Yüzyıl İçin 21 Ders” adlı kitabında göçmenler ve mültecilere, teröre ve yükselen duvarlara da değinmiştir. Harari’ye göre Soğuk Savaş’tan sağ çıkan liberal anlatı dünyanın dört bir tarafında insanları yüzüstü bırakmakta ve güvenlik duvarlarının tekrar gün yüzüne çıkmasına sebep olmaktadır. 21.yüzyıl genel ayrımcılığın yerini kişisel ayrımcılığın aldığı ve hakikatin ne olduğunun kavranamadığı bir yüzyıl olarak tarihte yer edecek gibi görünmektedir.⁸⁹ Bu durum iletişimsizlikten de kaynaklanmaktadır.

Çokkültürlü bir toplum olduğunu iddia eden ABD’de ve Avustralya’da da durum farklı değildir. Zira çokkültürlülük tam olarak kültürel çoğulculuk ve milli entegrasyon arasındaki bir bağ değildir. Bunun ötesinde ortak değerlerinde var olduğu bir düşünce yapısında tanınma sorununu kapsamaktadır. Bununla beraber özel kimliklere saygı, vatandaşlık biçimleri ve aidiyet rejimlerine dair konularda açık bir tartışma yapılmalıdır.⁹⁰ Bauman, kimlik adlı eserinde 1994 yılında Berlin caddelerine asılan bir posterden bahsetmiştir. Posterdeki insan, tatilini Türkiye’de yapıyorken, arabasının Japon, pizzasının İtalyan olduğu, kahvenin Brezilya’dan geldiği, komşusunun ise bir yabancı olduğu yazılmaktadır. Burdan da görüleceği üzere küreselleşme devletlerin üzerine titredikleri ulus kimliklerini aşındırmaktadır. Bauman, kimliklerin savunma karşısında haykırılan bir savaş narasına benzetmiştir.⁹¹ Ancak şu an günümüzde ABD gibi uluslararası sistemi etkileyen ülkelerin küreselleşmeye inançlarını yitirmiş olduklarına da inanılmaktadır. Donald Trump, Amerika’nın temel bir küreselleşme görüşü belirleme ve geliştirme gibi bir amacının olmaması gerektiğini savunurken; insan haklarının, demokrasinin ve sosyal sorumluluğunun belirli sınırlar altında kalabileceğini de belirtmektedir. Bu nedenle sınırlara duvar örüp yabancılara karşı uygulanan bu hoşgörüsüzlüğe motivasyon bulabilir.⁹²

⁸⁹ Yuval Noah Harari, **21.Yüzyıl İçin 21 Ders**, Çeviren: Selin Siral, Kolektif Yayınları, Eylül 2018, s.22-65.

⁹⁰ Milena DoytCheva, **Çokkültürlülük**, İletişim Yayınları, 3.Baskı, 2016, İstanbul, s.41

⁹¹ A.g.e, Bauman, Kimlik... s.37-39, 94.

⁹² A.g.e, Harari, s.28.

Trump’a göre Amerika’nın eski “kusursuz” yabancıardan arınmış toplumuna dönmesi gerekiyordu. Bu durum ona göre eski günlerin nostaljisini tekrar yaşatmaktan geçmektedir. Teknolojinin bu denli ilerlediği ve sınırların geçişkenliğinin belirsizleştiği bu dönemde ise arzu edilen şey zordur. Lyndon B. Johnson 1964 yılında ABD seçimlerinde “*savaşma seviş*” sloganını kullanmıştı. Bu sloganın arkasında yatan neden televizyonda gösterime giren başarılı propagandasıydı. Reklam da küçük bir kız çocuğu elindeki papatyanın yapraklarını sayarak kopartıyor ama kız on dediğinde devreye metalik bir ses girip ekranı nükleer patlamanın ışığı sararak başkan adayı Johnson’ın sesi duyuluyordu⁹³: “*Önümüzde iki seçenek var. Ya Tanrı’nın tüm çocuklarının yaşayabileceği ya da karanlığa karışıp gidecek bir dünya yaratacağız. Ya birbirimizi seveceğiz ya da ölüp gideceğiz.*”⁹⁴

Johnson’ın bu söylemi günümüz Amerika’sını yansıtıyor gibi gözükmemektedir. ABD’de kimi partiler ve liderler ayrımcı politikalar uyguluyor ve ayrımcılık yaptıkları grupların kültürlerinde problem olduğunu belirtmektedirler. Örneğin Trump bir konuşmasında Meksika’dan gelen göçmenler için Meksika’nın ABD’ye suçlu gönderdiğini iddia ediyor ve elbette bazı insanların iyi insanlar olabileceğini düşünüyordu. Bu durum Trump’ın düşüncesine ve ön yargılarına bırakılamayacak bir olaydır.⁹⁵ Bu iddia temelsiz olsa da “*bir kısmı da iyi insandır*” diyerek aslında alınan önlemlerin bu iyi insanlara karşı olmadığını ancak suçluların yanında kolayca göz ardı edilebileceklerini açıkça belirtmektedir.

Göçmen karşıtı söylemlerinin nefret suçlarını da arttırdığı istatistiksel veriler ile açıklanmıştır. Günümüzde Avrupa’da ve genel olarak tüm dünyada aşırı sağ partilerin yükselişte olması ve seçim söylemlerini göçmen karşıtlığı üzerine kurmaları siyasal nedenlerden biri olarak gösterilebilir. Türkiye özelinde örnek vermemiz gerekirse Suriye’deki çatışmaların bir iç savaşa dönmesi sonucu ülkeye giren Suriye uyruklu insanların hem güvenlik kaygısı yaşamaları hem de o kaygının bir sebebi olarak görülmeleri önemlidir. Bunda ülkede 2015 ve 2017 yılları

⁹³ A.g.e, Harari, s.115.

⁹⁴ İzlemek için bkz. <<https://www.youtube.com/watch?v=riDyp1KfOU>>, ET:28.11.2020.

⁹⁵ <<https://tr.euronews.com/2016/08/04/trump-tan-hillary-e-esini-memnun-edemeyen-ulkesini-nasil-memnun-eder>>, (Çevrimiçi), ET:20.02.2021.

arasında yaşanan terör saldırılarının payı büyüktür. Bunun dışında Suriyeli sığınmacılara yönelik ön yargıların varlığı iki toplum arasında gerilimleri arttırmaktadır. Özellikle son dönemde Suriyeli sığınmacıların kendi toplumlarının bir vatan haini olduğu söyleminin artması “Arap etnik kimliğine” yönelik etnik ve dışlayıcı bir tutumunun da göstergesidir.⁹⁶

İstenmeyen insanlar olarak görülen Suriyeli sığınmacılar Avrupa’ya gitme hayali ile kaçak yolları tercih etmektedirler ve bu da beraberinde farklı güvenlik önlemlerinin alınmasını getirmektedir. Transit geçiş noktası olarak coğrafi konumu ile önem kazanmış Türkiye bu yüzden sınır ihlallerinin önüne geçebilmek için Suriye sınırının yanı sıra Yunanistan sınırına da 2012 yılında 12 km’lik bir duvar örmüştür. Bu duvarı, AB sınır güvenliği birimi olan Frontex’in Türk-Bulgar sınırına ördüğü duvar takip etmiştir.⁹⁷ Örülen duvarların Suriyeli sığınmacıları Yunan adalarına yönlendirmesi ile birlikte çok sayıda deniz kazası meydana gelmekte ve sığınmacılar hayatını kaybetmektedir.

Çok kültürlü yaşam söyleminin popülaritesini yitirdiği ve 11 Eylül eylemlerinden sonra artan göçmen karşıtlığı göç meselesini güvenlik boyutuyla ele almanın gerekli olduğunu göstermiştir. Çalışmanın ana konusu olan inşa edilen duvarların gerekçesine bakıldığında sürekli olarak karşılaşılan bir olgu olması neticesinde çalışmanın seyri bu yönde ilerlemiştir. Bu bağlamda göç meselesi çalışmanın ana odağından çıkmamaya özen gösterilerek detaylı şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bundan önceki kısmı göçmenlik, mültecilik ve sığınmacı meselelerini incelerken bundan sonraki kısmı ise somut olarak karşımızda duran altı ülkenin sınırlarına ördüğü duvarları inceleyecektir. Bundan sonraki kısım önceki başlıkların somutlaşmış halidir.

⁹⁶ Mithat Arman Karasu, “Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Kentlerde Neden Oldukları Güvenlik Riskleri,” Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 36, Sayı 2, 2018, s. 51-73.

⁹⁷ A.g.e., s.68.

4.Amerika’nın Sınır Güvenliği:Meksika Duvarı

Resim 1: Amerika’nın Meksika Sınırına Ördüğü Güvenlik Çitleri



Kaynak: http://usborderpatrol.com/Border_Patrol2000_2.htm

Son yıllarda Amerika’nın sınır güvenliğindeki harcamalarını ve işgücünü üç katından fazla arttırdığını ve savunmadaki bu büyümenin nedenlerinden birinin ülkedeki yasadışı göçlerin artmasından kaynaklı olduğu bilinmektedir. Duvarlarında günümüzde tekrar moda olması Amerika’nın da duvar ören ülkelerden bir olacağının sinyalini vermiştir. 2011’in Ekim ayında Amerika-Meksika sınırında sınırı tamamen çevreleyecek ve aşılmasını için bazı noktalarını elektrikle destekleyecek bir çitin örüleceğini taahhüt eden imzalar atılmıştır. Ölümcül çit olarak adlandırılan bu sınır duvarı Berlin Duvarı’nda alınan önlemlere benzetilmiştir. Berlin Duvarı’nı geçme yeteneği ile hayatta kalmak eşdeğer tutulmuştur. Aynı şey Amerika-Meksika arasına örülen duvarda da var. Duvarların varlığı düzen ve disiplinin var olduğunun garantisi imiş gibi sunulmaktadır. Ayrıca duvarlar insanların varlığının bir kanıtıdır. Uzaydan bakıldığında Çin Seddi’nin gözükmesi buna örnektir.⁹⁸

⁹⁸Costica Bradatan, “Scaling the ‘Wall in The Head’”, The Newyork Times, <<https://opinionator.blogs.nytimes.com/2011/11/27/scaling-the-wall-in-the-head/?searchResultPosition=1>> ET:18.02.2021.

Duvarlar sadece fiziksel oluşumlar olarak tarif edilmemelidir. Duvarlar aynı zamanda psikolojik olarak zihinlerimizde de vardır. Duvarların güvenlik için inşa edildiği söylene de aslanan duvarların güvende olma “duygusunu” hissettirmek için inşa edildiği gerçeğidir. Duvarlar dışarıda olanı barbar, vandal olarak yansıtmalarına rağmen gerçekte insanları endişeden, korkudan korumaktadır. Duvarlara sadece içerde kalan olarak bakılmamalıdır. Dışarıda kalan yani istenmeyen biri olarak duvarlara baktığımızda içeri girmeyi arzu edilir hale getiren betonlar olarak görülebilir. Duvarın örülmesi, paylaşılması istenmeyen şeylerin varlığının da kanıtı olduğundan içeri girmeyi daha çekici hale getirecektir. Duvarlar çeşitli nedenler ile inşa edilir farklı amaçlara hizmet ederler ama temelde yaptıkları şey aynıdır insanları ayırtırmak, insanların ve fikirlerin özgürce dolaşımını engellemek, tek tipliğin bozulmasının önüne geçmek.

Amerika’da örülen duvarda tüm bunlara örnek teşkil etmektedir. Ancak duvarın arkasında yatan neden olarak Amerika’nın sınır güvenliği üç başlık altında incelenmiştir. Teröre karşı savaş, uyuşturucuya karşı savaş ve son olarak belgesiz olarak sınırı geçmek isteyenlere karşı savaş. Tüm bunlar Amerikan vatandaşlarını güvende tutmak için duvar örüldüğünü göstermektedir ancak durum yukarıda da belirtildiği gibi insanlara güven duygusunu sadece hissettirmekten başka bir şey değildir.

“Savaş açtıkları” son grup ile göçmenlerin ve mültecilerin kastedildiği bilinen bir gerçektir. 11 Eylül’den sonra Amerika Birleşik Devletleri Sınır Devriyesi (United States Border Patrol-USBP), yirmi binden fazla acentenin dışında uçaklar, deniz taşıtları ve birçok farklı teknolojiyi içinde barındırdığı bir sistem ile sınırlarını korumaya çalıştığı görülmektedir. Bu saldırıdan sonra öfkesini sınır kapısına yönlendiren ABD sınırdan geçmeye çalışan herkesi potansiyel şüpheli olarak görmeye başlamıştır. Çünkü 11 Eylül saldırısı sonrasında 11 Eylül’ün tek sorumlusu Meksika sınırı imiş gibi davranıp yaklaşık 2100 mil yani 3.379.6224 km güney sınırı kapatılmıştır. Böylece sınırlardaki sorunların her biri güvenlik sorunu olmamasına rağmen artık her sorun ulusal mesele haline gelmeye başlamıştır. Trump’ın seçim kampanyasında da sıkça geçen bu duvar için Trump’a Pentagon bütçesinden 2.5

milyar doları veren karar ABD Yüksek Mahkemesi tarafından onaylanmıştır.⁹⁹ Amerikalıların çoğu yasadışı göçü engellemek için güney bölgesine sınır duvarı örülmesine karşı çıksa da Cumhuriyetçilerin onundan yedisi bu eylemi desteklemektedir.¹⁰⁰

Sınırdaki bu durumun güvenlik meselesi haline gelmesi önemlidir çünkü Amerika-Meksika sınırında halihazırda 14 milyon insan yaşamaktadır. Bu sayının 2030 yılına kadar 20 ila 25 milyon insana ulaşacağı tahmin edilmektedir. O dönem Afganistan ve Irak'ta sürdürdüğü yüksek yoğunluklu çatışmanın düşük yoğunluklu hali de Meksika sınırında yaşanmıştır. Böylece sınırlar “yumuşak savaş” bölgesi halini almıştır. Bölgenin durumunu bugünden bakıp anlamak için 1853 yılına gidilmesi gerekmektedir. Bu yıllarda ABD sınır çizgisi oluşturmuş hem de vatandaşlık görevini tanımlamıştır. 1993 ve 1994 yıllarında Meksika sınırına üç farklı operasyon düzenlemiştir. Bunlardan ilki Teksas, El Paso'daki Hold The Line (Durumu Korumak) operasyonu, ikincisi Arizona'daki güvenli koruma operasyonu, üçüncüsü de Kaliforniya'daki Gatekeeper (Bekçi) operasyonudur. Operasyonlar, söylemler ve çözümler federal kurumların olayı tehdit olarak algılamasına yol açarken sorunun da göç gibi algılamasına yol açmıştır. 11 Eylül'den sonra kurulan İç Güvenlik Bakanlığı'nda sınır güvenliğini gündeminin en üst sıralarına yerleştirmiştir. Bu durum göç ve terörizm arasında bir bağlantı kurulmasına da yol açmıştır.¹⁰¹

Sınırdaki yaşayan insanlar uyuşturucu kaçakçılığı ve insan kaçakçılığı arasında bağlantılar olduğunu ancak bu ikisi ile anılmanın üçüncüsüne oranla çok daha iyi olduğunu söylemektedirler. Üçüncü seçenek ise terör ile anılmaktır. Sınırdan kaçak geçenler Amerikan hükümetinin üçüncü durumla anıldığında gerçekten peşlerine düşeceklerini söylemektedirler.¹⁰²

⁹⁹ <<https://tr.sputniknews.com/abd/201907271039775813-abd-yuksek-mahkemesi-trump-duvarina-fon-onayi/>> ET:17.02.2020.

¹⁰⁰ <<https://www.cbsnews.com/news/where-americans-stand-on-immigration/>>, 31.05.2021.

¹⁰¹ Tony Payan, **The Three U.S.- Mexico Border Wars: Drugs, Immigration and Homeland Security**, Praeger Security International, 2006, p. xii

¹⁰² A.g.e., Payan, s.19-21.

2003 yılında Amerika’da Ulusal Güvenlik Bakanlığı kurulmuştur. USBP’nin Meksika ve Kanada ile Florida ve Porto Riko çevresindeki kıyı sularında 8000 mil boyunca Amerikan askeri uluslararası sınırdaki devriye gezmektedir. USBP’nin misyonu yazılardan da anlaşılacağı üzere tarihten bu yana yasadışı şekilde ülkeye yabancıların girmesini engellemektir. Bunun dışında 2019 yılında Pentagon’un 225 km’lik bir bölgeye dikenli tel örmesi için 1000 asker gönderileceği kaydedilmiştir.¹⁰³

USBP’nin birincil görevi, teröristlerin, kitle imha silahlarının, yasadışı göçlerin ve kaçakçıların ülkenin giriş noktalarında yakalamaktır fakat USBP’nin resmi rolü yoktur. Yani kişiler hakkında işlemi Gümrük ve Sınır Koruma (Customs and Border Protection-CBP) müfettişleri göç ve gümrük kurallarını uygulayarak yapar. Yasadışı göçlerin Amerika’nın kuzey sınırında ve güney sınırında farklılık gösterdiğini de belirtmek gerekir. Bunun nedeni her iki sınırda farklı coğrafyaların, iklimlerin ve sınır boylarının uzunluğudur. Amerika, bu göçlere ve kaçakçılığa yönelik ulusal stratejiler geliştirmiştir. Ulusal Stratejik Plan (National Strategic Plan-NPC) kendi içinde caydırma stratejisini de barındırmaktadır. Planın amacı ülkeye yasadışı giriş yapmış olan insanları ülke içinde tutuklamak yerine ABD Sınır Devriyesi ajanlarını sınırlara yerleştirmektir. Bu stratejinin kendi içinde ikiye ayrıldığını da söylemek mümkündür. Bu strateji, nükleer güce sahip olan ülkelerin Soğuk Savaş döneminde kullandığı bir yöntemdir ve iki vuruş kapasitesine sahiptir. İlk vuruş düşmanın hamlesini engellemek için ikinci vuruş ise rakibi silahlarını yok edebilecek düzeyde savaş riskini barındırmak üzerine kuruludur.¹⁰⁴ Soğuk Savaş döneminde de var olan anlayış en güçlü silahlara hem Amerika’nın hem de SSCB’nin sahip olmasının sonucunda savaşın sıcak çatışmaya dönüşmemesiydi. Benzeri taktiğin hala uygulandığını söylemek mümkün.

¹⁰³ <<https://tr.sputniknews.com/abd/201902231037833990-pentagon-meksika-siniri-bin-asker-daha-gonderiyor/>>, (Çevrimiçi), ET:24.12.2020.

¹⁰⁴ Emre Gündoğdu, Uluslararası İlişkilerde Caydırma Teorisi, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Marmara University Journal of Political Science, Cilt 4, Sayı 2, Eylül 2016, s.1-22.

Bu kısa bilgiyi verdikten sonra tekrar konumuza dönecek olursak; USBP, bunları gerçekleştirebilmek için stadyum ışıklarından sensörlere kadar teknolojinin bütün imkanlarından yararlanmıştır. 2000 yılından 2011 yılına kadar sınır güvenliğine yapılan harcamalar da %238 oranında artış görülmüştür.¹⁰⁵

ABD son verilere göre %20 oranında göç almaktadır.¹⁰⁶ Amerika'daki tutuklu sayısının artmasının nedenlerinden biri olarak görülen şey ülkeye yasadışı giren göçmen sayısının artmasıdır. Fakat bu artışın görünüşte artış olarak yorumlanması da mümkündür çünkü sınır devriyelerinin artması sonucu daha fazla tutuklama yapılmaktadır. Ya da her iki sebebinde aynı anda geçerli olabileceği unutulmamalıdır. Sınır devriyesi olarak bilinen güçler Amerika'nın güney sınırını dokuz bölgeye ayırarak gözlemler. Bu gözlemler Teksas beş, Kaliforniya'da iki, Arizona'da iki olmak üzere dokuz yerdedir. Sınırlardaki güvenlik güçleri her geçen yıl artarken oranlar oldukça çarpıcı şekilde yükselmektedir. Örneğin; 1992 yılında Güney sınırında 3.555 ajan varken 2000 yılında bu sayı %148 artmış ve 8580'e yükselmiştir.¹⁰⁷

Amerikan sınır devriyesinin kuzey kısmında da benzer uygulamalar geçerlidir. Amaç sınır ötesi terörist geçişini engellemek suç ve kaçakçılığın azaltılmasını sağlamaktır. Sınır güvenli 9/11 raporuna kuzey sınırındaki politika eksikliğinden kaynaklı olabileceğine odaklanmıştır. Hazırlanan raporda güneybatı sınırı ile kuzeybatı sınırına aynı yatırımın yapılmadığı söylenmiştir. Örneğin 1999 yılında Güneybatı sınırındaki kaynaklar iki katına çıkarılırken, Kuzeybatı sınırındaki ajanları ve kaynakları arttırma çalışmaları reddedilmiştir. Bunun nedeni kongrenin terörist saldırılarının aksine belgesiz göçe odaklanması olarak görülmüştür. Kuzey sınırı boyunca konuşlandırılan ajan sayısı 2001 mali yılında 340'ten 2010 mali yılında 2.069'a yükselmiştir. Bu, 2010 mali yılı itibarıyla sınır devriyesinin, güneybatı sınırının her milinde sekiz ajana kıyasla, kuzey sınırının her iki milinde kabaca bir ajan görevlendirdiği anlamına gelir.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Chad C. Haddal, **Border Security: The Role of The Border Patrol, Specialist in Immigration Policy**, Congressional Research Service, Ağustos 2010, s.1-7

¹⁰⁶ Taşkın Deniz, "Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye," TSA / YIL: 18 S: 1, Nisan 2014, s.184.

¹⁰⁷ A.g.e., Haddal, s.8-13.

¹⁰⁸ A.g.e., s.25

Houston Üniversitesi Göçmenlik Araştırmaları Merkezi, 1985 ve 1998 yılları arasında Kaliforniya, Arizona, New Mexico ve Teksas'taki yerel tıbbi araştırmacıların ofislerinden güneybatı sınırındaki yetkisiz göçmen ölümleri hakkında veri derlemiştir. 1985-1998 yılları arasında sınırlardaki göçmen ölümleri, 1999-2009 yılları arasına oranla daha az olmuştur.¹⁰⁹

ABD Hava Kuvvetleri'nde görev yapmış olan Brian Kolfage'in twittera yazdığı açıklamalarda önemlidir. Kolfage, twitter'dan yaptığı paylaşımında sınıra örülen duvar ile ilgili *"Tarih yazdık. İlk defa bir uluslararası sınır duvarı kitle fonlaması ile yapılıyor."* şeklinde bir durum değerlendirmesi yapmıştır.¹¹⁰ Duvar için başlatılan kampanyada daha önceden 22 milyon toplanmıştı. Meksika'ya duvarın inşa edilmesinde sıkça başvurulanan yöntemlerden biri nefret söylemleridir. Bu tarz söylemler artırılarak oradan gelecek olan kişilerin kaçakçı, terörist, uyuşturucu bağımlısı olabileceği izlenimi yaratılmaya çalışılmaktadır.

Özellikle küresel güç olarak tanımlanan devletler bile salgını gerekçe göstererek Sınır Devriyesi ajanlarına sınır dışı etme yetkisi dahi vermişlerdir. ABD yönetimindeki Trump salgın döneminde sınır kontrollerini daha da sıkılaştırmış ve Adalet Bakanlığı acil durumlarda birini süresiz olarak gözaltına almak dahil pek çok yetkiyi ajanlarına vermiştir.¹¹¹

Salgının olağanüstü koşulları da devletleri uluslararası hukuku askıya almaya itmiş ve devletler bu durumu salgına dayandırarak normalleştirmiştir. Mevcut koşullarda uluslararası toplum, uluslararası hukuku küresel bir halk sağlığı krizi sırasında kendi vatandaşlarının sağlığını korumanın daha önemli olduğu imajı yaratılmıştır. Önce ülke vatandaşları daha sonra mülteciler gelmiştir çünkü bu durumun denetimini yapabilecek kararlı bir üstün güç bulunmamaktadır.¹¹²

¹⁰⁹ A.g.e., s.24-27.

¹¹⁰ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48442508>, Erişim Tarihi: 30.09.2020.

¹¹¹ Nihal Eminoglu, K. Onur Unutulmaz ve M. Gökay Özerim, "International Society and Its Institutions in Refugee Protection during the COVID-19 Pandemic: Revisiting the Solidarity/Pluralism Debate in English School", Uluslararası İlişkiler Dergisi, Advanced Online Publication, 2021, s.16.

¹¹² A.g.e., s.8

Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki Amerika'daki başkanlık seçimlerinin ardından Başkan olan Joe Biden, Trump döneminde Meksika sınırına örülen duvara sağlanan fonların kesilmesini öngören bir kararname imzalamıştır.¹¹³ Önümüzdeki yıllarda bu durum dünyanın diğer yerlerine nasıl yansır kesin bir yorum yapılamaz ancak bu konuda bir adım atıldığı da gerçektir.

4.1.Nefret Söyleminin Meksika Sınır Duvarına Etkisi

Bu etkiyi anlayabilmek için önce nefret söylemi ve suçunun anlaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (Organization for Security and Co-operation in Europe-OSCE) tanımına bakılabilir.

“Mağdurun, mülkün ya da işlenen bir suçun hedefinin, gerçek veya hissedilen ırk, ulusal ya da etnik köken, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik, cinsel yönelim veya diğer benzer faktörlere dayalı olarak benzer özellikler taşıyan bir grupta gerçek ya da öyle algılanan bağı, bağlılığı, aidiyeti, desteği ya da üyeliği nedeniyle seçildiği, kişilere veya mala karşı suçları da kapsayacak şekilde işlenen her türlü suçtur.”¹¹⁴

Nefret suçlarının ilk tanımlaması halkının geniş bir kısmı göçmenlerden oluşan Amerika'da yapılmıştır. Nefret suçlarına yönelik tartışmaların ABD' de başlamasının nedeni olarak günümüzde de görülen ırkçılık ve ayrımcılıktır. Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre nefret suçu mağdurlarının %14'ü etnik kökenleri yüzünden ayrımcılığa uğramaktadırlar. Nefret suçlarını tetikleyen etkenlerden biri de medya ve siyasilerin söylemleridir. Örneğin Trump'ın Meksika' ya duvar örme söyleminden sonra Hispaniklere yönelik nefret suçlarında büyük bir artış yaşanmıştır. Amerika'da 1990 yılında federal düzeyde kabul ettiği Nefret Suçları İstatistik Yasası, dünyada bir ülkenin kabul ettiği ilk nefret suçları yasası olma özelliğini de taşımaktadır.

¹¹³<https://www.dw.com/tr/biden%C4%B1n-ilk-hedefi-trump%C4%B1n-tart%C4%B1%C5%9Fmal%C4%B1-kararlar%C4%B1-oldu/a-56291554>, (Çevrimiçi), ET:20.12.2020.

¹¹⁴Akt: Combating Hate Crimes in the OSCE Region, An Overview of Statistics, Legislation and National Initiatives, 2005, s.12, “Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl 10 Örnek”, Sosyal Değişim Derneği, Nisan 2010, s.6,

Ancak tüm bu yasalara rağmen nefret suçlarında bir azalma meydana gelmemiştir aksine Amerika’da yapılan araştırmada 917 tane nefret grubu belirlenmiştir. 2016’da ABD’deki büyük şehirlerde bildirilen nefret söylemi vakalarında iki basamaklı bir artış yaşandığı açıklanmıştır. Bu eğilimin 2017 yılında bu şekilde sürdüğü bilinmektedir. Saldırılardaki artışın büyük çoğunluğunu Müslümanlar ve LGBTİ gibi gruplar oluşturmuştur. SPLC (Southern Poverty Law Center)’nin yaptığı araştırmaya göre California, New York, Teksas ve Florida nefret suçlarının en yoğun olduğu eyaletler olarak açıklanmıştır.¹¹⁵

Sosyal medyanın da gücü kullanılarak “öteki” olarak adlandırılan gruplara yönelik nefret söylemleri daha görünür hale gelmiş ancak öfkenin de kontrol edilemediğini göstermiştir. Yine aynı vatandaşlık hakları örgütü 1600’den fazla aşırı sağcı hareketi takip ettiklerini belirtmiştir.¹¹⁶ Nefret söyleminin yukarıda ilk olarak Amerika’da ortaya çıktığını söylenmişti. 1986 yılında beyaz bir öğrenci grubunun siyah bir kişiye saldırması ile ortaya çıkan bu söylem günümüzde de önemini korumaktadır. Sosyal medyada bu söylemin gündemde tutulması da bu minvalde olaylar yaşandığında sessiz kalınmamasını sağlamaktadır.

Bu başlık için Amerika bazlı analiz yaparsak, ABD duvar metaforunun arkasına teröre karşı savaş, uyuşturucuya karşı savaş ve göçe karşı savaş anlayışını koymuştur. Göç günümüzde akademide ayrı bir inceleme alanı olarak yer alsa da dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır. Göçün kitlesel bir etkisi mevcuttur ve neoliberal ekonomik çıkarlar göçün varlığını destekleme eğilimindedir. Çünkü emeğin ucuz olması belgesiz işçileri daha çekici hale getirmektedir.¹¹⁷ Bu duruma en güzel örneği duvar inşaatını dahi Meksikalılara yaptıracaklarını söyleyen ve bunun için masraf olmayacak diyen Trump’ın söylemleri oluşturmaktadır.

¹¹⁵ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41023185>, ET:30.09.2020

¹¹⁶ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40922680>, ET:30.09.2020

¹¹⁷ Jason Ackleson, **Constructing Security on the U.S.-Mexico Border**, Department of Government, New Mexico State University, Political Geography 24 (2005) 165-184, s.167.

Donald Trump, ABD'nin başkanlık seçimlerini kazandığı günden itibaren ve hatta daha öncesindeki söylemlerinde de belirttiği üzere politikasını göçmen karşıtlığı üzerine kurmuş ve aslında seçimleri de kazandığına göre belli oranda da bu söylemleri Amerikan toplumu tarafından karşılık bulmuştur. ABD'ye göçmenlerin gelişini engellemek için Meksika Duvarı'nın inşasının hızlandırılmasını istemiş fakat kamuoyundan karşılık bulamamıştır. Cumhuriyetçi Parti ABD'nin göçmen politikasının revize edilmesi gerektiğini belirtmekte bu sorunun Amerikan halkı için güvenlik zaafiyeti yarattığını iddia etmektedir. Bu nedenle Amerika'nın sınır güvenliğine ayrıca önem vermesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Trump, Başkanlığa geldiği günden itibaren göçmenlere yönelik alınan önlemlerin sertleştirileceğini açıkça belirtmiştir. Söylemlerini göçmen karşıtlığı üzerinde yoğunlaştırmış sonrasında tek tek özellikler belirtmiştir. İslam dini üzerinden terör eylemleri gerçekleştiren gruplar en sık dillendirdiği konulardan biri olmuş ve sonrasında müslüman göçmenlere yönelik sıkı bir kontrol mekanizması oluşturacağını ilan etmişti. Bu kontrol mekanizmasında adı göçmenlerin dini özgürlükler, cinsiyet eşitliği ve eşcinsel hakları ile ne düşündüklerini belirten ideolojik testler olabileceğini de ifade etmiştir.¹¹⁸ Diğer hedefini ise Meksikalı göçmenler oluşturmuştur.

ABD-Meksika sınır duvarının farklı bölümleri vardır. Duvar uzandığı sınır boyunca sensörlerden güvenlik kameralarına kadar salt betonun yanı sıra sanal duvarlar da örülmüştür. ABD ve Meksika arasındaki sınır duvarı günümüz Trump söylemlerinden çok önceye dayanmaktadır. Bu projenin ilk kısmı “San Diego Bariyeri”dir. Yapımını da 1990 yılında ABD Sınır Devriyesi üstlenmiştir. 1990 yılında başlayan 1993 yılında son bulmuştur.¹¹⁹ Clinton yönetimi ilerleyen zamanda duvara takviye yapılması için sınır kapısı operasyonunu başlatmıştır. Bu operasyonun – Trump'ın da şu an da söylediği gibi- suç oranlarını azaltmak ve sınır geçişlerini sınırlandırmak amacıyla yapıldığını belirtmiştir. Trump seçmen kampanyasını bunun üzerine kurgulamış ve aynı zamanda kayıt dışı göçmenleri hedef alarak onları sınır

¹¹⁸ <<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37088383>>, (Çevrimiçi), ET:20.11.2020.

¹¹⁹ <<https://www.dw.com/tr/5-soruda-trump%C4%B1n-meksika-duvar%C4%B1-projesi/a-47021971>>, (Çevrimiçi), ET:10.12.2020.

dışı edeceğine dair açıklamalar yapmıştır. Meksika'dan gelen göçmenleri kötü adam olarak nitelemiştir.¹²⁰

Trump yönetimdeki pek çok göçmen, göçmenlik mahkemelerindeki kararlar sonuçlanana kadar Meksika'da kalmaya zorlanmışlardır. Sayısı 70.000 bulan bu insanlar cinsel saldırı, kaçırılma, gasp gibi tehditler ile karşı karşıya kalmışlardır. Biden yönetimi, Trump'ın politikası nedeniyle 25.000 kişinin hala sonuç beklediğini belirtmiştir.¹²¹ Biden yönetimiyle son zamanlarda göçmenlerin kademeli olarak girişine izin verilmeye başlandığı söylenebilir.

Meksikalı göçmen kavramını ise uyuşturucu, çete ve mafya kavramları ile özdeşleştirmek medyayı da kullanınca çok zor olmamıştır. Böylece Trump seçim vaatlerinden birini Meksikalı göçmenler sayesinde dile getirmiş Meksika-ABD duvarını yetersiz olduğunu yeni bir duvar örülmesi gerektiğini belirtmiştir. Duvarın maliyetinin ise Meksika tarafından karşılanması için çalışacağını söylemiş, Amerika'nın güney sınırlarının ancak bu şekilde korunabileceğini iddia etmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki kamuoyunda duvarın maliyetinin Meksikalılar tarafından karşılanacağına dair bir inanç yoktur. Bunun yanı sıra duvar inşaatının belli başlı şirketlere kazanç getirdiği de iddia edilmektedir.¹²²

Trump, 2018 yılında Meksika Duvarı'nın inşasına yönelik hazırladığı yasa tasarısını Amerikan Kongresi'ne sunmuş fakat geçirememiştir. Bunun üzerine Aralık 2018 tarihinden 25 Aralık 2019 tarihine kadar hükümeti kapatma yetkisini kullanmış ve bu şekilde meclise baskı yapabileceğini düşünmüştür. Bu olay ulusal ve uluslararası kamuoyunda göçmen sorununu tekrar gündeme getirmiş ve Trump muhalif basının hedefi olmuştur.¹²³ Muhalif basın siyasi mizah yönünü de kullanarak karikatürler ile Trump'ı eleştirmiştir. Son olarak Trump duvar için 5.7 milyon dolara ihtiyaç duyduğunu açıklamış fakat Covid-19 pandemisi nedeniyle zor durumda olan

¹²⁰ < <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37724257> >, ET:02.11.2020.

¹²¹ By Priscilla Alvarez, Josh Campbell and Julia Jones, CNN, Şubat 19, 2021, <<https://edition.cnn.com/2021/02/19/politics/immigration-us-mexico-border/index.html>> (Çevrimiçi), ET: 18.05.2021.

¹²² <https://edition.cnn.com/2018/12/23/politics/government-shutdown-impact-negotiations/index.html>, (Çevrimiçi), ET:20.05.2021.

¹²³ Mehmet Ozan Güleda, "Donald Trump'ın Göçmenlere Yönelik İnşa Edilmesi Planlanan Meksika Duvarı ve Propaganda Karikatürlerindeki Sunumu," Göç Araştırmaları Dergisi, Haziran 2019, 80-87.

Amerikan ekonomisinin daha da kötüleşmesi istenmediği için daha çok tartışılmıştır.¹²⁴

Sonuç olarak teröre karşı küresel savaştan kaynaklanan belirsizlik devletlerin farklı önlemler almasını gerektirmiştir. Bu önlemler metrelerce uzayan ve yükselen duvarlar olarak karşımıza çıksa da bu durum sadece terörizmin ve güvenliğin dar penceresi ile ele alınamamaktadır. Uluslararası sınırların işlevleri değişmiştir. Avrupa ve ABD’de Biyometrik Devlet kavramı ortaya çıkmıştır. Biyometrik devlet, güvensizlik halinin kronikleştiğini ve bireyin bedeninin güvenlikleştirileceği bir sistem yaratılması demektir.¹²⁵ Günümüzde yükselen duvarların sayısının 77 olduğu tahmin edilmektedir. Duvar inşasında da en büyük etkiyi pek çok güvenlik tartışmasında karşımıza çıktığı gibi 11 Eylül yapmıştır. Ortadoğu’da ise bu süreç Arap Baharı ile ortaya çıkmıştır.

Duvarlar, göçmen karşıtlığı sonucunda alınabilecek bir önlem olarak görülmüş ve görülmeye devam etmektedir. Amerika, nefret suçlarının yasal olmasının da etkisi ile bu suçların yaygın olarak görüldüğünün kanıtıdır. Nefret suçları duvarın örülmesi engellenmemiştir duvarın örülmesi için nefret suçu işlenmiştir. Meksika Duvarı’nın işlenmesinde bu sıkça görülmüştür. Duvarların fotoğrafları her başlık altında ilgili paragrafların altında verileceğinden her duvarın harita üzerinden bir fotoğrafının koyulması çalışmanın somutlaşması bakımından önemli görülmüştür. Bu bağlamda sınırdan bir fotoğraf;

¹²⁴ < <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46698056> > (Çevrimiçi), ET: 20.05.2021.

¹²⁵ A.g.e., Yeşiltaş, s.13.

Resim 2:Amerika ve Meksika Arasındaki Sınır Duvarının Harita Üzerindeki Görseli



Kaynak: https://ayrintidergi.com.tr/trumpin-buyuk-hikayesi-amerika-meksika-sinir-duvari/#_ftn9

5.Türkiye'nin Sınır Güvenliği, Göçler ve Duvar

Sınır duvarlarının inşasının Amerika'da Trump yönetimin başa geçmesi ile birlikte hız kazandığı söylenebilir. Özellikle 2011 yılı sonrasında Orta Doğu'da çıkan krizler neticesinde bölgeye sınırı olan ülkeler güvenlik önlemlerini arttırmaya başlamıştır. Bu ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye, Suriye'de çıkan iç savaş yüzünden dünyanın en uzun sınır duvarlarından birini örmüştür. Mülteci akınını engelleyebilmek de nedenleri arasındadır. Bu bağlamda başlık altında Türkiye'nin sınır güvenliği ile birlikte Hatay sınırına örülen Suriye Duvarı ve mülteciler konusu birlikte değerlendirilecektir. Bunlara ek olarak Türkiye ekonomisine yükü, sınırda ortaya çıkan sorunlar ve artan nefret suçlarının sınır duvarına etkisi ve kamuoyu tepkisi de incelenecektir.

Türkiye'nin sınır güvenliği sorunu Cumhuriyet tarihinden bu yana farklı yorumlanmış ve bunun sonucunda her dönemin tarihsel olayları ile birlikte farklı politikalar geliştirilmiştir. Sınır güvenliğini kısaca tanımlamamız gerekirse devletin bilgisi ve isteği dışında ülkeye bir şeyin girmemesi ve çıkmaması halidir. Sınır güvenliği sıkça bahsettiğimiz üzere insan, uyuşturucu, silah kaçakçılığı, teröristlerin

engellenmesi gibi önlemlerin alınmasının gerekliliği üzerinde durur ve bu önlemler devletlerin güvenlik güçlerince alınır.

Suriye'deki krizin derinleşmesi sonucunda Türkiye uluslararası alanda tarafsız ve güvenli bölge gibi alanların oluşturulmasını istemesine rağmen istekleri yanıt bulmamıştır. Bu nedenle Türkiye bireysel önlemler almaya başlamıştır. 2015 yılında Türkiye Suriyeli muhaliflerin eğitileceği eğit-donat anlaşmasını ABD ile imzalamıştır. Bölgenin güvenliğini tehdit eden bir başka faktör ise “yabancı terörist savaşçı gerçeğidir.” Birleşmiş Milletler Terörle Mücadele Komitesi, Suriye’de 30 bin yabancı terörist savaşçının bulunduğunu söylemiştir. Türkiye bu kişilerin ülkeye girişini engellediği gibi ülke içinde var olanları da sınır dışı etmiştir. Tüm bu sorunların üstesinden Türkiye’nin artan askeri teçhizatı ve güvenlik politikası ile gelinemeyeceği de görülmeye başlamıştır.¹²⁶

Hatay meselesi gibi sorunlar sınırı korumanın toprak bütünlüğü ile ilgili olduğunu gösterirken, 1980’li yıllar sonrası PKK terör örgütünün eylemlerini artırması ile birlikte sınırı korumak teröristlerin geçişini engellemek anlamına da gelmiştir. Günümüzde de Hatay, sınır güvenliğinin sağlanması bakımından kilit noktayı oluşturmaktadır. Yaşanan terör olaylarının artması Suriye sınırında alınan güvenlik önlemlerini de arttırmıştır. Hatay Valiliği sınıra örülen duvar ile ilgili yaptığı çalıştayda sınırlara verilen tepkinin sürekli olarak yenilenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bunun dışında 2011 yılında Suriye’de başlayan savaşa ve oradan gelen göçe karşı sınır güvenliği tedbirlerindeki değişikliklerin zorunlu olduğu belirtilmiştir.¹²⁷ Özellikle Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında mültecilerin genel toplamında bir artış yaşanmıştır. Şu an da beş ülke (Türkiye, Pakistan, Lübnan, İran ve Etiyopya) dünyadaki mültecilerin %33’üne ev sahipliği yapmaktadır. Her 10 mülteci den dokuzu gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır ve %1’i dahi üçüncü bir ülkede yerleşme konusunda kalıcı bir çözüme ulaşamamıştır. Bununla birlikte 2015 yılında sınırlardaki dikenli teller ve duvarlar yüzünden sınırı geçemeyip Akdeniz’de 3770 kişi hayatını kaybetmiştir. Türkiye’de sınır duvarına ev sahipliği yapan

¹²⁶ Nasrullah Uzman, “Türkiye’nin Sınır Güvenliği Açısından Suriyeli Sığınmacılar Meselesi”, Cilt 5 Sayı 15 Kış 2016, s.145

¹²⁷ <http://www.hatay.gov.tr/entegre-sinir-yonetimi-calistayi-hataydayapildi>, ET:16.05.2020.

lkelerden biridir ve bu duvar Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin ve Şırnak'tan geçmektedir. Buna ek olarak Suriye Duvarı 21.yüzyılın en pahalı inşaat projesidir.¹²⁸

Entegre Sınır Güvenlik Sistemi(ESGS) altında yapılan duvar İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülmekte ve 4 Milyar 283 bin lira maliyet öngörülmüştür. ESGS baēlamında Suriye Hududu Sınır Fiziki Güvenlik Sistemi'de geliştirilmiştir.¹²⁹ Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2018 yılında aıkladıēı "100 Günlük İcraat Programı"nın içerisinde de Ağrı, İēdir, İran sınırının da fiziki güvenlik ve aydınlatma çalışmalarının tamamlanması ngrlmş ve sınırın bu kısmına 18 km duvar ilave edilmesine karar verilmiştir.¹³⁰ Suriye Duvarı ise Hatay Valiliēi ve 2.Hudut Alay Komutanlıēı'nın kararı ile sınırda yer alan Reyhanlı'nın Bükülme Mahallesi karşısındaki Atme Kasabasına duvar örülmüştür.¹³¹

Türkiye'nin insan kaakılıēında da transit geçiş noktası olarak görülmesi sınır gvenliēi siyasetinde deēişiklikler yapılması gerektiēini göstermiştir. Ancak örülen duvar sadece geçiş yapmak isteyen sivillerin deēil bölge halkının yaşamını da etkilemiştir. Hatay Valiliēi'ne verilen ve Cumhurbaşkanı'na hitaben yazılan bir dilekçede 26 köylü duvarın tarımsal ve yerleşim alanı olarak kullandıkları topraklarda inşaa edildiēini söylemiştir.¹³²

Sınıra yakın bir köyden bir kadın kasabada çok fazla yabancı insan gördüklerini belirtmiş, bu insanların asker, jandarma, polis ve Ankara'dan gelen devlet memurları olduklarını söylemiştir. Kasabada herkes birbirini tanıdıēı için duvar inşaatı için gelen bu görevliler yadırganmakta ve insanları strese sokmaktadır. Baēka bir örnek ise duvarın bölgedeki insanlara istihdam saēlaması ile alakalıdır. Bölgede yapılan bir araştırmada yerel halktan kimsenin duvar inşaatında alışmadıēını iddia edilmektedir. Taşeron işçiler çalıştırılmıştır. Sınır duvarı milyonlarca lira maliyetle yapılırken sınırın inşaatında taşeron işçilerin çalıştırılması adaletsizliēi

¹²⁸ Arzu Güler, Mülteci Sorunu Ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme: Siyasi Gerçeklik ve Normatif Düzen İkilemi, Uluslararası İlişkiler, Cilt 13, Sayı 51, 2016, s.42.

¹²⁹ <https://www.milliyet.com.tr/gundem/suriye-sinirina-2-milyarlik-proje-2091340>, ET:16.05.2020.

¹³⁰ 100 Günlük İcraat Programı, 3 Aēustos 2018, s.19.

¹³¹ https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/suriye-sinirina-duvar,w_afGxmPIki5kPQw5KIAJw/7DSO-oawIE-NdSVL43pt5Q, ET:16.05.2020.

¹³² <https://www.karar.com/turkmenlerden-bestepeye-dilekce-duvari-bir-daha-dusunun-605106>, ET:16.05.2020.

göstermektedir. Sınır sakinlerinin ticaret hayatını da etkilediği söylenmektedir. Burada ticaretten kasıt çay, şeker, pirinç ve tütün gibi ürünlerdir. Ancak bu ticaretinde kaçakçılık olarak görüldüğünü söylemek mümkün. Tüm bunların dışında duvarın örülmesine olası bir Kürt devletinin kurulmasının önüne geçtiği için seven insanlar da vardır.¹³³

Türkiye kamuoyunda hükümetin duvar örmesine karşı güçlü bir kamuoyu tepkisi ile karşılaşmadığı söylenebilir. Yerel halk duvarın yapım sürecinde yaşamının zorluğundan bahsetmiştir. Gürültü, toz ve kirlilik halkın yaşamasını zorlaştırdığı sebzelerine de zarar vermiştir.¹³⁴ Sınırdaki gözlemlerin ve kontrollerin artması haliyle korku hissini beraberinde getirmiştir. Ayrıca sınır duvarının insan kaçakçılığını arttırdığı iddia edilmektedir.

Duvar politikasının sadece güvenlik gerekçesi ile yapılması insanların sosyolojik ve psikolojik anlamda nasıl etkilendiklerinin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Yapılan araştırmalar duvarın örülmesinin ekonomiye zarar verdiği, hedeflenen mülteci ve sığınmacı hareketliliği engellenmesine rağmen bölgedeki politik güvensizliğin giderilemediği yönündedir.¹³⁵ Türkiye'nin sınır güvenliği politikasında dönüm noktası olarak görülen olay Yunanistan'ın Meriç Nehri'ne duvar örmesi olmuştur. Türkiye'deki gazeteler Yunanistan'ın ördüğü duvar için ırkçılık suçlaması yaparken Türkiye'nin ördüğü duvar için böyle açıklamalar yapmamışlardır.¹³⁶

Türkiye, 2013 yılında Ceylanpınar ve Reyhanlı'da yaşanan bombalı saldırılar sonrasında Suriye sınırını geçici olarak kapatmış ve sınır güvenliğinde sorunlar olduğu iddia edilmiştir. Bu tarz terör eylemleri sonrasında hükümet 2014 yılında Fiziksel Sınır Güvenlik Projesi adını verdiği sınır duvarı inşasını duyurmuştur. Sınır duvarının inşası tek başına kamunun üstesinden gelebileceği bir proje değildir. İnşaatin yapımı sürecini

¹³³ Zerrin Aslan, Şule Can, Thomas M. Wilson, "Do Border Walls Work?: Security, Insecurity And Everyday Economy In The Turkish-Syrian Borderlands", Turkish Studies, 2020, s.11-13.

¹³⁴ A.g.e., s.14.

¹³⁵ A.g.e., s.2.

¹³⁶ <<https://www.ensonhaber.com/gundem/gocmen-karsiti-yunan-meric-nehri-hattina-duvar-oruyor>> , ET:17.04.2020.

Başbakanlığa bağlı Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) yürütmüştür. 2015 sonu itibari ile dönemin parasına göre 1.6 Milyar ABD Doları yapımına harcanmıştır.¹³⁷

2020 yılında Human Rights Watch adlı sivil toplum örgütünün insan hakları raporuna göre AB'nin mülteciler için verdiği fonlar ile askeri teçhizatların ve araçların alındığı bu sayede de mültecilerin hem Türkiye'ye hem de Avrupa'ya geçişinin engellenmek istediği iddia edilmektedir.¹³⁸ Duvarların devletin egemenlik iddiasını güçlendirmek olduğu iddia edilse de mülteciler ve sınır sakinleri için etkili bir güvenlik önlemi olarak görülmemektedirler. Çalışmanın bazı yerlerinde verilen hikaye örnekleri bunu destekler niteliktedir.

Türkiye'ye de resmi rakamlara göre 3.7 milyon Suriyeli'nin¹³⁹ göçü ülke politikasını etkilemiştir. Göç dediğimiz olgunun özellikle savaş sırasında ya da sonrasında yaşandığı tarihten bu yana gördüğümüz bir gerçektir. Bunun sonucunda hastalıklar, ölümler, kültürel çatışmaların yanı sıra güvenlik sorunları da ortaya çıkar. 19.yüzyılda ulus-devletler çağında göç olgusu daha çok kendini hissettirmeye başlamış ve bu dönemde ulusal sınırlar belirlenmiş ve yurttaş kim, yabancı kim ayrımı bu dönemde yapılmış, pasaport, vize gibi uygulamalar bu dönemde oluşturulmuştur.¹⁴⁰

¹³⁷ A.g.e., Aslan, Can, Wilson, s.9-10.

¹³⁸ <<https://theblacksea.eu/stories/milyarlik-sinirlar-tr/duvarin-ardinda/>> (Çevrimiçi), ET:17.04.2020.

¹³⁹ Human Rights Watch, World Report 2020, s.579

¹⁴⁰ Yılmaz Demirhanı, Seyfettin ASLAN, "Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi", Birey Ve Toplum Bahar 2015, Cilt 5, Sayı 9, s.25-30

Resim 3: Türkiye'nin Suriye'den Geçişleri Durdurmak İçin İnşa Ettiği Sınır Duvarı



Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/toki-suriye-sinirindaki-564-kilometrelik-guvenlik-duvarini-tamamladi-/1169975>

Türkiye Cumhuriyeti'nin güney komşusu olan Suriye ile kara sınırı Hatay'ın da Türkiye topraklarına katılması ile 877 km uzunluğa ulaşmıştır. Bu sınır Türkiye'nin toplam kara sınırının 1/3'üne ulaştığı için en uzun kara sınırı olan ülke de Suriye olmaktadır. Bu nedenle Türkiye ve Suriye arasındaki inişli çıkışlı ilişkiler, Türkiye'nin "açık kapı politikası" ve sığınmacılar meselesi Türkiye'nin sınır güvenliğinin değerlendirilmesini gerektirmektedir. Türkiye'nin Suriye ile arasında Şırnak hariç 13 sınır kapısı vardır. Bunlardan on tanesi faal şekilde çalışmaktadır. Sığınmacılar tüm ülke geneline yayılmak ile birlikte genelde kendi ülkelerine sınır olan şehirlerde de yaşamaları Türkiye'nin hem iç hem de dış güvenliğini doğrudan ilgilendirmektedir.¹⁴¹

Türkiye'nin Suriye'deki krizin artması üzerine, sorunun sınır güvenliği ile sosyo-politik bir mesele haline gelmesi sonucu "sınıra duvar örme" önlemi benimsenmiştir. Türkiye'nin en uzun kara sınırının Suriye sınırı olması ve Türkiye'nin

¹⁴¹ A.g.e., Uzman, s.136-143.

izlediği “açık kapı politikasının” neleri etkilediğinin incelenmesi gerekmektedir. Konu gereği bu bilgilere değinilecektir.¹⁴²

Sınır güvenliğinin ulusal ölçekten bölgesel ölçeye doğru evrilmesi sonucu Türkiye, Suriye sınırına 700 km’si tamamlanan bir sınır duvarı inşa etmiştir.¹⁴³ *“Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili bir ülke iken dört tarafı duvarlarla çevrili bir ülke olarak da mı anılmaya başlıcak”*¹⁴⁴ tespiti duvar ve güvenlik meselesini çalışan herkesin üzerine düşündüğü bir konudur.

Uluslararası ilişkilerin yeni güvenlik politikasının duvarlar üzerinden şekillendiği bir gerçek ve Türkiye’de son yıllarda özellikle Suriye’deki savaş yüzünden mülteci akınına uğramış ve güvenlik gerekçesi ile sınırına dünyanın Çin Seddi ve Meksika Duvarı’ndan sonra dünyanın en uzun üçüncü duvarını inşa etmiştir.¹⁴⁵ Türkiye’nin sınırına ördüğü duvarın harita üzerindeki fotoğrafı aşağıdaki gibidir ve bu duvarların uzunluğu diğer ülkelerin sınırlarına doğru ilerlemektedir.

¹⁴² Murat Yeşiltaş, “İç Savaşa Komşu Olmak Türkiye’nin Suriye Sınır Güvenliği Siyaseti”, SETA, Sayı:136, Ağustos 2016, s.10

¹⁴³ “Duvarın 700 kilometresi tamamlandı, Suriye Sınırında Yaşayanların Hayatlarında Neler Değişti?” <<https://t24.com.tr/haber/duvarin-700-kilometresi-tamamlandi-suriye-sinirinda-yasayanlarin-hayatlarinda-neler-degisti,409054>> (Çevrimiçi), ET: 02.11.2020.

¹⁴⁴ <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2020/03/14/sinir-duvarlari-bir-devlet-modasi/>, (Çevrimiçi), ET:16.04.2020

¹⁴⁵ <<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201609281025033888-suriye-turkiye-sinir-duvar/>> (Çevrimiçi), ET: 10.11.2020.

Resim 3: Türkiye-Suriye Sınırında Güvenlik Duvarının Harita Üzerindeki Görseli



Kaynak: <https://iatkv.tmgrup.com.tr/>

(<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/553923>, ET:28.06.2021)

6.Batı Şeria Duvarı

Resim 5:İsrail Filistin Arasındaki Batı Şeria Duvarı



Kaynak:TRT Haber

Geçmişten günümüze kadar olan dönem içerisinde İsrail ve Filistin arasındaki mesele şiddetini arttırarak devam etmiştir. İsrail'in 1948 yılında kurulması ve 1956, 1967, 1973 savaşlarında topraklarını Arapların aleyhine artırması, Filistinlileri mülteci konumuna sokması, silah kullanarak kazandığı toprakları BM Şartı'na aykırı olmasına rağmen ülkesine katması sonucunda iki ülke arasında sorun ciddi bir hal almıştır.¹⁴⁶ İsrail'in, Filistin meselesi konusunda uyguladığı politikalar ciddi tartışmalar yaratmıştır. Özellikle 11 Eylül sonrası dönemin yarattığı hukuksal belirsizlikten lehine uygulayabileceği kararlar almıştır. İşgal altındaki Filistin toprakları üzerinde inşa ettiği güvenlik duvarı buna örnek teşkil etmektedir.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Çağrı Erhan, "Filistin-İsrail Barış Süreci Nereye Gidiyor?", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 56-2, s.179.

¹⁴⁷ Erdem Denk, "Uluslararası Adalet Divanı'nın İsrail'in İşgal Altındaki Filistin Topraklarında İnşa Etmekte Olduğu Duvar Konusundaki Kararı", Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 1, Sayı 3, Güz 2004, s.153

Filistin meselesi BM Genel Kurulu'nda ABD'nin İsrail yanlısı tutumu ve veto yetkisi nedeniyle detaylı şekilde ele alınamamıştır ancak Genel Kurul 20 Ekim 2003 tarihinde duvarın uluslararası hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Konuyla ilgili Uluslararası Adalet Divanı (UAD)'ndan görüş istenmiştir. UAD, duvarın uluslararası hukuka aykırı olduğunu belirtmiş ve bunun sonucunda hukuksal çerçevede neler yapılması gerektiğini açıklamıştır. İsrail ise meselenin tamamıyla siyasi olduğunu ve konunun “hukuksal bir sorun” olmadığını söylemektedir.¹⁴⁸ İsrail'in güvenlik kaygısını öne sürerek yükselttiği duvarın asıl gerekçesi ise UAD tarafından “de facto ilhak” olarak nitelendirilmektedir.¹⁴⁹ İzak Rabin'in vizyonunda ise Gazze şeridine bir bariyer inşa edilmesi vardır. Böylece Gazze'yi Tel Aviv'den çıkarmak için Batı Şeria duvarının örülmesinin önünde engel kalmayacaktır.¹⁵⁰ Batı Şeria duvarının 450 Milyon dolara mal olduğu söylenmektedir. Bu tarz yapılar sadece Filistin için değil Ürdün, Mısır, Suriye ve Lübnan sınırlarında da kurulmuştur.¹⁵¹

İsrail'in uluslararası hukuka aykırı olan bu tutumu kabul edilemez niteliktedir. Uluslararası hukuka sürekli olarak meşru müdafaa hakkını kullandığını söyleyen İsrail, insan haklarını ihlal etmektedir. Duvar, İsrail nüfusunun %20'sini oluşturan Araplar ile Yahudileri birbirinden ayırmayı amaçlamaktadır. Bunun için İsrail 1967 yılından beri işgal ettikleri Filistin toprakları üzerinde Yahudi yerleşimciler için inşaat yapmaya devam etmektedir. 1990'ların başında Konut Bakanlığı yapan Ariel Şaron Filistin topraklarında Yahudi yerleşimcilerin sayısını arttırmak için bu yöntemi kullanmıştır.¹⁵²

¹⁴⁸ A.g.e., s.154-157.

¹⁴⁹ A.g.e., s.164.

¹⁵⁰ Richard Rogers, Anat Ben-David, “Coming to Terms: A Conflict Analysis of The Usage, In Official and Unofficial Sources, of ‘security fence’, ‘apartheid wall’, and Other Terms For The Structure Between Israel and Palestinian Territories”, Media, War & Conflict, 3(2), 2010, s.203.

¹⁵¹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-duvarlari-filistinlileri-birbirinden-ayiriyor/1058750>,

(Çevrimiçi), ET:21.05.2021.

¹⁵² https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/01/140111_sharon_kimdir, (Çevrimiçi), ET:21.05.2021

Duvarların anlamı hayatlarını düzenledikleri toplumlar ve ikiye böldükleri yerlere göre çeşitlilik göstermektedir. İsrail ve Filistin arasına örülen duvar buna örnek teşkil etmektedir. İsrail'in ördüğü duvar geçtiği bölgenin bir tarafı için korunmanın, diğer tarafı için ise saldırı ve tahakkümün ifadesidir.¹⁵³

Filistinlilerin İsrail Yüksek Mahkemesi'ne verdiği dilekçeler kabul edildikçe duvar inşaatı yavaşlatılmıştır. Duvarın görünen etkileri olduğu gibi görünmeyen etkileri de vardır. Duvarın Filistin halkının hayatının beşte birini etkileyeceği bir gerçektir. Filistin'in kültürünü, toplumunu, ailelerini, eğitimini de etkilemiştir. Duvarın, Filistinlilerin ulusal kimlikleri ve topluluk duygusu üzerindeki etkileri de önemlidir. Duvar, diğer bütün duvarlar gibi hareket özgürlüğünü kısıtlamak için yapılmıştır. Duvar, Batı Şeria'nın yaklaşık %10'unu kapsayan kimseye ait olmayan bir arazi yaratmıştır. Filistinliler duvarı aşabilmek için İsrail Sivil Yönetiminden izin almaktadırlar. Eğer bölgeye geçerli bir izin olmadan girilirse cezalandırma sistemi uygulanmaktadır ve beş yıl hapis cezası gibi sürelerden bahsedilmektedir.¹⁵⁴ Bu tarz engellemeler günümüzün önlemleri değildir. İsrail, 1967 yılındaki Altı Gün Savaşı'nın ardından Doğu Kudüs'ü ilhak etmiş ve Doğu Kudüs ve çevresindeki köylerde yaşayan 70.000 kişiye mavi kimlik kartları çıkartmıştır. Bu kimlik kartları İsrail vatandaşlığı sağlamamak ile birlikte İsrail içinde özgürce dolaşabilme hakkını tanımıştır. Bunun dışında yeşil ve turuncu kimlik kartları da verilmiştir. 1991 yılında Batı Şeria'daki Filistinlilerin Doğu Kudüs'e girmesini engelleyecek kararlar alınmıştır. Duvar, Filistinlilerin yaşamlarının daha da sınırlandırılmasına neden olmaktadır. Çünkü İsrail'in en önemli siyasi araçlarından biri şehir planlamacılığı ve mimaridir.¹⁵⁵

Kudüs'te siyasi amaçlardan biri de buradaki hakimiyeti genişletmektir. Kudüs, 4000 yıllık bir tarihe sahip olmasının yanı sıra Müslümanların, Hristiyanların ve Yahudilerin kutsal mekanı olması bakımından da oldukça önemlidir. 1947 ile 1967 yılları arasında Ürdün ile İsrail arasında bölünmüştür. Doğu kesimi Ürdün'ün hakimiyetine geçerken, batı kesimine ise İsrail hakim olmuştur. Günümüzde ise Kudüs

¹⁵³A.g.e., Brown, s.92.

¹⁵⁴ Karam Dana, "West Bank Apartheid/Separation Wall: Space, Punishment and the Disruption of Social Continuity, Geopolitics", 22:4, s.889.

¹⁵⁵ Esra Bakkalbaşıoğlu, "Ayrımcılık İçin Yeni Yöntemler: Kudüs'te Yerel ve Merkezi İdarenin İş Birliği", İdeal Kent, Sayı 2 Aralık 2010, s.259.

belediye olarak İsrail yönetimine ait olup Tapınak Tepesi/Mescid-i Aksa ise İslami bir vakıf tarafından idare edilmektedir.¹⁵⁶

Kudüs'e dünyanın farklı yerlerinden İsraillilerin gelmesi teşvik edilmiş ve şehre yerleşim ucuz ev kredileri ile desteklenmiştir. Bölgede İsrail nüfusunu artırma politikası uygulanmıştır. 1974 yılında bölgenin bir planlama bölgesi olarak ilan edildiğini söylemek gerekmektedir. Bu ilan sonrasında Filistinlilerin yaşadığı Doğu Kudüs'te imar izinleri kısıtlanmasına hızla artan nüfusun da eklenmesi ile gelir düzeyinin düşüklüğü biraraya gelince aileler bu duruma ayak uyduramamıştır. Bu sebeple pek çok aile belediye sınırları dışına taşınmak zorunda kalmıştır. Bölgede bunun gibi pek çok adaletsizlik yaşanmıştır. Bunlardan biri Doğu Kudüs'te yer alan Nu'man Mahallesi planıdır. Nüfusun çoğunluğunu Arapların oluşturduğu mahallede planlama gereği imara kapatılmıştır. Yeşil alan olarak ilan edilen bölge sonraki yıllarda Yahudi yerleşimi için imara açılmıştır. Bu duvar Kudüs'teki Filistinliler ile Batı Şeria'daki Filistinlileri birbirinden ayırma amacı güder. Batı Şeria duvarından etkilenecek her iki Filistinli'den biri Doğu Kudüs'te yaşamaktadır.¹⁵⁷

Duvar, Filistin'de cinsiyet eşitsizliğine de neden olmaktadır. Filistinli kadınların duvardan geçerken tacize uğramaları onların daha çok eve hapsolmasına sebep olmaktadır. Filistinlilerin sürekli izin belgesi ile dolaşmaları artık zaruri olmuştur. İzin belgesi alma işlemini daha da zorlaştıran şey, nasıl izin alınacağına ilişkin talimatların İbranice yayınlanmasıdır.¹⁵⁸ Aileler de duvar ile birbirinden ayrılmış ve bu durum Filistin'in geleneklerinin nesilden nesile aktarılmasına ket vurmuştur. Doğu Kudüs çevresine örülen duvar bölgesinde kontrol noktalarının da artması ile birlikte ibadet etmek daha da zorlaşmıştır. Duvar sadece kültürel değişikliklere ya da ekonomik zorluklara sebep olmamıştır. Duvar ve izin alma zorunluluğu birçok öğrencinin eğitimini yarıda kesmiştir. Okula gitmek için dolambaçlı yollardan geçmek zorunda kalınması, devamsızlığın artması öğrencilerin eğitim hayatını zorlaştırmaktadır. Duvarın varlığı çalışmada daha önceden de

¹⁵⁶ Cengiz Batuk, Rabia Mert, "Çatışan Kutsalların Ortasındaki Şehir: Kudüs", Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt 17, Sayı 2, 2017, s.134-137.

¹⁵⁷ A.g.e., Bakkalbaşoğlu, s.262-265.

¹⁵⁸ A.g.e., Dana, s.890-891.

değinildiği gibi birçok insanı psikolojik açıdan yıpratmakta, korku ve umutsuzluk aşılacaktır.¹⁵⁹

Bunun dışında ayrıştırıcı bir siyaset aracı olarak Gazze Şeridi'nde ve Batı Şeria'da yaşayanlardan farklı olarak Kudüs Belediye sınırları içerisinde yaşayanların kimlik kartları mevcuttur. Okula gitmek, işe gitmek, hastanelere gitmek, akrabaları ziyaret etmek, ibadet etmek gibi eylemleri gerçekleştirebilmek için izin gereklidir.¹⁶⁰ Batı Şeria'nın Kudüs'e yakın olan bölgelerinde Filistinliler 1991 yılına kadar şehre giriş-çıkışlarında sorun yaşamamaktaydılar. Ancak 2000 yılında İkinci İntifada ile kısıtlamalar arttı ve son olarak duvar inşaatı ile birlikte en üst seviyeye ulaşmıştır. Tekrar kimlik kartı olayına dönecek olursak, Doğu Kudüs'te bulunan toplam dokuz geçiş noktasının hiçbirisi yıl boyunca açık tutulmamaktadır ve eğer kimlik belgesi yoksa bu kapılardan geçişe izin verilmemektedir.¹⁶¹

Bir mülteci kampı olan Shu'fat mülteci kampı parçalanmış ekonomiye ve bunun yerel işletmelere getirdiği zarara verilebilecek bir örnektir. Bu bölgelerde duvar, işyeri sahibi ile işi birbirinden ayırdığı için durum daha karmaşık hale gelmektedir. Duvar, Filistin toplumunu birçok yönden bozmaya çalışsa da Filistinliler bu gerçeğe başa çıkmanın yolunu bulmaya çalışmaktadır. Duvarlara grafiti yapmak buna bir örnektir. Protestolar da Filistinlilerin haklarını almasında birer araç olmuştur. Ramallah'ın kuzeybatısındaki Budrus köyünde protestolar sonuç vermiştir. Budrus köyündeki tarım arazilerinin bir kısmı bu şekilde kurtarılabilmektedir.¹⁶²

İsrail ve Filistin'i ikiye bölen duvarın inşa sebepleri için de terör, güvenlik gibi düşünceler öne sürülmüştür. Gitar kutusunun içine koyduğu bir bomba ile sınırı geçen kişi, yedisi çocuk 50 insanın ölümüne, 130 insanın da yaralanmasına neden olan bombayı patlatınca dost-düşman inşası hemen yapılabilmektedir.¹⁶³ Bombayı patlatanın kimliği Filistinli birine aitse düşman imgesi hemen oluşturulur. İsrail ve Filistin arasındaki husumet için yapılan araştırmalardan birinde her iki ülkenin

¹⁵⁹ A.g.e., Dana, s.893.

¹⁶⁰ Craig Larkin, "Jerusalem's Separation Wall and Global Message Board: Graffiti, Murals, And The Art Of Sumud", The Arab Studies Journal, Sayı 1, Bahar 2014, s.140.

¹⁶¹ A.g.e., Batuk, Mert, s.267.

¹⁶² A.g.e., Dana, s.895.

¹⁶³ A.g.e., Reece Jones, s.74

kendilerine ait çözüm önerileri birbirlerine aittmiş gibi sunulmuş ve işin ilginç kısmı kendilerine ait olan fikirleri sadece “karşı taraftan” geldiği düşüncesiyle reddetmeleridir.¹⁶⁴ Bu durum bireylerin birbirlerine karşı ördükleri psikolojik duvarların ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

İsrail’in Batı Şeria’da ördüğü güvenlik/ayırım duvarının aşağılayıcı tutumu ve patlayan bombalar bu duvarın nedenidir. Filistinliler ile İsraililer arasındaki bu durum işgalin toplumlara bakışını değiştirmesinden de kaynaklanmaktadır. İsrail ve Filistin’in biraraya gelince yapabildikleri tek şeyin daha fazla duvar daha fazla kapatma noktaları ve daha fazla kontrol noktaları olması ise şu an tek çözüm gibi gözükmektedir. İsrail'in ördüğü duvar neticesinde Filistinli insanların on dakikalık yolu alması bazen günler bazen saatler sürmesine neden olmuştur. Sınır duvarındaki toprakların da yetkililer tarafından kapatılması yeni evlerin inşasını engellediği gibi yasağa aykırı olarak yapılan evlerin de yıkılmasına sebep olmuştur. İsraililer, Batı Şeria’da örülen duvarı küçük düşürücü bir güvenlik noktası olarak tanımlasa da duvarın İsrail’i koruduğuna inanmaktadırlar.¹⁶⁵

İnşaatı 2000 yılında başlayan Ayırım Duvarı’nın, İsrail vatandaşlarının terör olaylarına hedef olmaması için güvenlik kaygısı ile yapıldığı iddia edilmektedir. Filistin halkına göre ise duvar, Batı Şeria topraklarının İsrail devleti tarafından güvenlik kaygısının arkasına sığınarak yaptıkları ilhak amaçlı bir inşaattır. Ayırma duvarı yapma fikri İsrail için yeni değildir. İnşaat yapma fikri 1937 yılına kadar uzanmaktadır. O dönemde Lübnan sınırından başlayan duvar daha sonra Arap vatandaşlar tarafından yıkılmıştır. 1973 yılında da İsrail Eski Başbakanı Ariel Şaron tarafından böyle bir fikir ortaya atılmış, 1993 yılında ise bu sefer İzak Rabin Gazze’deki Yahudi yerleşim yerlerinin çevresine ayırma duvarı inşa ettirmiştir. 2002 yılında yapılan Bakanlar Kurulu görüşmelerinde ise Dışişleri Bakanı Şimon Peres planın karşısında yer alsa da Savunma Bakanı ve Başbakan planın gerekliliği

¹⁶⁴Vahit Çalışır, “Bir Naif Gerçeklik Sorunu:Siyasal Kutuplaşma”, Ed.Deniz Ülke Arıboğan, Travmaların Gölgesinde: Politik Psikoloji (s.329-349), İnkılap Yayınevi, İstanbul 2020, s.330

¹⁶⁵ A.g.e., Jones, s.75

konusunda ısrarcı olmuşlardır. Çünkü İsrail hükümeti Eylül 2000'den beri 1100 İsrail vatandaşının terör saldırılarından dolayı hayatını kaybettiğini söylemektedir.¹⁶⁶

Ancak kısa süreli de olsa İsrail ve Filistin arasında barış rüzgarları estiği zamanlar duvar inşaatına ara verildiği söylenebilir. Bu zamanların 1990'lı yıllar olduğunu söylemek mümkün.

İsrail ve Filistin arasındaki barış sürecinin adımı 1991 yılında Madrid Konferansı'nda atılmıştır. Yaser Arafat ve İzak Rabin'in 1994 yılında Nobel Barış Ödülü'nü almasını sağlayacak barış adımları ne olmuştur da tekrar geri gitmeye başlamıştır sorusunun cevabı duvarı anlayabilmek açısından oldukça önemlidir. Sürecin sekteye uğraması Filistinlilerin özerkliğini etkileyen Batı Şeria'daki yolların giriş-çıkışlarını İsrail'in kontrol etmek istemesi ve bu yönde karar alınması ile gerçekleşmiştir.¹⁶⁷ Bunun dışında pek çok konuda da anlaşmazlık yaşanmıştır. Bunlardan biri 1948 yılında yerinden edilen Filistinli mültecilerin tekrar geri dönmeleri meselesinin İsrail tarafından "İsrail devletinin demografik yapısı bozulur" gerekçesiyle reddedilmesidir.¹⁶⁸ Tüm bunlar gerekçe gösterilerek, 2010 yılından beri yaklaşık 232 km'lik yolun kısıtlı şekilde kullanılmasına izin verilmiş ve 99 tane kontrol noktası belirlenmiştir. Bu bağlamda duvarın %80'nin bittiğini söylemek mümkün.¹⁶⁹

Duvarın adlandırılması konusuna gelecek olursak, Filistin ve İsrail arasında anlaşmazlık hakimdir. Filistinliler, duvara ilhak ve genişleme duvarı derken, İsrail bilindiği üzere duvara güvenlik duvarı ve çit demektir. Bunun dışında İsrail duvarı, "*akıllı sınır*" olarak da tanımlamaktadır.¹⁷⁰ Akıllı sınır yaklaşımı, 2001 yılından önce

¹⁶⁶Yavuz Cankara, Pınar Özden Cankara, "Batı Şeria Duvar İnşasının Filistin Halkına Ekonomik, Siyasal ve Kültürel Etkileri", Batman University International Participated Science and Culture Symposium, 18-20 Nisan 2012.

¹⁶⁷Özge Özkoç, "Savaş ve Barış: Doksanlı Yıllarda Filistin ve İsrail Sorunu," Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 64-3, s.184.

¹⁶⁸A.g.e., Özkoç, s.188

¹⁶⁹A.g.e., Jones, s.76

¹⁷⁰ Reece Jones, **Border Walls Security and The War On Terror In The United States, India And Israel**, Zed Books, London, New York, 2012, s.1

ortaya atılmış olsa da 11 Eylül'den sonra uygulanmaya başlanmıştır. Bu kavramın arkasında da güvenlik kaygısı ve sınırların korunması motivasyonu vardır.¹⁷¹

Görüldüğü gibi beton duvarın adında dahi anlaşma yoktur. Duvar dünyadaki diğer tüm duvarlar gözetleme noktaları barındırır. İsrail'in ördüğü duvar ise toprak işgali olduğu için kapıları da barındırır. Duvar boyunca çok fazla kapı vardır ve hepsinin işlevi, hangi gün ne kadar süre ile açık olacağı değişiklik göstermektedir. Sadece İsrail Yüksek Adalet Mahkemesi'nin emriyle Nil geçidi 24 saat açıktır. Kapılardan geçiş sırasında taciz, hakaret gibi eylemler de yaşanmaktadır. İnşa edilen duvar ile 2007 yılının Nisan ayına göre Batı Şeria'nın %13'lük kısmının ilhak edileceği tespit edilmiştir. Bu oranda zaman zaman değişiklikler yaşanmaktadır. 2009 yılına gelindiğinde ise duvarın 490 km'lik kısmı tamamlanmış, 100 km'lik bir kısım inşaat ise İsrail Yüksek Mahkemesi tarafından askıya alınmıştır.¹⁷²

Batı Şeria dışında Kudüs'te de izole bir ortam yaratılmaya çalışılmıştır. 1970'li yıllardan bu yana giriş bölgelerinde barikatlar kurulmuştur. Böylece Kudüs'ü çevreleyen inşaatta kesik kesik yapılmıştır. Kudüs'ü çevreleyen duvar tamamlandığında duvarın uzunluğunun 145 km olacağı iddia edilmektedir.¹⁷³ İsrail'in kapatma politikası işgal altındaki Filistin topraklarının dört bölgeye ayrılmasına sebep olmuştur. Batı Şeria'yı kuzey ve güney olarak, Doğu Kudüs'ü ve Gazze şeridini kendi lehine olacak şekilde bölmüştür. Bu bölgelere giriş yasağı koyması Filistin ekonomisini ciddi şekilde etkilemiştir.¹⁷⁴

Uluslararası toplumun duvarlara karşı takındığı tavır da oldukça önemlidir. Özellikle İsrail-Filistin gibi geçmişten bu yana şiddetli çatışmaların yaşandığı iki ülkenin duvarlar ile ayrılması uluslararası sistemin de gündemine oturmuştur. Amerika dışındaki pek çok ülke ve AB sert tepkiler vermişlerdir. Uluslararası Adalet Divanı ve Birleşmiş Milletler bu duvarın yasal olmadığına yönelik kararlar almışlardır

¹⁷¹ Gökhan Aktaş, "Akıllı Sınır Yaklaşımı Çerçevesinde Blok Zinciri Teknolojisinin Gümrük İşlemlerinde Potansiyel Kullanım Alanları", Gümrük Ticaret Dergisi, Aralık 2018, 5(14), s.20.

¹⁷² Rami Hammad, "Batı Şeria'daki Güvenlik Duvarının (Ayrırma Duvarı) Filistin Halkı Üzerine Sosyal Etkisi", T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri Ve Yönetim Anabilim Dalı, Ankara-2016, s.2-8

¹⁷³ A.g.e., Hammad, s.5-8.

¹⁷⁴ Erhan Keleşoğlu, "İsrail Yurttaşları Filistinliler: Yurttaşlık, Kimlik, Siyaset 1948-2000", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2008, s.69.

ancak bu kararlar İsrail tarafından bağlayıcı bulunmamaktadır.¹⁷⁵ BM Eski Genel Sekreteri Kofi Annan ise Batı Şeria'daki duvar inşasını durdurmak için müdahale etmek gerekli demiştir.¹⁷⁶

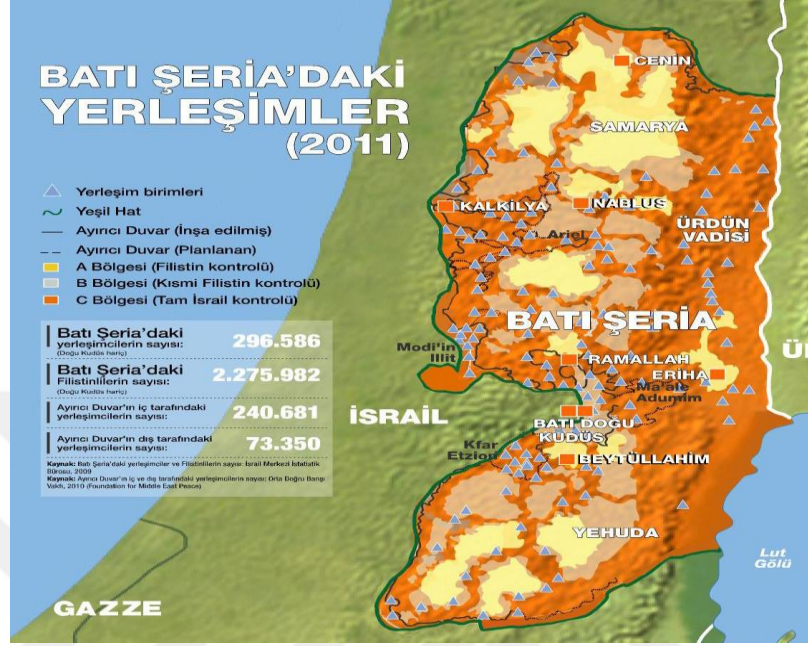
İsrail tarafında ise olay bir güvenlik meselesi idi. Batı Şeria duvarı ile Filistinli birçok insan mülteci statüsüne düşürülmekte ve yaşamları zorlaşmaktadır. Duvar bittiğinde 125.000 kadar Filistinlinin üç tarafı duvarlarla çevrili bir yerde yaşamak zorunda kalacağı bilinmektedir.¹⁷⁷ Görüldüğü gibi coğrafi tanımlamalarda da duvarlar yüzünden değişiklik gerekmektedir. Üç tarafı denizler ile çevrili tanımının yanına bir de üç tarafı duvarlarla çevrili kavramının eklenmesi gerekecektir. Bu bağlamda aşağıya koyulan fotoğraf anlatılanları somutlaştıracaktır.

¹⁷⁵Gamze Değirmenci, “Batı Şeria Duvarı ve Uluslararası Hukuk”, Bilgesam, Cilt 4, Sayı 14, Bahar 2011, s.215.

¹⁷⁶<<https://www.dw.com/tr/filistin-ve-israile-diialog-%C3%A7a%C4%9Fr%C4%B1s%C4%B1/a-2523748>>, ET.15.02.2021.

¹⁷⁷ A.g.e., s.221.

Resim 6:İsrail-Filistin Arasındaki Duvarın Harita Üzerindeki Görseli



Kaynak: <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/israilin-igal-altindaki-topraklardaki-yerlesimleri>,

(Çevrimiçi) ET:20.05.2021

İnsan ve toprak bir devletin kurulmasında en önemli iki olgudur. İsrail'in ördüğü duvarın inşası ise Batı Şeria'daki Filistinlileri kendi topraklarından etme ve kullanmaktan mahrum bırakma üzerine kurulu olan bir kontrol mekanizmasını oluşturmaktadır. Duvar sadece İsrail ile Batı Şeria'yı ayırmak ile kalmamakta Batı Şeria'yı da kendi içinde bölmektedir.

Uluslararası hukukta ise duvarın inşasının yasal olmadığı, yıkılması gerektiği ve duvarın inşaatından zarar gören Filistinli vatandaşlara İsrail devleti tarafından tazminat ödenmesi gerektiği belirtilmiştir. Fakat İsrail, uluslararası hukuku ve örgütlerin söylemlerini kulak arkası etmiş ve duvar inşaatına devam etmiştir. İsrail'in ördüğü duvar ırka dayalı bir ayrımcılık olarak görülmüştür. Batı Şeria ve Gazze'deki sömürgeciliğin önünü açmak için yapıldığı iddia edilmektedir. Uluslararası Adalet Divanı'nda İsrail'in ördüğü duvarın Filistin halkının self-determinasyon hakkını ihlal ettiğini söylemiştir. Aynı zamanda duvarın inşasından sonra hukuka aykırı durum devam ederse uluslararası toplumun İsrail'e yardım sunmaktan vazgeçmesini talep etmiştir. Bu süreçte en kayda değer kararlardan birini

alan ise İsrail Yüksek Mahkemesi olmuştur. Mahkeme, Ramallah şehrinde bulunan Neilin köyünden geçecek olan duvarın güzergahının değiştirilmesine hükmetmiştir. Mahkeme bu kararı alsa dahi işgal güçleri bu kararı uygulamamışlardır. Ama kayda değer olması bakımından en önemli kararlardan biri budur.¹⁷⁸

Eskiden meyve bahçesi olarak anılan Batı Şeria artık her yeri duvarlarla sarılı bir açık hava hapisanesine dönmüştür. Filistin Çalışma Bakanlığı'nın yaptığı araştırmaya göre 680 bin Filistinli vatandaş doğrudan duvarın yapımından zarar görecektir. Duvar, Filistin halkını ekonomik olarak etkileyeceği gibi hareket özgürlüklerini de kısıtlayacağından sosyal hayatlarını da etkileyecektir. Duvarın inşası her iki taraftan da geçişleri kısıtlayacaktır. İsrail, bazı bölgelere geçilebilmesi için izin belgesi alma zorunluluğunu getirmiştir. 12 yaş üstü Filistinlilerin duvarın diğer tarafına geçebilmek için izin belgesi alması zorunlu hale getirilmiştir. 2004 yılından sonra bu izinleri alma şartları zorlaştırılmıştır. 2006-2009 yılları arası izin verme oranı %83 oranında azaltılmıştır. Çoğu zaman Filistin halkının izin alabilmesi için İsrail İstihbaratı ile işbirliği yapması da istenmektedir. Duvar, aynı zamanda sağlık hizmeti alınmasının da en büyük engeli olmuştur. Duvara yakın bölgelerde yaşayan insanlar acil durumlarda duvarın öte yanındaki hastanelere gidebilmek için İsrail askerleri tarafından izin için bekletilmiş ve bu sürede can kayıpları yaşanmıştır.¹⁷⁹

Devletlerin öne sürdükleri bütün güvenlik endişeleri haklılık payı barındırmaktadır ancak örülen duvarların çoğu mültecileri zor duruma sokmakta ya da Batı Şeria duvarı örneğinde görüldüğü gibi insanları kendi topraklarından etmektedir. Duvarlar, insan hakkı ihlallerine kapı aralamasına rağmen güvenlik gerekçesi ile hem uluslararası kamuoyuna hem de kendi toplumlarına meşru gözükmeye çalışmaktadırlar. Altı devlet arasında örülen üç duvarında farklı nedenleri ancak ortak amaçları vardır: İnsanları birbirinden ayırmak ve “yabancı”yı topraklara sokmamak. Dünyanın dört bir tarafından aynı gerekçelerle duvarlar yükselmektedir ve çözümün duvar olduğuna inanılmaktadır. Duvar, barışa giden yolda engel teşkil etmektedir.

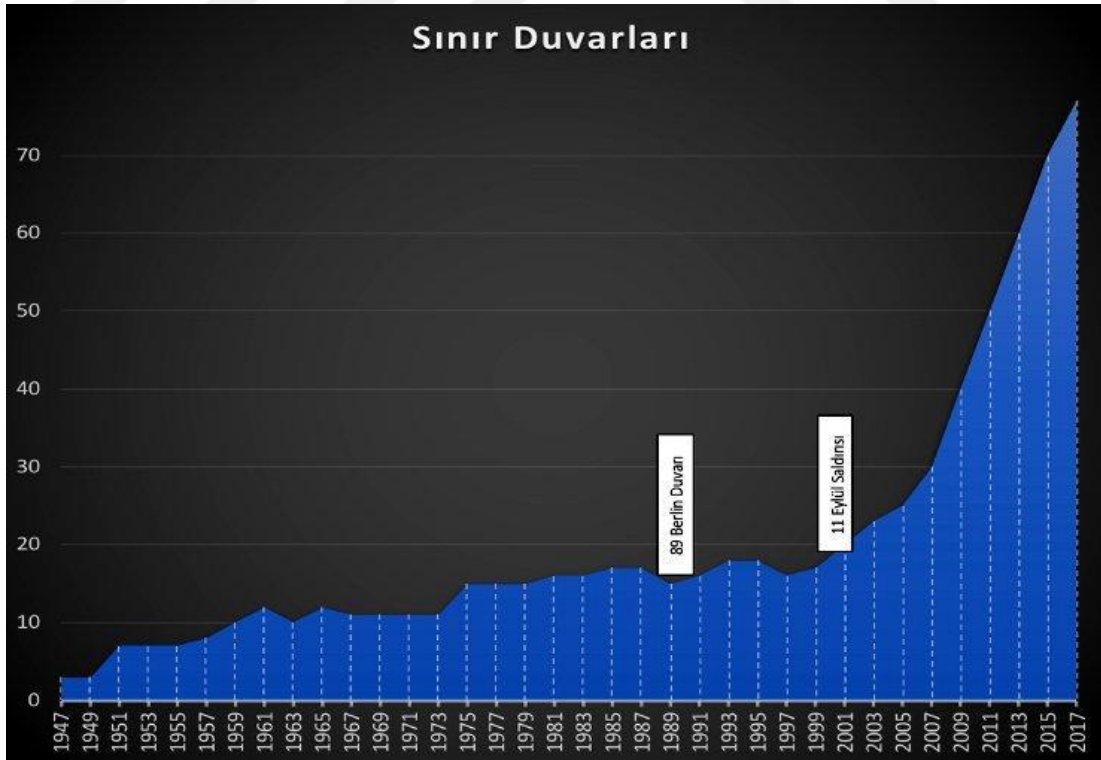
¹⁷⁸ A.g.e., Hammad, s.39-45.

¹⁷⁹ A.g.e., Değirmenci, s.223.

SONUÇ

İnşa edilen duvarlar ulusların güvenliğini sağlamak için yeni alınan kararlar değildir. İnsan hareketliliğini kısıtlamak adına dünyada 70'ten fazla duvar inşa edilmiştir. Sınır duvarları kimin içeride kimin dışarıda kalacağını anlamak için inşa edilen duvarlardır. Duvar inşa etmenin günümüzde küresel bir trend haline geldiğini söylemek dünyanın haline bakacak olursak yanlış bir yorum olmaz. Duvarların dışardakini dışarıya içerdekini de içeriye hapsedmesi duvarın psikolojik etkilerinin de olacağını göstermektedir. Wendy Brown'a göre duvarlar egemenlik ile paradoksal bir yarılmaya yol açabilir. Ona göre paradoksun iki tarafı vardır. Taraflardan biri önce duvar sonra egemenlik der çünkü sınırlara sahip değildir ve güvenlik vaadi bile sunamayan egemen gücü temsil ederler. Diğer taraf, egemenliği duvardan önce tutar. Halklarını ve sınırlarını duvarlar ile çevirerek güvenlik gibi egemene özgü bir gücün yoksunluğunu gösteren ulus-devletin özelliklerini taşır.

Resim 7: Sınır Duvarlarındaki Yıldan Yıla Artış Grafiği



Kaynak: Elisabeth Vallet vd, Univesity Of Quebec, Montreal

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü gibi en büyük kırılma 11 Eylül sonrası dönemde yaşanmıştır. Duvarların koruyuculuğuna olan inanç bu yıllarda artmaya başlamıştır. Sınır duvarlarının yapılma nedenlerinin arkasında kaçakçılık, yasadışı göçü engellemek ve terörle mücadele olmasına rağmen duvarlardan en büyük zararı göçmenler ve duvarın örüldüğü devletin vatandaşları almıştır.

Tüm bunlar araştırılarak öncelikle genel bir çerçeve sunulmaya çalışılmıştır. Teknolojinin bu denli geliştiği bir dünyada neden hala duvarlara ihtiyaç duyuluyor sorusu ile yola çıkılmış ve bu sorunun ışığında karşımıza çıkan savaş ve güvenlik kavramları irdelenmiş literatürün genelinden farklı olarak her duvarın örülmesindeki ana neden için tarihsel bir bağlam oturtulmuştur. Amerika'nın seçilmiş travması olarak görülen 11 Eylül saldırısı Meksika duvarının örülmesine örnek teşkil ederken, Türkiye'nin sınıra duvar örmesindeki en büyük neden olarak mülteciler kavramı ile karşılaşmıştır. Batı Şeria duvarında ise tamamen nesilden nesile aktarılan ve sorunun çözümü olarak yine bir duvar ile karşılaşmıştır. Literatürün genelinde duvarların mimari yapısı ön plana çıkarken bu çalışmada sosyolojik ve psikolojik etmenlere de yer verilmiştir ve bu bağlamda her duvarın hikayesinde farklılıklar olduğu görülmüştür. Özellikle Suriye Duvarı araştırılırken karşılaşılan en çok söylem göç olgusu olmuştur. Sınırdaki örneklerin sınırlı kalmasının nedenlerinden biri nefret suçları gibi psikolojik sonuçları olan suçların Türkiye'de bir yaptırımının olmamasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de sınıra örülen duvar hakkında kısıtlı bilgiler bulunmasının sebebi salt güvenlik söylemi ile duvar kavramının incelenmesidir. Çalışmada da sıkça belirtildiği üzere duvar sadece beton bir yapıdan oluşmamaktadır duvarın anlamı ve ne anlatmaya çalıştığı çalışmada incelenmiştir.

Soğuk Savaş'ın bitişi askeri bir zafer olarak karşımıza çıkmamıştır. Bu nedenle Soğuk Savaş sonrası dönemde klasik savaş anlayışından çıkılmış, faillerin yüksek teknolojilere sahip olduğu savaşlar ile karşılaşmıştır. Soğuk Savaş, Berlin Duvarı'nın inşaatına şahit olurken bitişi de Berlin Duvarı'nın yıkılması ile özdeşleşmiştir. Küreselleşme söyleminin arttığı 90'lı yılların sonunda duvar söylemi nasıl zirve yaptıysa 2000'li yıllar sonunda da aynı şekilde zirve yapmıştır. Bu bağlamda çalışmada ilk bölümde güvenlik kavramının incelenmesinin nedeni duvarın düşman imgesini hemen oluşturabilmesine imkan tanınması ve bütün sistemin güvenlik üzerine

inşa edilmesini kolaylaştırması sonucu her şeyin güvenlikleştirilir hale gelmesidir. Her şeyin güvenlikleştirildiği bu sistemde devletler egemenliklerini daimi kılmak için sürekli bir düşman imgesine ihtiyaç duymaktadırlar. Çünkü düşman olmadan devlet otoritesi bile sağlanamaz. Siyasetçiler ile duvarlar ile çevrili bu ülkelerinde güvendeyiz hissiyatını çok iyi kullanırlar. Duvarlar ile çevrili ülkelerin vatandaşlarının psikolojileri de değişmeye başlar. Sadece sınırlara duvar örmek ile kalınmaz böylece zihinlere de duvar örülmeye başlar. Çalışma bu nedenle bazı bölümlerde soyut kavramlara da değinmiştir. Çalışma bu bağlamda dünyamızı çevreleyen duvar metaforunu psikolojik bağlamda da değerlendirmiştir.

Birinci bölümde ise Soğuk Savaş sonrası süreç ve güvenlik kavramı daha detaylı incelenmiştir. Bu bölümde aynı zamanda yukarıda grafiği verilen 89 Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonraki süreç ve dünyada duvarlar için kırılma noktasını oluşturan 11 Eylül saldırısı sonrasında yaşananlar analiz edilmiştir. Güvenlikleştirme bağlamında duvara doğru giden yolun incelemesi ilk bölümde yapılmış sonrasında konuyu daha anlaşılır kılmak için savaş kavramına ele alınmıştır. Çalışmanın ana konusunu oluşturan üçüncü bölümde ise önce sınır duvarlarının tarihsel geçmişine değinilmiş, sonrasında göçmenlerin ve mültecilerin de bu konuda nerede durduğu değerlendirilmiştir. Duvarların örülmesindeki psikolojik ve kimlik meseleleri ele alınmış son olarak da Amerika-Meksika, Türkiye-Suriye ve İsrail-Filistin sınırlarındaki duvarlar tek tek başlıklar açılarak incelenmiştir. Her ülkenin kendi geçmişinden duvar inşa edilme sürecine doğru giden tarihi süreç araştırılmış ve duvar inşası boyunca hem ulusal hem de uluslararası anlamda kaynaklar doğrultusunda edinilen bilgiler aktarılmaya çalışılmıştır. Ancak çalışmanın konusu duvarları uluslararası hukuk bağlamında ele almamıştır. İleride yapılacak çalışmalar sosyolojik ve psikolojik araştırmaların yanı sıra duvarları uluslararası hukuk kapsamında ele alabilir. Sınırlardaki duvarların insan hakkı ihlallerine neden olduğu göz önünde bulundurulursa uluslararası hukukun ne gibi yaptırımları olacağı ve devletlerin nasıl savunma yapacakları duvar meselesini daha anlaşılır kılacaktır. Çalışmadaki en önemli tespitlerden biri dünya otoriterleştikçe ve demokrasi uygulanmadıkça duvarlar yükselmektedir ancak küreselleşme demokrasi dalgalarını tekrardan dünyaya vurduğunda sınırlardaki duvarlar da zorlanmaya başlıcağıdır.

Son olarak çalışmadan öğrenilen bilgileri tekrara düşmek pahasına hatırlatmak gerekirse, Vamık Volkan’ın da deyimiyle “seçilmiş travmalar” ve “seçilmiş zaferler” vardır. Sıkça değinildiği üzere 11 Eylül Amerika’nın travması iken Filistin’in travmasını 1948 ile İsrail’in kuruluşu oluşturmaktadır. Bunun dışında pek çok ülke için alt metni terör eylemleri ve savaşlar ya da çatışmalar olan seçilmiş travma örnekleri verilebilir. Bu terim, bir grubun başka bir grup tarafından kendini çaresiz ve mağdur hissetmesine dayanmaktadır. Olayın yarattığı psikolojik durum tarihi gerçekliğin önüne geçmiş durumdadır. Bu travmayı yaşadıktan sonra yas tutulmaması psikolojik durumun nesilden nesile aktarılmasına sebebiyet verir. Nesiller kendilerinden öncekilere yapılanlara kimliklerini de onarmak adına cevap vermek isterler. Böylece seçilmiş travmalar politikayı da şekillendirmiş olur.¹

İnsanların yas tutması gereklidir çünkü acı ancak bu şekilde hafifleyebilir. Volkan, bunun için bir güven oluşturma sürecinden bahseder. Farklı etnik grupların birbirlerinin seçilmiş travmasını anlar ve birbirlerine empati gösterirlerse iki grup birbirinin yas tutması için empati kurarsa eğer uluslararası ilişkilerde “bağışlama” adı verilen kavram ortaya çıkabilir. Bu durum Volkan’ın etnik çatışmaların çözümlerinde kullandığı bir yöntem olsa dahi kimlik krizleri ve bu nedenle yapılan bütün çalışmalarda uygulanabilir.²

Kayıplardan sonra tutulamayan yaslar ya da nasıl yas tutulması gerektiği öğrenildiği zaman neler olduğunun da incelenmesi gerekir. Yas tutma herhangi bir kayba ya da değişikliğe verilen psikolojik bir tepkidir. Eğer devletler de yas tutma eylemini kayda değer bulur ve uygularsa güvenlik için alacakları önlemler de değişiklik görülebilir. Çünkü güncel kayıplar ile barış yapabilmek geçmişimizdeki kayıplarla olan ilişkimize bağlıdır. Bu durum son derece yorucudur. Sürekli geçmişe dönmek kolay değildir. Ancak geçmişte yaşananlar gelecek tarihimizin şekillenmesini sağlayacaktır. Geçmişte yaşanan travmalar, “bir daha asla” hissiyatı ve söylemi siyasetçilerin ekran önünde verecekleri röportajlarda ve seçim meydanlarında sınırlı

¹ A.g.e., Volkan, Politik Psikoloji, s.70-71

² A.g.e., Volkan, s.76.

kalmaması gereken bir duygu durumudur. Bu duygunun siyasetçi topluluğunun diline dolamaması gereken bir durum olduğunun anlaşılması gerekmektedir.

Salgın ve terör gibi durumların, devletleri “olağanüstü hal” kurallarını uygulayabilmeye ve uluslararası hukuku askıya almaya ittiği yukarıda verilen bilgiler ile görülmüştür. Salgın için konuşulacak olursa mevcut koşullarda uluslararası toplum, uluslararası hukuku küresel bir halk sağlığı krizi sırasında kendi vatandaşlarının sağlığını korumanın daha önemli olduğu imajı yaratılmıştır. Önce ülke vatandaşları daha sonra mülteciler gelmiştir çünkü bu durumun denetimini yapabilecek kararlı bir üstün güç bulunmamaktadır.³ Bu iki durum Carl Schmitt’in “istisna hali” kuramına benzetilebilir. Schmitt’e göre istisna halinde devlet var ancak hukuk yoktur. Yasa yasa olarak yürürlükte kalır ancak uygulama askıya alınır.⁴ Bu koşullarda mağdur olmak da bir şey ifade etmez çünkü mağduriyet siyasal öznellik için bir anlam oluşturmaz.⁵

Görüldüğü gibi sınır duvarları hissedilen korkuların üzerine inşa edilmiştir. Savaş korkusunu elimine etmek için alınan önlemlerdendir. Çünkü artık ülkeler savaşlarda ne insan kaybetmek ne de sonunda kazananın olmadığı bir sürece girmek istemektedirler. Sınır duvarları önlem olarak görülmesine rağmen insanların hayatını ciddi derecede etkileyen kısa vadeli çözümlerdir.

³A.g.e., Sadık, Kaya, s.8

⁴Giorgia Agamben, **İstisna Hali**, Çeviri: Kemal Atakay, Ayrıntı Yayınları, 2.b, 2020, s.43-44.

⁵Mlader Dolan, “Kimdir Mağdur/Kurban”, Çeviri: Barış Engin Aksoy, Son Gerisayım: Avrupa, Mülteciler ve Sol (s.75-87), Metis Yayınları, Kasım 2020, s.77

KAYNAKÇA

Ackleson, J. (2005).

Constructing Security on The U.S-Mexico Border.**New Mexico State University Political Geography**, s.165-184.

Ağır,Bülent Sarper:

“Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek:Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı Rethinking Security Concept: Globalization, Identity and Changing Security Conception”, Güvenlik Stratejileri Dergisi 22, s.99-106.<<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=308888>>, (Çevrimiçi), ET: 15.11.2020.

Aktaş, Gökhan:

“Akıllı Sınır Yaklaşımı Çerçevesinde Blok Zinciri Teknolojisinin Gümrük İşlemlerinde Potansiyel Kullanım Alanları”, **Gümrük Ticaret Dergisi**, Aralık 2018, 5(14), s.18-31.

Arends, J. Frederik M.:

“Homeros’dan Hobbes ve Ötesine: “Güvenlik” Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları”, Çev. Burcu Yavuz, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 6, Sayı 22, 2009, s.3-33.

Arıboğan, Deniz Ülke:

Duvar, İnkılap Yayınevi, 2018.

Arıboğan, Deniz Ülke:

Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörü Anlamak ve Anlamlandırmak, Timaş Yayınları, 2003.

Arıboğan, Deniz Ülke:

Terör: Korku Hali, Profil Yayıncılık, 3.Baskı Temmuz 2007.

Arıboğan, Deniz Ülke:

“Politik Karar, Tutum ve Davranışlarımızı Bireyselden Toplumsala Uzanan Bir Yelpazede Anlama ve Açıklama Kılavuzu Olarak Politik Psikoloji,” **Üsküdar University Journal of Social Sciences**, issue: 10, 2020, s.37-62.

Arıboğan, Deniz Ülke:

Travmaların Gölgesinde: Politik Psikoloji, İnkılap Kitabevi, Temmuz 2020.

Aslan, Can, Wilson; Zerrin, Şule, Thomas M.:

“Do Border Walls Work?: Security, Insecurity And Everyday Economy In The Turkish-Syrian Borderlands”, **Turkish Studies**, 2020.

Aslan, Ağcan, Ali, Muhammed Ali,:

Uluslararası İlişkiler Teorileri, Küre Yayınları, 4.b, 2012.

Ata, Funda Keskin:

“Uluslararası Hukukta Savaş ve Barış”, **Mülkiye Dergisi** 38(3), s.83-99.

Aydın, Yıldız:

Doğu Alman Yazınında Göç ve Sürgün, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı/Number 57, Aralık, 2016, 27-32.

Aydın, Açıkmeşe, Mustafa ve Sinem,:

“İslam Örneğinde Küreselleşen Dünyada Kimliğe Dayalı Güvenlik Tehditleri”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s.197-214.

Aytaç, Gizem Bilgin:

“Üçüncü Dünya Güvenliği ve İnsani Müdahale”, **İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul 2013, s.35-40

Bacık, Gökhan,:

“Westfalyan Sistemin Direnişi: 11 Eylül ve Uluslararası Politika”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 3, Sayı 10 (Yaz 2006), s. 53- 84.

Bakkalbaşıoğlu, Esra:

“Ayrımcılık İçin Yeni Yöntemler: Kudüs’te Yerel ve Merkezi İdarenin İş Birliği”, **İdeal Kent**, Sayı 2 Aralık 2010, s.256-267.
Balaam, Dillman, David N. Bradford: **Uluslararası Ekonomi Politika Giriş**, Çev:Nasuh Uslu, Aralık 2015, 9.bölüm.

Baldwin,David A.:

“Security Studies and the end of The Cold War”, **World Politics**, 48(01), 1995, s.117-141.

Balta, Evren:

“Haftalık Yazılar, İntihar Saldırıları”, 22 Mart 2016, <<https://www.birikimdergisi.com/haftalik/7581/intihar-saldirilari>>, ET:13.05.2020.

Balta, Evren:

Küresel Güvenlik Kompleksi Uluslararası Siyaset ve Güvenlik, Ed.Kerem Ünüvar, Tanıl Bora, 2.b, İletişim Yayınevi, İstanbul, 2017, s.121-136.

Baran, Tülay:

“Türkiye’de Savunma Sanayi Sektörünün İncelenmesi ve Savunma Sanayi Sektörü Harcamalarının Ekonomi Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi”, **Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 4 (2), 2018, s.58-81.

Başaran, Yüksel, Funda, Hakan,:

Uluslararası İletişimin Eleştirel-Ekonomi Polisiği: Soğuk Savaş’tan Yeniden Yapılandırmalara, Moda 2012, 11-66.

Batuk, Mert, Cengiz, Rabia:

“Çatışan Kutsalların Ortasındaki Şehir:Kudüs”, **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, Cilt 17, Sayı 2, 2017, s.129-149.

Bauman, Zygmunt:

**Kimlik(Benedotti Vecchi
Tarafından Gerçekleştirilmiş
Söyleşiler),** Çev. Mesut Hazır,
Heretik Basın Yayın, Ekim 2017.

Baumann, Zigmunt:

**Küreselleşme:Toplumsal
Sonuçları,** Çev:Abdullah Yılmaz,
Ayrıntı Yayınları 2010.

Baylis, John:

“Uluslararası İlişkilerde Güvenlik
Kavramı”, Çev. Burcu Yavuz,
Uluslararası İlişkiler, Cilt 5,
Sayı 18 (Yaz 2008), s. 69-85.

Belge, Murat:

“Soğuk Savaş Sonrası
Çatışmalar,” **Cogito,** Kış, 1995.

Berktaş Fatmagül:

Tarihin Cinsiyeti, Metis
Yayınları, 3.b, Nisan 2010.

Berktaş, Fatmagül:

**Dünyayı Bugünde Sevmek
Hannah Arendt’in Politika
Anlayışı,** Metis Yayıncılık,
Mayıs 2012.

Best, Antony v.d.:

**20. Yüzyılın Uluslararası
Tarihi,** Çev: Taciser Ulaş Belge,
Ankara, Siyasal Kitabevi, Eylül
2012.

Bıçakcı, Salih:

“Yeni Savaş ve Siber Güvenlik Arasında NATO’nun Yeniden Doğuşu”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 9, Sayı 34, Yaz 2012, s. 205-226.

Bilge, Güler, Ayşe Ceren Kanay:

“**Berlin Duvarı: Utanç Duvarı’ndan Anıta,**” mimar.ist, Dört Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi, Yıl: 16, Sayı: 56, Yaz 2016, s.57-65.

Bilgin, Gizem:

“Feminist Yaklaşım Çerçevesinde İnsan Güvenliği: Sivil Toplum Gözüyle Irak Örneği”, Aytaç, **Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi**, 2-1, 2018, s.9-23.

Bilgin Pınar:

“Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları,” **Stratejik Araştırmalar**, 8(14), Ocak 2010, s.69-96

Bingöl, Oktay:

“ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinin Küresel Uygulayıcıları: Coğrafi Muharip Komutanlıklar”, **Güvenlik Strateji Dergisi 19**, <<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=41458>>, ET:15.10.2020.

Birdişli, Başurgan, Fikret, Aynur:

“Güvenlik Politikalarının
Konstrüktivist Bir Unsuru Olarak
Güvenlik Kültürü ve Türkiye
Örneği”, **Adnan Menderes
Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 4, Sayı:
4, s.58-78.

Birdişli, Fikret:

“Ulusal Güvenlik Kavramının
Tarihsel Ve Düşünsel Temelleri”,
**Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi**, Sayı: 31 Yıl:2011/2
s.149-169.

Booth, Dunne, Ken, Tim:

Terror in Our Times, London and
New York, Routledge, 2012,
ISBN 978-0-415-67831-5,
(Paperback). İnceleme: Çiğdem
H. BENAM, **Uluslararası
İlişkiler**, Cilt 8, Sayı 32, Kış
2012, s. 117 – 120.

Brauch, Hans Günter:

“Güvenliğin Yeniden
Kavramsallaştırılması: Barış,
Güvenlik, Kalkınma ve Çevre
Kavramsal Dörtlüsü”, Çev:
Zeynep Arkan, **Uluslararası
İlişkiler**, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz
2008), s.1-47.

Brown, Wendy:

**Yükselen Duvarlar Zayıflayan
Egemenlik**, Metis Yayınları,
Ekim 2011.

Brunet-Jailly, Emmanuel:

**Borderlands, Comparing
Border Security In North
America And Europe**,
University Of Ottawa Press,
2007.

Bull, Hedley:

The Anarchical Society A Study of World Politics, 3.bs, New York, Palgrave.

Buzan, Barry:

“Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s. 107-123.

Buzan, Bary:

People, States And Fear The National Security Problem In International Relations, A Member Of The Harvester Group, Sussex, 1983.

Buzan, Little, Barry Richard:

“Beyond Westphalia? Capitalism After The “Fall.”” **Review of International Studies**, 25(5), 1999.

Canan-Sokullu Ebru:

“Mülteciler ve Güvenlik”, **Güvenlik Yazıları Serisi**, No.30, Ekim 2019, <https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/MultecilerveGuvenlik_EbruCananSokullu_v.1.pdf>.

Cankara, Cankara, Yavuz, Pınar Özden:

“Batı Şeria Duvar İnşasının Filistin Halkına Ekonomik, Siyasal ve Kültürel Etkileri”, **Batman University International participated Science and Culture Symposium**, 18-20 April 2012.

Chambers, Iain:

Göç, Kültür, Kimlik. Ayrıntı Yayınları, 2014.

Clausewitz, Carl Von:

Savaş Üzerine, Çev.Şiar Yalçın, Eriş Yayınları, Berlin, 2003.

Coster, Nayla De:

Öteki Dil: Göç, Kültür ve Dilin Kaybı Üzerine Birkaç Psikanalitik Düşünce, **Psikanaliz ve Göç: Gitmek mi Kalmak mı, (s.180-190)**, Der: Nesli Keskinöz Bilen, İthaki Yayınları, 2018.

Çakırca, Burak:

“Savaşı Siyaset ile Okumak Clausewitz Paradigması Ne Söyler”, **Muhafazakar Düşünce**, sayı: 56, Ocak-Haziran 2019, 83-100.

Çakmak, Gizem Alioğlu:

“Avrupalılaşmasının Aşıl Tendonu: Göç Politikaları ve Yunanistan Örneği”, **Mukaddime**, 2018, 9(Özel Sayı 1), 39-57.

Dana, Karam:

“The West Bank Apartheid/Separation Wall: Space,Punishment and the Disruption of Social Continuity”, **Geopolitics**, 22:4, 887-910.

Dedeoğlu, Beril:

Uluslararası Güvenlik ve Strateji, Yeniüzyıl Yayınları, Ed. İrfan Bülbül, 3.b, 2014.

Değirmenci, Gamze:

“Batı Şeria Duvarı ve Uluslararası Hukuk”, **Bilgesam**, Cilt 4, Sayı 14, Bahar 2011, 203-223.

Demirhanı, ASLAN, Yılmaz Seyfettin:

“Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi”, **Birey Ve Toplum Bahar** 2015, Cilt5, Sayı 9, s.25-30

Deniz, Taşkın:

“Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”, **TSA / YIL**: 18 S: 1, Nisan 2014.

Denk, Erdem:

“Uluslararası Adalet Divanı’nın İsrail’in İşgal Altındaki Filistin Topraklarında İnşa Etmekte Olduğu Duvar Konusundaki Kararı”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 1, Sayı 3, Güz 2004, s.151-173.

Deutsch, Karl W.:

“Quincy Wright’s Contribution to The Study of War A Preface to The Second Edition”, **Conflict Resolution Volume**, XIV, 14(4), Sayı 4.

DoytCheva, Milena:

Çokkültürlülük, İletişim Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2016.

Eminoğlu, Unutulmaz, Özerim,
Nihal K, Onur and M. Gökay:

“International Society and Its
Institutions in Refugee Protection
during the COVID-19 Pandemic:
Revisiting Solidarity/Pluralism
the English Debate in School”,
Uluslararası İlişkiler Dergisi,
Advanced Online Publication,
2021, s.1-18.

Falk, Richard:

“War and Peace in an Age of
Terror and State Terrorism” Çev:
Evren Çelik Wiltse, **Uluslararası
İlişkiler**, Cilt 4, Sayı 14, Yaz
2007.

Foucault, Michel:

Entellektüelin Siyasi İşlevi,
Çev.Osman Akınay, Işık
Ergüden, Ferda Keskin, Ayrıntı
Yayımları, 2016.

Friedman, Thomas L.:

**Dünya Düzdür: Yirmi Birinci
Yüzyılın Kısa Tarihi** , 7.baskı,
Boyner Yayınları, 2012.

Fukuyama, Francis:

Tarihin Sonu Mu?, Dünya Solu,
**Üç Aylık Sosyalist Çeviri
Dergisi**, Güz’90, Sayı:6, s.96.

Gençöz,Tülin:

“Korku Sebepleri, Sonuçları ve
Başetme Yolları,” **Kriz Dergisi**,
6(2), s.9-16.

Gerger, Haluk:

“Barış Üstüne Hapishane
Notları,” **Cogito**, Yapıkredi
Yayımları, Kış, 1995.

Giorgia Agamben:

İstisna Hali, Çev: Kemal Atakay, Ayrıntı Yayınları, 2.b, 2020.

Giuliani, Rudy:

“New York Şehri Eski Belediye Başkanı, 1 Ekim 2001, Yeniden Yapılanma ve Direnç: 11 Eylül’den 5 Yıl Sonra”, **ABD Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Enformasyon Programları Dairesi Başkanlığı**, Ağustos 2006.

Güleda, Mehmet Ozan:

“Donald Trump’ın Göçmenlere Yönelik İnşa Edilmesi Planlanan Meksika Duvarı ve Propaganda Karikatürlerindeki Sunumu,” **Göç Araştırmaları Dergisi**, Haziran 2019, 80-87.

Güler, Arzu:

“Mülteci Sorunu ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme: Siyasi Gerçeklik ve Normatif Düzen İkilemi”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 13, Sayı 51, 2016, s. 41-61.

Gümüşçü, Osman:

Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç İçinde Türkiye’de Sınır Kavramı, **Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, 2010.

Gündoğdu, Emre:

Uluslararası İlişkilerde Caydırma Teorisi, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, ISSN 2147-6934, Eylül 2016, ss. 1-22.

Güvenç, Bozkurt:

“Barış Kültürü Mü? Yoksa Barış İçin Kültür Mü?”, **Cogito**, Kış, 1995, s.37-38.

Haddal, Chad C.:

Border Security: The Role of The Border Patrol, Specialist in Immigration Policy, Congressional Research Service, Ağustos 2010.

Hammad, Rami:

“Batı Şeria’deki Güvenlik Duvarının (Ayırma Duvarı) Filistin Halkı Üzerine Sosyal Etkisi”, **T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü**, Güvenlik Stratejileri Ve Yönetim Anabilim Dalı, Ankara-2016, s.2-8.

Harari, Yuval Noah:

21.Yüzyıl İçin 21 Ders, Çev. Selin Sıral, Kolektif Yayınları, Eylül 2018.

Herman, Judith:

Travma ve İyileşme: Şiddetin Sonuçları, Ev İçerisinden Siyasi Teröre, Çev. Tamer Tosun, Literatür Yayınları, 4.b, Eylül 2016, s.25.

Hisarlıoğlu, Fulya:

“Güvenlikleştirme”, Güvenlik Yazıları Serisi, No.24, Ekim 2019, <https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/Guvenliklestirme_FulyaHisarlioglu_v.1.pdf>, (Çevrimiçi) DOI: 10.13140/RG.2.2.20824.65289

Human Rights Watch,

World Report, 2020.

Huntington, Samuel:

Medeniyetler Çatışması, Vadi Yayınları 10.basım, 2006, s.23.

Jones, Reece:

Border Walls ‘Security and The War On Terror In The United States, India And Israel, Zed Books, London, New York, 2012.

Karaosmanoğlu, Ali L.:

“Muhteşem Ortaklık: Kant ve Clausewitz, Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 14, Yaz 2007, s.9

Karasu, Mithat Arman:

“Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Kentlerde Neden Oldukları Güvenlik Riskleri,” **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 36, Sayı 2, 2018, s. 51-73.

Kardaş, Balcı, Şaban, Ali:

Uluslararası İlişkilere Giriş, Küre Yayınları, İkinci Basım Ekim 2014, s.692.

Keleşoğlu, Erhan:

“İsrail Yurttaşı Filistinliler: Yurttaşlık, Kimlik, Siyaset 1948-2000,” **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul 2008.

Kılıç, Yavuz:

“Hobbes, Locke ve Rousseau’da Doğa Durumu” **Düşüncesi**”, 2015, s.97-117.

Kissinger, Henry:

Diplomasi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2.bs, Mart 2000.

Küçük, Mustafa:

“Uluslararası İlişkiler Kuramında
“Konstrüktivist Dönüşü”
Anlamak”, **Ege Akademik
Bakış**, 9 (2) 2009, s.771-795.

Küçük, Mine Nur:

“Göç-Güvenlik Bağlantısını
Yeniden Düşünmek: Eleştirel
Güvenlik Yaklaşımları,
Özgürleşme ve Türkiye’deki
Suriyeli Mülteciler”,
Uluslararası İlişkiler, Çevrimiçi
Erken Yayın, 2021, 3-28.

Küçükcan, Talip:

“Terörün Sosyolojisi: Toplumsal
Kökenleri Anlama İmkânı”,
Uluslararası İlişkiler, Cilt 6,
Sayı 24 (Kış 2010), s.33-54.

Mandacı, Özerim, Nazif, Gökay:

“Uluslararası Göçlerin Bir
Güvenlik Konusuna Dönüşümü:
Avrupa’da Radikal Sağ Partiler
ve Göçün Güvenlikleştirilmesi”,
Uluslararası İlişkiler, Cilt 10,
Sayı 39 Güz 2013, s. 105-130.

Larkin, Craig:

Jerusalem’s Separation Wall and
Global Message Board: Graffiti,
Murals, And The Art Of Sumud,
The Arab Studies Journal, Sayı 1,
Bahar 2014, s.134-169.

Mehmetçik, Hakan:

“21.Yüzyıl için Caydırıcılık:
Teori ve Pratikte Neler Değişti?”,
Güvenlik Stratejileri Dergisi,
Sayı:22, 2011, s.31-59.

Miş, Nebi:

“Güvenlikleştirme Teorisi ve
Siyasal Olanın
Güvenlikleştirilmesi”, 2011,
s.329-347.

Neocleous, Mark:

“Security, Commodity, Fetishism, Critique: **Journal of Socialist Theory**”, 35:3, 2007, s.341.

Okay, Bülent:

“Çin Seddi’nin Yapılışı Hakkında Değişik Bir Görüş”, s.145-158.

Özkoç, Özge:

“Savaş ve Barış: Doksanlı Yıllarda Filistin ve İsrail Sorunu”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 64-3, s.167-195.

Paker, Evren Balta:

Küresel Güvenlik Kompleksi: Uluslararası Siyaset ve Güvenlik, İletişim Yayınevi, 2b. 2017.

Payan, Tony:

The Three U.S.- Mexico Border Wars: Drugs, Immigration and Homeland Security, Praeger Security International, 2006.

Rogers, Ben-David, Richard; Anat:

“Coming to Terms: A Conflict Analysis of The Usage, In Official and Unofficial Sources, of ‘security fence’, ‘apartheid wall’, and Other Terms For The Structure Between Israel and Palestinian Territories”, **Media, War & Conflict**, 3(2), 2010.

Sadık, Kaya, Giray ve Ceren:

“The Role of Surveillance Technologies in the Securitization of EU Migration Policies and Border Management”, **Uluslararası İlişkiler**, Advanced Online Publication, 04 January 2021, s.1-16,

Şahin, Çiğdem:

Güvenlikleştirme: Soğuk Savaş Sonrası Türkiye Örneğinde Yeni Bir Güvenlik Analizi, **Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, 2004, s.73, akt.Wendt, Constructing International Politics, s.73.

Sezgin, Sezgin, Şennur, Selami:

“Dünya’da ve Türkiye’de Savunma Sanayi:Genel Bir Bakış”, **ASEAD**, Cilt 5, Sayı, 12 Yıl,2018,s.1-19.

Sosyal Değişim Derneği:

Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl 10 Örnek, **Sosyal Değişim Derneği**, Nisan 2010, s.6, Akt. Combating Hate Crimes in The OSCE Region, An Overview of Statistics, Legislation and National Initiatives, OSCE ODIHR, 2005.

SIPRI Fact Sheet:

TRENDS IN WORLD MILITARY EXPENDITURE 2018, 2019.

Tekin, Ferhat:

Sosyolojik Açıdan Sınır:Derecik Örneği, **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**/Journal of Faculty of Letters Yıl/ Year: 2012, Sayı/Number: 28, sayfa 29.

Tickner, J. Ann:

“Hans Morgenthau’s Principles of Political Realism: A Feminist Reformulation”, **Millennium; Journal of International Studies**, ISSN 0305-8298, Vol.17, No.3.

Tuncer, Yücel:

“İnsani Müdahale: Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası İlişkilerde İnsani Müdahale Aktörleri ve Uygulama Şekli”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, 2016.

Tunçel, Gülenç:

Ed. Ahu Kurtul **Siyaset Felsefesi Tarihi Platon’dan Žižek’e**, Doğu-Batı Yayınları, 2.b, 2014, s.48-64.

Türkoğlu, Gaffar:

“Hibrit Savaşlar ve Suriye Örneği”, **(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Konya-2018, s.10-13.

Tüylü, Leyla:

“Carl Schmitt’in Nomos Düşüncesi Ve Modern Sınır Duvarlarının Meşruiyet Temelleri”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi**, 2019.

Uzman, Nasrullah:

“Türkiye’nin Sınır Güvenliği Açısından Suriyeli Sığınmacılar,Meselesi”, Cilt 5 Sayı 15 Kış2016, s.136-143.

Waever, Ole:

“Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi”, Çev:Birdül Demirtaş, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s.151-178.

Waltz, Kenneth:

“Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı”, Çev: Burcu Yavuz, Cilt 5, Sayı 17, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Bahar 2008, s.3-44.

Waltz, Kenneth:

Man, The State and War, Colombia University Press, 2001.

Waltz, Kenneth:

“Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 5, Sayı 17 (Bahar 2008), s.9, akt. Josef Joffe, “After Bipolarity: Eastern and Western Europe: Between Two Ages”, The Strategic Implications of Change in the Soviet Union, Adelphi Paper No. 247, Londra, IISS, Kış 1989/90, s. 71.

Varlık, Ali Bilgin:

“Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım”, **Avrasya Terim Dergisi**, Cilt.1 Sayı.2 Eylül 2013, s.114-129.

Varvin, Sverre:

“Mültecilerin İnsanlıktan Uzaklaştırılması”, **Psikanaliz ve Göç: Gitmek mi Kalmak mı**, Der: Nesli Keskinöz Bilen, İthaki Yayınları, 2018, s.64-91.

Wendt, Alexander:

“Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics”, **International Organization**, Vol. 46, No. 2. Spring, 1992, pp. 391-425.

Volkan, Vamık:

Göçmenler ve Mülteciler: Travma, Sürekli Yas, Önyargı ve Sınır Psikolojisi” , Pusula Yayınevi, 2017, s.30, akt. (Wangh, 1992, s.17)

Volkan, Zıntl, Vamık, Elizabeth:

Kayıptan Sonra Yaşam Komplike Yas ve Tedavisi”, Pusula Yayınevi, 4.b 2019.

Yeşiltaş, Murat:

“İç Savaşa Komşu Olmak Türkiye’nin Suriye Sınır Güvenliği Siyaseti”, **SETA**, Sayı:136, Ağustos 2016.

Yıldırım, Cem:

“Soğuk Savaşın Simgesi Berlin Duvarı ve Sinemadaki Yansıması”, **OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, ISSN:2528-9527 E-ISSN : 2528-9535 Yıl Year : 10 Cilt Volume:16 Sayı Issue :32 Aralık December 2020, s.5178, DOI: 10.26466/opus.797448.

Yılmaz, Muzaffer Ercan:

“Westphalia’dan Günümüze Savaş”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 4, Sayı 14 (Yaz 2007), s.17-38.

İNTERNET KAYNAKLARI

Anadolu
Ajansı:

<<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-duvarlari-filistinlileri-birbirinden-ayiriyor/1058750>>, ET:21.05.2021.

American
Rhetoric:

“First Address to the United Nations General Assembly”
<<https://www.americanrhetoric.com/speeches/gwbush911unitednations.htm>>, (Çevrimiçi), ET:10.05.2020.

BBC:

<https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151204_fbi_kaliforniya_sorusturma>, (Çevrimiçi), ET:04.11.2020.

BBC:

<<https://www.bbc.com/turkce/haberlerdunya-37724257>> , (Çevrimiçi), ET:02.11.2020.

BBC:

<<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40922680>>,(Çevrimiçi), ET:30.09.2020

BBC:

<<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48442508>>,(Çevrimiçi), ET:30.09.2020.

BBC:

<<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48442508>>,(Çevrimiçi), ET:01.10.2020.

BBC: <<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41023185>>, (Çevrimiçi),
ET:30.09.2020

BBC: <<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37088383>>, (Çevrimiçi),
ET:10.10.2020.

BBC: <https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/01/140111_sharon_kimdir>,
ET:21.05.2021

CNN: <<https://edition.cnn.com/2021/02/19/politics/immigration-us-mexico-border/index.html>>
ET: 21.02.2021.

Defense News: <<https://www.defensenews.com/congress/2019/12/19/pentagon-finally-gets-its-2020-budget-from-congress/>>, (Çevrimiçi),
ET:07.04.2020.

DW Türkçe: <<https://www.dw.com/tr/5-soruda-trump-%C4%B1n-meksika-duvar%C4%B1-projesi/a-47021971>>, (Çevrimiçi), ET:
15.09.2020.

DW Türkçe: <<https://www.dw.com/en/global-defense-spending-increases/a-38551201>>,
(Çevrimiçi), ET:07.06.2020.

DW Türkçe: <<https://www.dw.com/tr/berlin-duvar%C4%B1n%C4%B1ny%C4%B1k%C4%B1ld%C4%B1%C4%9F%C4%B1-g%C3%BCn/a-51175977>>, (Çevrimiçi),
ET:13.04.2020.

DW Türkçe: <<https://www.dw.com/tr/filistin-ve-israile-diyalog-%C3%A7a%C4%9Fr%C4%B1s%C4%B1/a-2523748>>, ET.15.02.2021.

DW Türkçe:

<<https://www.dw.com/tr/savunma-harcamalar%C4%B1nda-son-10-y%C4%B1l%C4%B1n-en-y%C3%BCksek-art%C4%B1%C5%9F%C4%B1/a-52384480>>, (Çevrimiçi), ET: 07.04.2020.

DW Türkçe:

<<https://www.dw.com/tr/sipri-t%C3%BCrkiye-askeri-harcamalar%C4%B1-y%C3%BCzde-24-art%C4%B1rd%C4%B1/a-48523367>, 2019
>, (Çevrimiçi), ET: 10.10.2020.

DW Türkçe:

<<https://www.dw.com/tr/sipri-t%C3%BCrkiye-askeri-harcamalar%C4%B1-y%C3%BCzde-24-art%C4%B1rd%C4%B1/a-48523367>, 2019
>, (Çevrimiçi), ET: 10.10.2020.

En Son Haber:

<<https://www.ensonhaber.com/gundem/gocmen-karsiti-yunan-meric-nehri-hattina-duvar-oruyor>> , ET:17.04.2020.

Euronews:

<<https://tr.euronews.com/2016/08/04/trump-tan-hillary-e-esini-memnun-edemeyen-ulkisini-nasil-memnun-eder>>,(Çevrimiçi), ET:19.02.2021.

European
Comission:

<https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/identification-of-applicants_en>, (Çevrimiçi), ET:17.01.2020

Hatay Valiliği:

<<http://www.hatay.gov.tr/entegre-sinir-yonetimi-calistayi-hataydayapildi>>,
ET:16.05.2020.

Karar Gazetesi:

<<https://www.karar.com/turkmenlerden-bestepeye-dilekce-duvari-bir-daha-dusunun-605106>>, ET:16.05.2020.

Gazete Duvar:

<<https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2020/03/14/sinir-duvarlari-bir-devlet-modasi/>>(Çevrimiçi), ET:16.04.2020

GZT:

<<https://www.gzt.com/jurnalist/29-yil-once-bugun-yikilan-utanc-duvari-3462672>> (Çevrimiçi), ET:04.12.2020.

İnsan Hakları
Evrensel Beyannamesi:

<<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/Insan-Haklari-Beyannamesi-1.pdf>>, (Çevrimiçi), ET:06.09.2020.

Milliyet:

<<https://www.milliyet.com.tr/gundem/suriye-sinirina-2-milyarlik-proje-2091340>>,ET:16.05.2020.

New York Times:

<<https://www.nytimes.com/2001/10/07/magazine/the-making-of-the-speech.html?login=smartlock&auth=login-smartlock>>,(Çevrimiçi), ET:29.04.2020.

NTV:

https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/suriye-sinirina-duvar,w_afGxmPIki5kPQw5KIAJw/7DSO-oawIE-NdSVL43pt5Q, ET:16.05.2020.

New York Times:

Costica Bradatan, “Scalling The Wall in The Head”,<<https://opinionator.blogs.nytimes.com/2011/11/27/scaling-the-wall-in-the-head/?searchResultPosition=1>>,ET:18.02.2021.

Sputnik: <<https://tr.sputniknews.com/abd/201907271039775813-abd-yuksek-mahkemesi-trump-duvarina-fon-onayi/>>
ET:17.02.2020.

Sputnik: <<https://tr.sputniknews.com/abd/201902231037833990-pentagon-meksika-siniri-bin-asker-daha-gonderiyor/>>,
04.11.2020

Sputnik: <<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201609281025033888-suriye-turkiye-sinir-duvar/>> (Çevrimiçi), ET:18.04.2020.

STM: “Sınırsız Teknolojiler Güvenli Yarınlar” sloganı ile yola çıkan ve dünyanın en büyük 50 savunma sanayi firması arasında yer alma amacı taşıyan kuruluş Bkz.<<https://www.stm.com.tr/tr/biz-kimiz/hakkimizda>>, (Çevrimiçi)
ET:10.10.2020.

T.C Dışişleri Bakanlığı: <<http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-ceza-divani-ve-turkiye.tr.mfa>>,(Çevrimiçi),
ET:28.04.2020

T.C Resmi Gazetesi: <<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>>,(Çevrimiçi),
madde 61, ET: 20.02.2021.

T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel
Müdürlüğü:

<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf>,
(Çevrimiçi), ET:17.04.2020

T24:

“Duvarın 700 kilometresi tamamlandı, Suriye Sınırında Yaşayanların Hayatlarında Neler Değişti?”<<https://t24.com.tr/haber/duvarin-700-kilometresi-tamamlandi-suriye-sinirinda-yasayanlarin-hayatlarinda-neler-degisti,409054>>(Çevrimiçi),
ET:02.11.2020.

T.C Cumhurbaşkanlığı:

100 Günlük İcraat Programı, 3
Ağustos 2018, ET:18.05.2021.

T24:

<<https://t24.com.tr/haber/kadinlar-icin-en-yuksek-yasam-kalitesi-norvec-te,845116>>, (Çevrimiçi),
ET:07.05.2020

The Black Sea:

<<https://theblacksea.eu/stories/milyarlik-sinirlar-tr/duvarin-ardinda/>>,
(Çevrimiçi), ET:17.04.2020.

The Guardian:

“It's 34,361 and rising: how the Lit tallies Europe's migrant bodycount”,<<https://www.theguardian.com/world/2018/jun/20/the-list-europe-migrant-bodycount>>,
(Çevrimiçi), ET:10.01.2021.

UNHCR BM Mülteci
Örgütü:

<<https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>> (Çevrimiçi), 20.02.2020.

UNHCR:

<<https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>>, (Çevrimiçi), ET:20.02.2021.

US Border Patrol:

<http://usborderpatrol.com/Border_Patrol2000.html>,(Çevrimiçi),
25.09.2020.

YOUTUBE:

<<https://www.youtube.com/watch?v=riDypP1KfOU>>,(Çevrimiçi),
ET:28.11.2020.